

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ГОДИНА 7

БЕОГРАД 1938 ГОДИНЕ

КЊИГА 3

XXIII РЕДОВНИ САСТАНАК

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ДРЖАН 1 МАРТА 1938 ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ

ПРЕТСЕДАВАЛИ:

ПРЕТСЕДНИК
СТЕВАН ЂИРИЋ

И

ПОТПРЕТСЕДНИЦИ:

ФРАЊО МАРКИЋ, ЈЕВРЕМ ТОМИЋ И РАДИСАВ ВУЧЕТИЋ

СЕКРЕТАР
НУРИЈА ПОЗДЕРАЦ

Присутни г. г. Министри: Министар унутрашњих послова и заступник Претседника Министарског савета и Министра иностраних послова др. Антон Коросец; Министар правде Милан Симоновић; Министар финансија Душан Летица; Министар физичког васпитања народа др. Вјекослав Милетић.

ПОЧЕТАК У 8,45 ЧАСОВА

САДРЖАЈ:

Пре дневног реда: 1 — Читање и усвајање записника XXII редовног састанка.

Дневни ред: Наставак претреса у поједино-стима извештаја Финансијског одбора о предлогу буџета државних расхода и прихода са предлогом Финансијског закона за буџетску 1938/39 годину и то:

1 — Претрес и усвајање буџета расхода — VIII раздео — Министарство финансија.

Говорници: Министар финансија Душан Летица (два пута), Борисав Живадиновић, др. Коста Поповић, др. Иван Јанчић, Душан Иванчевић, Александар Дачић, Милан Вукићевић, Мита Димитријевић (у име групе Југословенског радикалног клуба), Карел Добершек, Војислав Лазић (у име групе Независног клуба), Претседник Народне скупштине Стеван Ђирић (четрнаест пута), Милан Петковић, извештач већине др. Јуре Коце, Ђорђе Јелтић, Манфред Паштровић, Јеремија Протић, Михаел Бренчић, Потпретседник Народне скупштине Фрањо Маркић (седам пута), Милинко Милутиновић, Потпретседник Народне скупштине Радисав Вучетић (три пута), Јован Здравковић, Велимир Милијановић (ради личног објашњења), Стаменко Стошић, Радивоје Николић, Потпретседник Народне скупштине Јеврем Томић (пет пута), извештач већине др. Јуре Коце.

Претседник Стеван Ђирић: Господо народни посланици, имам част отворити XXIII редовни састанак Народне скупштине. Молим секретара г. Нурију Поздерца да изволи прочитати записник претходног састанка.

Секретар Нурија Поздерац прочита записник XXII редовног састанка.

Претседник Стеван Ђирић: Има ли ко од господа народних посланика какву примедбу на записник? (Нема!) Примедаба нема, записник је примљен.

Господо народни посланици, прелазимо на дневни ред. На дневном реду је: Наставак претреса у појединостима извештаја Финансијског одбора о предлогу буџета државних расхода и прихода са предлогом Финансијског закона за буџетску 1938/39 годину и то: 1—VIII раздео — Министарство финансија.

Реч има Министар финансија г. Душан Летица (Одобравање и плескање у центруму и на десници).

Ministar finansija Dušan Letica: Gospodo narodni poslanici, predlog budžeta rashoda Ministarstva finansija za narednu budžetsku godinu penje se na dinara 837,138.150.—. Upoređen sa ovogodišnjim budžetom ovog Ministarstva sa 746,767,770.— dinara, on je uvećan sa 90,370.380.— dinara.

U cifri povećanja otpada 22,722.219.— dinara samo na jesenas izvršeno povećanje ličnih prinadležnosti, a na povećanje ličnih rashoda zbog novog osoblja i drugih potreba 14,369.300.— dinara. Za čiste materijalne potrebe budžet je povećan za dinara 53,278.861.— dinar.

Kako pod upravom Ministarstva finansija stoji pet velikih državnih privrednih institucija potrebno je da se utvrdi koliko ove institucije, a koliko sama čista administracija ovog resora na ovome povećanju sudeluje.

Evo tih cifara u pojedinostima:

Rashodi državnih monopola povećani su za dinara 19,945.500.—.

Rashodi Državne hipotekarne banke povećani su za 4,263.663.— dinara.

Rashodi Poštanske štedionice povećani su za dinara 2,726.643.—.

Rashodi Državnog dobra »Belje« povećani su za 22,457.819.— dinara.

Rashodi Fabrike šećera na Čukarici povećani su za 15,248.942.— dinara.

Sva državna preduzeća zajedno pokazuju povećanje od 64,642.569.— dinara.

Prema tome ostaje na čisto administrativne potrebe užeg finansijskog resora tek 25,727.811.— dinara. I, kako od ove cifre pada 19,303.940.— dinara na jesenjašnje povećanje prinadležnosti, dolazimo do zaključka da su se za ovaj veliki resor za narednu budžetsku godinu predvidela u osnovi nova povećanja samo za dinara 6,424.321.—. Ovo u osnovi novo povećanje odnosi se na 298 lica (— 42 kod monopola) = 256 sa 3,972.566.— dinara i 2,451.755.— dinara povećanih materijalnih rashoda.

Iz ovako izloženih cifara ukupnog povećanja vidi se da čista finansijska administracija na budžetskom povećanju od 90,370.380.— dinara participira samo za 28,5%, a iz ovog povećanja pada na same povećane prinadležnosti 75% odnosno na ukupnom povećanju od dinara 90,370.380.— javljaju se u osnovi novi krediti za čiste administrativne potrebe ovog resora samo za 7.2%.

Kao što se vidi glavno povećanje je prouzročeno:

1) Novim potrebama državnih privrednih preduzeća, koje će svoje rashode pokriti i svojim većim prihodima, i.

2) povećanjem kredita za lične prinadležnosti zbog jesenjašnjeg novčenja doadataka.

Povećanja kod državnih preduzeća uslovljena su u glavnom proširenjem delatnosti obadveju državnih novčanih ustanova, povećanjem proizvodnje šećera u 1938 godini kod dveju državnih fabrika šećera i povećanjem potreba kod Uprave monopola zbog podignute sadnje duvana poslednjih godina.

Broj službenika ovog resora sa svima podređenim ustanovama iznosio bi prema predlogu 18.621 lica za 1.469 lica više no ove budžetske godine.

Na povećanju sudeluje uglavnom Državna hipotekarna banka sa 137 lica, Poštanska štedionica sa 110 lica, Državno dobro »Belje« sa 966 lica. Ali ovo povećanje je samo fiktivno, jer su sva ova lica kod Državnog dobra »Belja« i dosad bila u službi imanja, samo što su dosad plaćana iz materijalnih rashoda, a sad se prebacuju na lične, gde im je i mesto. Prema tome, faktično povećanje personala u celom resoru iznosi 503 lica, od toga 247 na dva novčana zavoda, a tek ostatak na finansijsku administraciju.

Naša finansijska administracija spada, u upoređenju sa ovom administracijom u nekim susednim državama, među one koje imaju relativno najmanje

osoblja, a čiji su službenici sa najmanjim prinadležnostima. Tako na 10.000 stanovnika dolazi u Rumuniji 13.04, u Austriji 15.05, u Mađarskoj 14.82, a u Jugoslaviji samo 9.89 lica. U Mađarskoj prosečno godišnje prinadležnosti službenika u finansijskoj upravi iznose 21.991 din., u Austriji 41.043 dinara, u Jugoslaviji 17.395, a u Rumuniji još nešto manje: 13.366 dinara. Prinadležnosti osoblja Finansijske uprave opterećuju jednog stanovnika Mađarske sa 32.58 dinara, Austrije sa 61.78 din., Rumunije sa 17.42 din., a Jugoslavije sa 17.21 din.

Ovoliko o cifarnom delu budžeta rashoda za finansijsku administraciju.

Ove godine navršice se deset godina, kako smo se rastali sa onim heterogenim finansijskim upravnim organizmom. Do godine 1928 mi smo imali četiri posve raznolike finansijske upravne mašine u državi. Van Srbije i Crne Gore, Ministri su imali svoje delegate, koji su svaki u svome području rukovali finansijsku službu po odnosnim zakonima, koje smo nasledili od ranijih uprava, dok je u Srbiji i Crnoj Gori uprava vršena neposredno iz Ministarstva. Donošenjem zakona o neposrednim porezima god. 1928 meni je pala u deo čast, da izvedem i novu organizaciju finansijske uprave. Rukovođen isključivo državno-upravnim i narodno-gospodarskim interesima organizacija finansijske uprave izvršena je tada obrazovanjem 14 finansijskih direkcija, interpoliranih — sa svojim tačno određenim delokrugom u svima finansijskim poslovima, — izmedu nižih, njoj podređenih, ekzekutivnih vlasti (poreskih uprava, katastarskih uprava i carinarnica) i organa (finansijske kontrole) s jedne strane i Ministarstva finansija kao više vlasti s druge strane. Pored uvedene jednoobraznosti u finansijskom organizmu države, obrazovanje ovih 14 finansijskih direkcija imalo je onda i svoje osobito političko značenje, jer su zvanična područja ovih direkcija, prva iza organizacije naše vojske, povičena bez obzira na dotadašnje političke granice, koje su u mnogome sprečavale naše nacionalno jugoslovensko amalgamisanje. Užice, Plavlje i Priboj otišli su pod Saraievo; Bijeljina, Mitrovica, Ruma, Vršac i Pančevo pod Beograd; Dvorski srez pod Banja Luku, a Livno pod Solit; Baranja, Gradačac i Brčko pod Osek; Krk, Rab i Pag pod Zagreb; Imotski i Dubrovnik pod Mostar; Boka Kotorska pod Podgoricu. Ovaj novi jugoslovenski finansijski organizam počeo je odmah u početku odlično da funkcioniše, a docnije obrazovanjem devet banovina i upravnim područjem grada Beograda, brojem i područjem, novim zakonom harmonisan je sa ovom novom političkom podelom, zadržavajući u osnovi ranije već danu mu stručnu kompetenciju i unutrašnju formaciju.

Blagodareći ovom našem mladom finansijskom upravnom organizmu, mogla se naša finansijska administracija pravilno razvijati i svoju osobitu i delikatnu ulogu u narodnom i državnom životu vršiti postupno sa sve većim uspehom, koga mi svi vidimo i osećamo.

Vršenje finansijske službe danas je tačnije, brže i preglednije, a kontrola u njoj lakša i efikasnija.

Organizacija rada u državnoj računovodskoj službi danas je toliko već usavršena, da smo jesenas bili u mogućnosti da prvi put podnesemo Narodnoj skupštini na vreme završni račun za najbližu proteklu budžetsku godinu. Isto tako ova grana finansijske službe stavlja nam vrlo brzo na proučavanje i svoje mesečne preglede o kretanju budžetskih rashoda i prihoda. Ovako kurentnim vršenjem ove službe, svi merodavni faktori, a napose Narodno pret-

stavništvo i naša javnost u položaju su da konstantno prate izvršenje budžeta, a g.g. narodni poslanici naročito mogu kritičnije da ocenjuju rad Kraljevske vlade kao izvršioca budžeta, a posebno i vrednost ocena Ministra finansija u pogledu priliva državnih prihoda. Među amandmanima koje će Kraljevska vlada da podnese Narodnoj skupštini biće i jedan, u kome se predlaže sužavanje sadanje budžetsko-računske godine za jedan mesec, tj. na kraj jula. Naša računovodna služba dobiće ovako jedan mesec dana više radnog vremena, i ovako biti u mogućnosti da završne račune od sad uvek pravovremeno završi, kako bi se mogli sa budžetskim predlogom podneti Narodnoj skupštini do 20 novembra.

Kao i ranije Budžetsko odeljenje Ministarstva finansija kurentno savladava svoje obimne tehničke i druge poslove oko sastava i izrade budžeta, kao i oko kontrole samoupravnog budžetiranja. Rad ovog odeljenja takođe je neposredno poznat Narodnoj skupštini iz ovih obimnih operata o predlogu državnog budžeta, kao i iz detaljno izrađenih i vrlo poučnih statističkih pregleda o samoupravnim budžetima.

Dva fonda, fond banovinskih trošarina i fond skupnog poreza, koje smo stvorili 1936 godine, daju odlične rezultate. Ovim poslednjim fondom presekli smo raniju politiku, koja je lako preuzimala obaveze dotiranja i subvencija u banovinskim budžetima, ali se za njihovo pokriće i isplatu nije mnogo starala. Mi i danas još moramo da iskupljujemo te stare preuzete a neizvršene krupne obaveze. Izvedenom reformom, preko ovog fonda skupnog poreza, mi od godine 1936 van budžeta državnog zbrinjavamo ove pozicije prihoda banovinskih budžeta pomoću državnog finansijskog egzekutivnog aparata. Isto tako zbrinjavamo mi i vidan deo prihoda preko fonda zajedničkih banovinskih trošarina, tako da banovine nemaju za te prihode nikakvih svojih izdataka.

Ove godine obratićemo naročitu pažnju tome, da se stane na put onim ogromno visokim prirezima, koje, zbog nemanja drugih prihoda, tolike naše male i slabe opštine moraju da snose. Kao što je država rešila pitanje dotacija, odnosno subvencija banovinama, tako isto moraće se od strane banovina, preko banovinskog budžeta, izvesti potrebne mere da se pruži pomoć i tim nejakim opštinama.

Inače, u toku budžetske 1937/38 godine nastojalo se, da samoupravne dažbine po mogućnosti budu svedene u razumne granice. One dažbine, koje su kočile privredni život i stvarale barijere na granicama banovina i opština, ili su ukinute, ili su na putu da se ukinu. S obzirom da se banovinama morala naći naknada za pokriće neophodnih rashoda po njihovim budžetima, odobravano je zavodenje drugih dažbina na predmete manje osetljive za privredu i sa umerenim stopama.

Banovine i opštine pokazale su veliku delatnost u toku ove budžetske godine, naročito osnivanjem novih privrednih preduzeća bilo iz redovnih budžetskih sretstava, bilo putem zajmova (preduzeće za elektrifikaciju Savske banovine, otkup Bledskog jezera, kamenolom u Dunavskoj banovini i dr.). U ovu svrhu zaključeni su novi banovinski zajmovi na skoro 15 miliona dinara kod domaćih kreditnih zavoda.

Kod opština se primećuje jaka težnja za stvaranjem preduzeća naročito električnih centrala i vodovoda. U ovu svrhu gradovi i opštine morali su pribeći takođe zaključenju novih dosta povoljnih zajmova, čiji se iznos penje na 98 miliona dinara.

U ovoj budžetskoj godini opštine su obratile veću pažnju i na svoja nepokretna imanja. Mnoge parcele, koje su dosad ostale neiskorišćene, opštine su izdale u zakup, ili ako su bile nepododne za obradu, otuđene su prema mesnim cenama, a dobiveni novac unet je u opštinsku imovinu.

Poreska politika Kraljevske vlade ove tri godine — koliko god su to dozvoljavali primarni interesi državne blagajne — vođena je sa naročitim obzirima prema narodnoj privredi, a posebo prema zemljoradnji i sitnom privredniku. Ta politika — ma da su državne finansije zatečene u prekarnom stanju — žrtvovala je niz fiskalnih prava i državnih i samoupravnih u opravdanom uverenju, da će te žrtve sa ostalim merama Kraljevske vlade vaspоставiti solidnost iscrpenih pregrabljenih vrela javno budžetskih prihoda u domenu privatne privrede. Te mere nisu imale samo provizorni karakter. One su u mnogom pogledu imale i trajno korektivno značenje. Korekcija izvršena g. 1935 redukcijom jedne trećine osnovice poreza na oranice i izvesna vinogradska tla, imala je za cilj, da otupi dotadašnje oštine zemljarine, naročito u oblastima gde je ona ugrožavala privredne temelje zemljoradnika. I, dok se god na drugi način ne izvede korekcija počinjene poreske neravnornosti, ona redukcija poreske osnovice zemljarine, izvršena godine 1935, ima da traje, i do tada da se u finansijskom zakonu obnavlja i normativna odredba o tome. Na ovaj način hoćemo da sprečimo vaspоставljanje ranijeg nepravedno i privredno štetnog fiskalnog režima prema zemljoradnji. Pored toga, izvršene su vrlo opsežne korekcije ovog poreza i njegovih osnovica u južnim krajevima, gde su one utvrđivane na brzu ruku kao privremene, dok se ne izvrši katastarski premer. Uz predlog Finansijskog zakona podneće se i za narednu godinu jedan amandman, koji će omogućiti u južnim krajevima još i dalje nužne korekcije.

Isto tako, gospodo, i poreska olakšanja sitnih zanatlija nemaju provizorni no trajni karakter. Ona su ušla u sastav zakona o neposrednim porezima.

Zaštićavajući poreski na jednoj strani našu primarnu, osnovnu proizvodnju, proizvodnju zemljoradnikovu i proizvodnju sitnih zanatlija, Kraljevska vlada na drugoj strani tražila je regres, u izvesnoj privredno dozvoljenoj meri, na drugoj strani, na strani krupnih i asociiranih kapitala. Zakonske mere koje su u tom pogledu prošle godine preduzete, dobro su poznate Narodnoj skupštini. Kraljevska vlada tražila je taj fiskalni regres i u razumljivim korekcijama izvesnih taksenih propisa, koji ne pogađaju građane kao povratne nego kao sporadične dažbine, koje se ne javljaju kao stalni periodični teret, nego kao izdatak prema ličnoj potrebi a za učinjenu uslugu. Kraljevska vlada nije dirala u domen onih taksa, koje imaju povratni karakter, a još manje u domen državnih trošarina, koje su od prethodnih vlada bezobzirno podizane. Naprotiv i ovde smo nastojali, koliko su nam dozvoljavali fiskalni interesi, da izvršimo korekcije gde su to zahtevali primarni privredni interesi. Godišnje državne takse na automobile ukinute su; ceo niz banovinskih taksa, koje su pored državnih za iste javne usluge uzimane, zbrisane su. Ukinute su i državne takse na čiste banovinske usluge. Niz samoupravnih dažbina, koje su teretile proizvodnju više se ne odobravaju, a intervencijom moga resora sve većma nestaje udaranje uvoznih opštinskih dažbina na osnovne produkte zemljoradnje i stočarstva, kao primarne potrebe prehrane.

Jesenas su državne i mnoge samoupravne blagajne zabeležile još jednu novu i znatnu žrtvu, kad smo u interesu ubrzanja motorizacije naše zemlje zabranili upotrebu čistog benzina kao motornog pogonskog sretstva i spustili dažbine na mešavinu benzina sa alkoholom kao obaveznim motornim pogonskim sretstvom, kad smo spustili carinu na automobile i sasvim ukinuli njihov visoki luksuzni porez. Ova mera, koja ima osobito svoje značenje za razvitak prometa u zemlji, pojačaće tražnju alkohola umesto uvoženog benzina i time podići i tražnju odnosnih zemljoradničkih proizvoda.

U ovakvom duhu i u ovim pravcima, gospodo, vođena je dosadašnja politika Kraljevske vlade. Istina, Kraljevska vlada posegnula je u dva maha za jednom merom, koja je imala svoj izvesni odjek, ali ne u proizvodnji no u potrošnji. To je podizanje carinske ažiје. Njome su se nesumnjivo koristili domaći proizvođači. Ona je sračunata i u prodajnu cenu ubačena. U intencijama Kraljevske vlade bilo je, da se cene poljoprivrednih i stočarskih proizvoda podižu obezbeđenjem i stvaranjem uslova za jaču tražnju njihovu. Potrošnja je, dakle, već na ovoj strani imala da očekuje dizanje cena. A očekivala ga je i proizvodnja, koja prerađuje poljoprivredne sirovine. Ovdje, dakle, u ovoj strani politike Kraljevske vlade, da se obezbeduju bolje cene poljoprivrednoj proizvodnji, leži glavni razlog opterećenja potrošnje u većim izdacima za nabavku potrošnih dobara, a udeo podignute carinske ažiје u tome procesu ostao je ipak vrlo neznatan.

Gospodo narodni poslanici, evo već ide deseta godina kako je stao na snagu naš novi zajednički zakon o neposrednim porezima. On je izglasan u Narodnoj skupštini ravno pre 10 godina. Setimo se za časak stanja, koje mu je prethodilo, pa da uočimo bolje šta smo njime postigli i kakvu je ulogu on do sad odigrao. Jedna država a četiri do pet vrlo različitih zakona, kojima se obezbeđuje državnoj blagajni onaj groš, koji se najteže vadi iz džepa. Na jednoj strani favorizovan javni službenik, na drugoj pritisnut najtežim poreskim teretom. Na jednoj strani jedan i isti porez progresivan, na drugoj proporcionalan; ovdje se udara porez na jedno vrelo prihoda jedared, a onamo se ide na isto vrelo dvared, a čak i trired. Na jednoj strani udaraju porez vlasti, na drugoj komisije itd. itd. Na sve strane puna usta zameraka o poreskim nepravdama, poreskoj nejednakosti i poreskoj neravnomernosti. U ovakvoj atmosferi ni poreske statistike nisu se u detaljima objavljivale, da ne bi izazvale još snažnije proteste. Novi zakon očekivao se sa zebnjom; ne možda samio u jednom kraju zemlje. Ne, nego svuda, jer se u svakom kraju našao po meko, po nekakva privredna grana ili grupa interesenata, koja se dobro osećala pod okriljem starih poreskih propisa. Bojali su se da će novim zakonom i oni biti efikasnije zahvaćeni. Iznet pred Narodnu skupštinu u modernijoj koncepciji, konstruisan u mešovitom sistemu poreza po primosu i ličnog poreza na ukupan dohodak, on je iz Narodne skupštine, posle teških i dugih rasprava, posle brojnih intervencija i predavanja po partijskim klubovima, međusobnih uveravanja i razuveravanja, taj zakonski predlog o neposrednim porezima, izašao je iz Narodne skupštine bez dohodarine, u svom jednostavnom obliku poreza po primosu, nešto malo garniranom izvesnim rekvizitima ličnih poreza.

Njegova primena prve godine njegovog života, godine 1929, praćena je sa krajnjim nepoverenjem. Te i ranije godine uredbenim putem normirano je i

celo ostalo ogromno gradivo, koje zadire u izvršenje poreskog zakona. Pre same prve primene, ublažene su bile izvesne visoke stope, koje su u nj unete bez dovoljno objektivne opravdanosti. Izmene i dopune u njemu kroz ovih deset godina učinile su ga obuhvatnijim, elastičnijim i socijalno pravednijim. Izvesne izmene koje su pre ove Vlade bile u nj ubačene, — kao oprečne i njegovim osnovnim načelima i interesima privrede — izbačene su iz njega već god. 1935. (Famozni § 7). Novi zajednički zakon je već prve godine njegove primene obezbedio državnoj blagajni, i protiv oprečnog očekivanja njihovih protivnika, puni regres prinosa po starim zakonima. On je i docnije imao svoj puni udeo u budžetu državnih prihoda. Za vreme privredne krize bio je glavni oslon državnim finansijama. A što je najglavnije od kako je on stao na snagu zastala je, a danas već posve i prestala, ona teška era, uzajamnog prebacivanja o većim ili manjim poreskim teretima. Makar i nesavršen, ovako jednostavan kakav je, ovaj je zakon u ovih 10 godina stvorio u našoj državi poresko smirenje među pojedinim krajevima zemlje. I, ako mu se ništa drugo ne bi priznalo, ovaj momenat ne može mu se odreći. Sad, pošto se u životu pokušao, i sa strane fiska i sa strane građana, on je postao čvrsti i glavni oslon državnih finansija. U njegove osnove smeće se dirati samo i tek onda, ako i kad se mesto njega bude nešto drugo i bolje stvorilo. Do tad, kao i ovih prvih deset godina, u njemu će se preduzimati izmene i dopune, koje nam budu diktovali naši socijalni i privredni razlozi i interesi fiska.

Iza ovog Zakona donet je godine 1930 i Zakon o skupnom porezu na poslovni promet. Zakon, koji je rešio stotine hiljada poreskih obveznika brige o podnošenju poreskih prijava, ocena i kontrole prometa, sem tolikih drugih dotacija, koji je oslobodio finansijsku administraciju zamašnih poslova oko razreza njegovog, i koji, naslonjen na privredu, njegovom veštom konstrukcijom automatski s njome korača, i uz budnu pažnju i kontrolu finansijskih vlasti državnoj blagajnici odbacuje sve veći prihod.

Samo ova dva naša nova zakona treba, prema projektu za narednu budžetsku godinu, da donesu državnoj blagajnici 2.700. miliona dinara. I ako, gospodo, uvažimo da u poreski upravni organizam naše države ulazi još i domen taksa sa 1.230 miliona dinara, i trošarina sa 922 miliona dinara proračunatih prihoda, onda, gospodo, treba da se pozabavimo i sa živim upravnim organizmom u čijoj je ruci primena odnosnih komplikovanih zakona i zakonskih propisa, a koji državnoj blagajnici treba da obezbedi bez malo 5 milijardi prihoda. To su, gospodo, naše poreske uprave i poreski činovnici sa odnosnim odeljenjima u finansijskim direkcijama i sa Odeljenjem poreza u Ministarstvu finansija na čelu. Ovaj živi organizam, uz pomoć finansijske kontrole, savladava sav taj ogromni državno-fiskalni posao. Za poreske uprave traži se za narednu budžetsku godinu, na današnji personal od 2.800. službenika povećanje od 114, a to je premalo, no mnogo, kad znamo koliki drugi obimni poslovi padaju u dužnost naših poreskih uprava, poslovi, koji se s godine u godinu toliko množe da bi mogli paralisati uspešno vršenje poslova, za koje su ova nadležstva, u prvom redu određena. Ovako su, gospodo, naše poreske uprave i naši poreski službenici opterećeni voluminožnošću svakodnevnih poslova njihovih primarnih, i vrlo brojnih drugih isto važnih, i s druge strane oni su eksekutivni organi onih državnih zakona i propisa, koji se od-

nose na prinos građana za potrebe zajednice i koji kao takvi delikatnost njihove službe još više potenciraju. Zbog toga, gospodo, ja pratim rad ovih državnih službenika sa naročitom pažnjom i sa više obzira, i želim da i svi mi i svi građani jugoslovenski imadu ovakav stav prema poreskoj službi. Nesumnjivo je, da će se u jednom upravnom organizmu, velikom kao što je i naš poreski, vazda zbiti konkretnih slučajeva u vršenju službe nekongruentnih sa zakonskim propisima, ali mi možemo podvući činjenicu, da su takvi slučajevi u našem poreskom upravnom organizmu danas retke pojave, koje se, prirodno, ne dadu ni posve izbeći.

Poreskim obveznicima, koji su bili u nemogućnosti da odmah uplate dospeli porez, a naročito zemljoradnicima, davani su i prošle godine kraći ili duži počeci. U prošloj godini bilo je dosta slučajeva elementarnih nepogoda (poplava i grada), pa se i zbog tog često morala odlagati egzekutivna naplata i izvršivati otpis poreza. Inače, poreskim vlastima naredivano je da ovršnoj naplati pristupaju sa puno obzira i da izbegavaju prodaje popisanih stvari. Ovih naredjenja, sa malim izuzetkom, poreske vlasti su se pridržavale. Činjenica je da je u tome smislu bilo malo žalbi i protesta.

Poreski obveznici zemljarine dobili su novi uprošćeni obrazac poreske knjižice. Obrazac je tako sastavljen da će se zemljoradnici moći u njemu lako snaći i videti stanje njihovog poreskog računa.

U toku ove budžetske godine izvršene su u većem obimu taksene super-revizije. Vršenje ovih revizija važno je naročito za poreske uprave zbog pravilne primene novog izjednačenog formalnog taksenog poslovanja, i za sudove, zbog pravilne primene propisa zakona o sudskim taksama.

Zavedena je meritorna cenzura i za pravno područje Srbije i Crne Gore, gde su se vršile ranije samo povremene taksene revizije, a zavedena je i računaska cenzura za celu državu. Ova unifikacija formalnog poslovanja bila je jedna važna pretpostavka za unifikaciju naslednih i darovnih taksa, koja je izvedena finansijskim zakonom za 1937/38 god.

U oblasti državne trošarine, u toku ove budžetske godine odobreno je davanje dozvola za nabavku šećera bez naplate državne trošarine za ishranu pčela; odobreno je izdavanje šećera bez naplate trošarine za zaslađivanje vinske šire; izdan je raspis o obaveznoj upotrebi mešavine benzina sa špiritom za pogon motora i za sniženje zvanične prodajne cene dehidrisanog špiritu.

Tokom 1937 godine u nekoliko mahova činjene su izmene i dopune u Uredbi o skupnom porezu na poslovni promet. Tako su smanjene stope skupnog poreza na hartiju za štampanje na rotacionim mašinama i na brašno, a sasvim je ukinuta na običan hleb i pecivo, kao na glavne životne namirnice siromašnog sveta.

U ovoj budžetskoj godini osnovane su nove poreske uprave i odeljci poreskih uprava u: Tešnju, Blacu, Kačaniku, Vrbovskom, Plavu, Mokronogu i Dugom Selu, a poreska uprava u Ljubljani podeljena je na dve poreske uprave.

Izraden je projekat Zakona o konsularnim taksama a izrađuje se i projekat Zakona o taksama za službene radnje u upravnim stvarima. Izraden je i nacrt Zakona o državnoj trošarini, a izrađena je i

stala na snagu Uredba o prekidanju postupka po monopolskim i trošarinskim krivicama.

Iz kredita od 2,000.000.— dinara, po § 15 ovogodišnjeg finansijskog zakona, kupljena je zgrada za smeštaj poreske uprave u Rostuši, zgrada za smeštaj finansijskih vlasti u Bosanskoj Krupi, Baru i Koprivnici i angažovane sume potrebne za podizanje zgrada za poreske uprave u Preševu i Velesu. Osim toga u gradnji je u Beogradu zgrada za II Poresku upravu, za Finansijsku kontrolu i za Hemijsku laboratoriju. Kredit je osiguran iz fonda uštedenih eksekutivnih troškova. Mi ćemo i naredne godine produžiti sa gradnjom zgrada za finansijska nadležstva, naročito u našim južnim krajevima, gde se na njima najviše oskudeva.

Koristim ovu priliku da iznesem ovde i uporedni pregled o kretanju egzekutivnih troškova. Ovi troškovi iznosili su godne 1934 35,353.673 dinara. Naredne 1935 godine, pošto je ova Kraljevska vlada znatno reducirala zakonske stope ovih troškova, oni su pali na 25,197.088 dinara, godine 1936 oni su pali još i dalje na 21,613.099 dinara. Prošle 1937 godine oni su izneli 22,342.604 dinara, dakle samo za okruglo 730.000 dinara više no prethodne godine, ali za punih 13 miliona dinara ili za 37% manje no u 1934 godini. Ovim statističkim ciframa utvrđujem i svoju izjavu, koju sam u opštoj debati dao narodnom poslaniku g. Radivoju Nikoliću, da su egzekutivni troškovi danas znatno niži no što su bili pod ranijim vladama. (Odobranje i pljeskanje u centru i na desnici).

Naš carinski sistem prilagođen je ekonomsko finansijskoj strukturi naše države. Mi smo izbegli sputavanje razmene dobara u svojoj spoljnoj trgovini, ne pribegavajući ostrim zabranama koje bi bile opasne s pogledom na interese potrošača, razvoj domaće industrije i interese državnog fiska. Mi kroz našu carinsku tarifu sprovodimo umerenost u cilju podizanja domaće industrije i obezbeđujemo stabilnost izvora državnih prihoda.

To se najbolje očituje ako se pogledaju i sravne sadašnji stavovi carinske tarife sa onima koji su bili u 1925 godini kada je podnet Predlog zakona o opštoj carinskoj tarifi, koji je tada odmah stavljen u život. S obzirom na obim zaštite domaće industrije, koja je tu došla do izražaja, tadašnja carinska tarifa nazvana je kao »borbena tarifa«. Od tada pa naovamo izvršene su mnoge i korisne reforme, tako da se došlo do jednog određenijeg oblika i obima carinskog zaštitnog sistema. Pored toga i sama tehnička strana tarife iz dana u dan usavršava se izdavanjem shodnih propisa za njezinu primenu.

Medu najvažnije carinske mere koje imaju valutarno fiskalni karakter, spada povišenje arije na zlato, koje je izravnano sa 1,300 dinara u novčanicama. Ova mera fiskalnog karaktera bila je dikтована u valutarnim promenama koje su se desile u stranim državama, ali ona, kao što se i predviđalo, nije bila na uštrb naše spoljne trgovine niti smanjenja domaće potrošnje.

Naročita pažnja poklonjena je razvitku slobodnih carinskih skladišta u pomorskim lukama. Upotreba ovih magacina pokazala je dobre rezultate u odnosu na razvitak i aktiviranje spoljne trgovine. Ranije je postojalo samo jedno takvo skladište u Sušaku. Danas ih imamo u Splitu, Metkoviću, Dubrovniku i Crnojevića Rijeci.

Uredba o suzbijanju krijumčarenja veštačkih skladila, koja je doneta krajem januara 1937 godine dala je odlične rezultate, kako u pogledu uhvaćenih količina krijumčarenog saharina, tako i u pogledu povećane potrošnje šećera.

Poslednjih godina carinski prihodi u stalnom su porastu. To povećanje ne potiče samo od uvećane trgovine već i usled toga, što se carinska služba vrši sve efikasnije i pod boljim uslovima nego ranije. Oni su nesumnjivo posledica unošenja i boljeg rada u stručnim popisima.

Celokupan posao oko carinske službe obavljali su u godini 1935/36 1.042 činovnika, 1936/37 1.040, 1937/38 1.046 a po predlogu za 1938/39 godinu 1.067, dakle sa jednim neznatnim povećanjem od 21 činovnika. I pored ovako malog broja, naši carinici dali su rezultate u svojoj službi, kojima možemo biti zadovoljni.

Iz opšteg kaldrinskog fonda odobrena je suma od 19,307.951 i to za: opravku keja u Smederevu; za puteve ka carinskim odeljcima u Beloj Crkvi; za zgradu carinarnice i stanove u Kotoru, Bosanskom Brodu i Skoplju; za kaldrisanje ulica u Podgorici, Nišu i Bitolju; za izgradnju mosta u Prizrenu; za izgradnju mosta u Skoplju; za izgradnju puta Sv. Naum—državna granica i Globočnica—Borje; za izgradnju keja u Vukovaru; za ulice kod carinarnice u Sarajevu; za ulice u Hercegovom; za izgradnju keja, zgradu odeljka carinarnice i ostalih državnih nadležstava u Titelu; za izgradnju carinarnice, stanova i ulice u Ulcinju. Iz posebnog kaldrinskog fonda odobrena je suma od 17,512.235 dinara, i to za: zgradu carinarnice i stanove u Vršcu; kaldrisanje ulica u Velikoj Kikindi; zgradu carinarnice i magacina u Mariboru; kaldrisanje ulica u Sušaku; za ulice u Vranjicu i zgradu za kancelarije i skladišta u Splitu; za kaldrisanje ulica i zgradu finansijske kontrole u Devdeliji; zgradu carinarnice u Skoplju; za zgradu carinarnice i stanova u Bosanskom Brodu; za izgradnju keja i novog magacina u Vukovaru; za proširenje puta u Kaštel Sućurcu; za ulice kod carinarnice u Sarajevu.

Za izradu novog katastra za narednu godinu predviđeno je 1296 službenika, za 67 mesta manje od ove godine. Za održanje katastra predviđeno je 790 mesta, tj. 45 više no sada. Ovo povišenje potrebno je zbog novih katastarskih uprava, koje se moraju osnovati u krajevima gde je izrađen novi katastar.

Izrada novog i obnova starog katastra.

1) **Triangulacija.** U toku ove godine postavljena je trigonometrijska mreža na površini od 755.000 hektara a ukupno do sada na površini od 8,815.000 hektara.

Ove godine u sporazumu sa Vojno-geografskim institutom počelo se sa popunjavanjem postojeće praznine u mreži 1 reda na teritoriju Bosne i Hercegovine i Dalmacije. Ovi radovi velikih razmera biće završeni u narednoj godini, te će na taj način celokupna državna teritorija biti pokrivena trigonometrijskom mrežom 1 reda. Isto tako je intenzivno produžen i priveden kraju rad na izravanju mreže 1 reda na teritoriji Dunavske banovine severno od Dunava.

Paralelno sa radovima na triangulaciji, izvršen je ove godine precizni nivelman u dužini od 2.000 kilometara, u glavnom u Vardarskoj banovini i delimično u Savskoj banovini.

Na svim ovim radovima bilo je zaposleno prosečno 67 službenika.

2) **Detaljni premer.** Novi katastarski premer vršio se ove godine u 21 srezu Moravske banovine i u jednom srezu Vardarske banovine. Pored ovoga, produženi su radovi na obnovi katastarskog premera u Subotici, Varaždinu, Ilandi i drugim mestima gde je katastar potpuno zastareo.

Na ovim terenskim radovima bilo je zaposleno oko 1000 službenika koji su i pored izuzetno loših vremenskih neprilika snimili površinu od 460.000 hektara — tako da dosada ukupna snimljena površina iznosi 4,074.000 hektara na nepremerenom delu države (predratna Srbija i Crna Gora).

Ove godine pristupilo se i jednom probnom fotogrametrijskom snimanju iz aviona u Mladom Nago-ričanu. Metoda snimanja iz vazduha za svrhe katastra smatra se metodom budućnosti, i ona je za sada još u razvoju. Ona bi se kod nas imala prvenstveno primeniti na teritorijama Vardarske i Zetske banovine, gde se nalaze izrazito planinski predeli, čime bi se premer i izrada katastra tih krajeva znatno ubrzali.

3) **Klasiranje zemljišta** obavljeno je 1937 godine u 165 katastarskih opština, na površini od 367.469 hektara sa 669.559 parcela. Detaljno klasiranje je vršilo 14 stručnih činovnika.

4) Novi zemljarinski operat izrađen je 1936/37 godine za 264 katastarske opštine sa 66.000 posedovnih listova, 649.000 parcela na 427.000 hektara. Ovu izradu su obavili 2 činovnika i 80 dnevničara.

Održavanje katastra. Poslovi tehničkog i poreškog održavanja katastra vrše se preko 156 uprava za 246 srezova. U njima radi 303 geometra, 106 arhivskih činovnika i 332 dnevničara.

Državna dobra. — Dobra bez naročitog opredeljenja, ukoliko nisu potrebna državnoj upravi, za podizanje sokolskih domova ili za narodne škole, izdaju se u zakup. Kad zakup nije rentabilan a ne predviđa se druga namena, prodaju se najboljem ponuđaču. Sretstva dobivena prodajom ulaze u naročiti fond, koji je osnovan ove godine. Iz tog će se fonda vršiti opravke postojećih državnih zgrada, podizati nove zgrade potrebne finansijskoj upravi i nabavljati nepokretnosti za istu svrhu. U 1937 godini bilo je prodaja za 729.134 dinara, u fond je uplaćeno 323.829 dinara. Izdataka iz fonda još nije bilo.

Državno dobro Belje. Predlog budžeta predviđa 123 mesta činovnika i činovničkih pripravnika, dok sadanji budžet ima 104 mesta. Prema tome, povećanje iznosi 19 mesta. Dnevničara je bilo 19 a predlog budžeta predviđa 967. Međutim ovo nije nikakvo stvarno povećanje. Sva ova lica su već i sada u službi Belja, samo se njihove prinadležnosti isplaćuju iz kredita za materijalne rashode. Pošto su novom zakonskom organizacijom stavljeni u red dnevničara, trebalo ih je i u predlogu budžeta predvideti među kreditima za lične rashode.

U toku 1937 dati su novi zakonski i pravilnički propisi o poslovanju na Belju. Doneta je Uredba o organizaciji državnog dobra Belje, pragmatika o službenim odnosima službenika državnog dobra Belje i upravni poslovnik državnog dobra Belje. Izrađen je Pravilnik o finansijskoj i računskoj službi, a u izradi je Pravilnik o odnosima radnika.

Čisti prihod Belja u godini 1936/37 izneo je 22,962.013 dinara ili za 5,123.264 dinara više no ranije godine. Pored toga, investirano je u nove zgrade i inventar 4,515.387 dinara.

Kako je za prošlu budžetsku godinu čista dobit Belja gotovo dvaput veća od budžetskog predviđanja, dotirao sam iz čistog prihoda fondu za obnovu 4.500.000 dinara. Sem toga u predlogu novog budžeta predložena je za novogradnje suma od 1.620.000 dinara.

Državna fabrika šećera na Čukarici. Brojno stanje osoblja fabrike ostaje nepromenjeno u idućoj budžetskoj godini.

Višak prihoda nad rashodima iznosio je u poslovnoj 1936/37 godini 7.689.894,61 dinar i veći je od prethodne godine za 3.038.719,04 dinara.

Kako će se rezerve šećera do nove kampanje istrošiti, pretstoji ove godine proizvodnja šećera u punom kapacitetu svih fabrika u zemlji. Zbog ovog predviđeni su u budžetu za obadve državne fabrike šećera vrlo povišeni krediti.

Po budžetu rashoda za 1937/38 brojno stanje službenika finansijske kontrole iznosi: 277 činovnika, 2 činovnička pripravnika, 4.798 zvaničnika i 35 dnevnika. Svega 5.112 lica, sa ukupnim ličnim rashodima od dinara 73.219.329.

U predlogu budžeta rashoda za 1938/39 predloženo je: 275 činovnika, 4 činovnička pripravnika, 4.898 zvaničnika, 33 dnevnika-zvaničnika i 2 dnevnika-služitelja. Svega: 5.212 lica, sa ukupnim ličnim rashodima od dinara 85.354.408.

Dakle u predlogu budžeta rashoda za 1938/39 predloženo je brojno stanje za 100 službenika više. Povećanje je potrebno naročito za službu za suzbijanje krijumčarenja, jer je ono dosta razvijeno i osobito šteti državnu blagajnu.

Sprema se projekat zakona o finansijskoj kontroli. Izrada se nalazi u završnoj fazi. Ovim zakonskim projektom predviđa se jedinstvenija i savršenija organizacija službe finansijske kontrole. Nedavno su dana u gradnju u Splitu 2 motorna broda, koja će omogućiti bržu i efikasniju službu finansijske kontrole. Uskoro raspisaće se licitacija i za jedan veći reprezentativni brod finansijske kontrole, koji će zameniti brod „Oplenac“.

Posao u Vrhovnom i državnim pravobranioštvima stalno se uvećava i proširuje; ukupni budžet ipak je uglavnom ostao u granicama prošlogodišnjim. U toku prvih 9 meseci prošle godine naša pravobranioštva imala su 1.634 dobivene parnice u vrednosti 78.910.455 dinara i 855 izgubljenih parnica u vrednosti 22.344.359 dinara. Ona su prema tome dobila 47,78% više parnica nego što su izgubljene. (Jedan glas sa leveice: Velike su izgubljene, a one sitne dobijene!)

To su dobri rezultati. Izvolite upoređivati ranije statistike koje vam se nisu podnosile, na ćete videti da su ovi rezultati vanredno dobri. (Jedan glas sa leveice: Millionske su izgubljene, a sitne dobijene!)

Ako vi od 100 miliona vrednosti u parnici dobijete 78% a izgubite 22%, onda je to zadovoljavajuće. U parnici je bilo 78 miliona i 22 miliona, dakle 100 miliona, dobili smo 78 miliona a 22 izgubili i šta imate da prigovarate?!

U odeljenju državnih dugova i državnog kredita služba po državnim zajmovima i dugovima, kako unutrašnjim, tako i spoljnim, vrši se bez zastoja. Kako je, osim toga, izvršivanje državnih obaveza u tesnoj vezi i sa održavanjem državnog kredita u zemlji i na strani, čine se svi napor — u koliko to dopuštaju opšte finansijske prilike i budžetom predviđena sredstva, — da se ovaj kredit ojača uklanjanjem svih onih smetnji, koje su u stanju da izazovu nepovere-

nje u državu kao dužnika. U tom cilju blagovremeno se vode pregovori sa poveriocima države i u opšte preduzimaju sve potrebne mere.

Po stupanju na snagu Uredbe o likvidaciji zemljoradničkih dugova, obrazovan je u Ministarstvu finansija, u odeljenju državnih dugova, specijalan servis, kome je stavljen u zadatak nadzor nad pravilnim izvršenjem odredaba Uredbe, saradnja sa Privilegovanom agrarnom bankom po poslovima Uredbe, organizacija rada kod poreskih uprava oko naplate anuiteta od dužnika zemljoradnika, izdavanje 3% obveznica za likvidaciju zemljoradničkih dugova i vršenje službe po istim.

Ministarstvo je izvršilo emisiju prve tranše 3% obveznica u iznosu od 500.000.000 nominalnih dinara i predalo ih Privilegovanoj agrarnoj banci da ih razdeli ustanovama. Sretstva za najviše moguću anuitet-sku službu po ovim obveznicama obezbeđena su i služba će se vršiti na vreme i normalno, kao što je to slučaj i sa službom ostalih državnih papira.

U toku prošle godine donet je Zakon o kovanju novca. Pored predviđenih apoena, amandmanom za Finansijski zakon biće predloženo da se iskuju i apoeni od 10 para. Oni se traže u Slovenačkoj, a treba ih i naša Uprava monopola, zbog lakšeg formiranja cena; koje će se moći onda kretati za sitne dnevne potrošne objekte i po 10 para gore i dole. Polovinom ove godine počće se sa kovanjem našeg novog novca u našoj Državnoj kovnici, koja je danas već skoro gotova. Ona je podignuta uz samu novčaničnu štampariju Narodne banke, gde će potrebna bezbednost i kontrola u radu ove naše nove institucije, koja će se baviti i izradom ordenja, biti bolje ogarantovana.

Uprava Državnih monopola razvijala je cele prošle godine vrlo intenzivan rad u svima pravcima svoje delatnosti.

Prema intencijama Kraljevske vlade ona je prošle godine povećala sadnju duvana zadržavajući cene već ranije dosta znatno podignute. Međutim, pod uplivom kišne godine, duvani su prošle godine dali kvantitativno dobru, ali kvalitativno slabu žetvu. Uprava monopola došla je u posed većih količina slabijeg duvana, a sadioci su ostali da se pomire sa nižim cenama određenim za lošiji kvalitet. Njihova pozicija ispravljena je ipak većom žetvom. Baš zbog ove u količini visoke žetve, Uprava monopola je morala za narednu godinu obim sadnje nešto suziti. Nova akcija za suzbijanje krijumčarenja duvana daće vrlo dobre uspehe, i to se oseća naročito u sve većoj potrošnji duvanskih fabrikata. Prošle godine ukinuta je za monopolske prihode štetna prodaja eksportnih cigareta u pograničnom prometu na suvu.

Akcija započeta prošle godine postavljanjem i vaspitavanjem stručnog podmlatka za sadnju duvana, koji će postepeno zameniti finansijsku kontrolu, nastaviće se i naredne godine. Zato su predviđeni viši personalni krediti u budžetu.

Kao prvi pokus izvedeno je spuštanje cena lule-nom duvanu, da bi se širi slojevi, naučeni na ovaj način pušenja, odbili od trošenja krijumčarenog tudeg duvana. Odnosno da bi se onim novčano najoskudnijim dala mogućnost potrošnje duvana uz vrlo nisku cenu. Uz novu etiketu i ime spušten je dosadašnji „Amerikanac“ za jedan kilogram od 150 na 100 dinara, a »Dunavski« sa 100 dinara na 50 dinara za jedan kilogram. Pušači će imati ovako 20 grama duvana za lulu za ciglo 1 dinar. Koliko ovo spuštanje daće povoljne rezultate, politika spuštanja cena duvanskih fabrikata biće brže ili sporije nastavljena.

Prošle godine proširena je organizacija malo-prodaje duvana uvođenjem seoskih kućnih maloprodaja, kao filijala postojećih maloprodavnica.

Danas se više ne čuju u Narodnoj skupštini poznati prigovori o prodaji soli, a naročito o soli krupici. Uprava monopola nastoji da se potrebe našeg konzuma svuda zadovolje. Jodirana so prodaje se po spuštеној ceni od 2.5 dinara.

Nova Uredba o taksama na upaljače daje dobre rezultate. Upotreba nežigosanih upaljača pada, a potrošnja žižica raste. Rešeno je da se u prodaju pusti novi tip luksuznih žižica sa cenom jedan dinar po kutiji.

S obzirom na potrebe nastale povećanom sadnjom duvana, koja je prema ranijim godinama skoro udvostručena, građevinska delatnost Uprave monopola bila je u godini 1937 vrlo živa. Tako je završena gradnja: duvanskog magacina u Smederevu, magacina i drugih objekata u Mostaru, Leskovcu, Vranju, Bujanovcu, Tetovu i administrativne zgrade u Bajinoj Bašti, — sve u vrednosti od okruglo 21 milion dinara. U radu su duvanski odnosno soni magacini i drugi objekti u Dubrovniku, Širokom Brijegu, Podgorici, Petrovgradu, Kruševu, Vladičin Hanu, Skoplju, Prilepu, Vrhovinama i proširenje solane u Pagu, — sve u vrednosti od okruglo 29 miliona dinara.

U program rada za narednu budžetsku godinu uzeti su ovi objekti: zgrada za Markarnicu u Beogradu, fabrika nikotina i magacini u Nišu, duvanski odnosno soni magacini u Kumanovu, Sisku, Mostaru, Prilepu, Imotskom, Zemunu, Bakru, Bosanskom Brodu, mehanička radionica u Kreki i administrativne zgrade u Devdeliji, Bačkoj Palanci i Smederevu, — u ukupnoj proračunskoj vrednosti od okruglo 63 miliona dinara.

Poslovanje Državne hipotekarne banke od svršetka rata pokazivalo je permanentan razvoj i napredak u svima granama rada pa je ovom tendencijom okarakterisana i prošla 1937 godina.

Državna hipotekarna banka u saradnji sa Kraljevskom vladom produžila je i u toku 1937 godine rad na sredivanju naših kreditnih prilika. Jedan od najvažnijih koraka preduzetih u tom smislu je spuštanie interesne stope na 6% po dugoročnim zajmovima odobrenim pre 31 marta 1931 godine. Ali na ostvarenju svoje misije Državna hipotekarna banka se nije zadržavala samo na davanju olakšica svojim dužnicima i direktnom finansiranju privrede, već je i aktivnim radom, finansirajući komunalna tela u svima krajevima naše države doprinela u velikoj meri izvođenju radova opšte koristi.

Dok dugoročni hipotekarni plasmani pod uticajem normalne amortizacije pokazuju izvesno smanjenje, dotle plasmani po komunalnim zajmovima i pored redovne amortizacije pokazuju povećanje od dinara 948.143.000 koliko je bilo na dan 31 decembra 1936 godine na dinara 1.397.032.000 na dan 31 decembra 1937 godine.

Kratkoročni i srednieročni bančini plasmani su u toku poslednje godine nešto opali. Ovo nije nastalo pod pritiskom Državne hipotekarne banke, nego pod uticajem opštih privrednih prilika.

Priliv novčanih sredstava, naročito kratkoročnih u toku prošle godine razvijao se normalno. Ulozi na štednju pokazuju povećanie od din. 183.496.000 tako da je ukupan iznos privatnih uloga na dan 31 decembra 1937 godine bio 1.383.926.000 prema 1.200.429.000 dinara na dan 31 decembra 1936 godine. Ovoliko povećanje uloga na štednju karakteriše s jedne strane

opštu privrednu situaciju, s druge strane poverenje i ugled koji Državna hipotekarna banka uživa u širim slojevima naroda. Kratkoročna sredstva plasirana su jednim delom i u sigurne državne papire zbog čega pozicija bančnih hartija od vrednosti pokazuje porast od dinara 307,888.000 u toku 1937 godine.

Fondovi i javni kapitali u prošloј godini pokazali su dalji porast. Na dan 31 decembra 1937 godine oni dostižu dinara 2.531,981.000 što prema stanju na dan 31 decembra 1936 godine u dinara 2.035,149.000 pretstavlja porast od dinara 496,832.000.

Obaveze bančine po založnicama i obveznicama u inostranstvu iznose na dan 31 decembra 1937 godine dinara 694,386.500 prema dinara 763,221.000 na dan 31 decembra 1936 godine. Smanjenje je nastalo usled delimične amortizacije bančnih založnica i obveznica.

U toku 1937 godine Državna hipotekarna banka je produžila svoje učešće u finansiranju javnih radova. Osim toga uzela je vidnog učešća u obezbeđenju najpotpunije likvidnosti novih blagajničkih zapisa Ministarstva finansija i kupona sa svih državnih i državom ogarantovanih hartija od vrednosti.

Poštanska štedionica završila je 15 godina svoga plodnog rada. I u protekloј 1937 godini nastavila je ona svoj rad sa uspehom u svima pravcima.

Ukupan promet Poštanske štedionice po svima računima u 1937 godini iznosio je preko 300 milijardi dinara.

U toku 1937 godine Poštanska štedionica je završila svoju unutrašnju poslovnu organizaciju sistematskim kodificiranjem svojih pravilnika i uredaba o unutrašnjem poslovanju. Otvorila je, pored postojećih filijala, još dve u Podgorici i na Sušaku, a u pripremi je da otvori još u Splitu i Dubrovniku. Broj njenih ulagača po štednim knjižicama popeo se na 475 hiljada; sa čekovnim računima broj njenih ulagača prešao je 500 hiljada. Ukupna suma uloga po obe vrste računa prešla je 3 milijarde dinara. Samo po čekovnim računima promet je prešao 85 milijardi dinara, od čega je 55% bez upotrebe efektivnog novca; to znači da je preko Poštanske štedionice izvršeno plaćanje za 50 milijardi dinara prostim prenosom sa računa na račun (virmanisanjem).

Na osnovu konvencije o načinu likvidiranja potraživanja državljana Država naslednica naspram bivše Poštanske štedionice u Beču odlučio je Ministarski savet da Poštanska štedionica pristupi isplati štednih i čekovnih uloga naših državljana kod bivše Austrijske Poštanske štedionice u Beču, u srazmeri od 1 dinar za 4 krune. Poštanska štedionica odmah je otpočela sa isplatom uloga i isplatila je već preko 7.000 ulagača sa preko dinara 5.135.000. Ukupan iznos koji se ima ovako isplatiti iznosi dinara 10,134.678.25.

Krediti državnim nadležstvima iznose na dan 31 decembra 1937 godine sumu od 1.072.919.722,61 dinara. Krediti Glavnoj državnoj blagajni kao i krediti ostalim državnim nadležstvima su potpuno sredi u pogledu finansijskog fundiranja i u pogledu formalnog ozakonjenja. Njihov servis je bio tokom 1937 godine besprekoran.

U toku 1937 godine Poštanska štedionica produžila je svoje učešće u finansiranju javnih radova.

Sem toga Poštanska štedionica i dalje uzimla vidnog učešća, u zajednici sa Državnom hipotekarnom bankom, u obezbeđenju najpotpunije likvidnosti blagajničkih zapisa Ministarstva finansija. Ovom organizacijom obezbeđeno je publici koja bude upisivala ove zapise, da ih u slučaju potrebe može uvek naj-

краћим путем naplatiti (eskontovati) pre roka dopreća.

Poštanska štedionica je pristupila otvaranju kredita zemljoradničkim zadrugama i njihovim savezima po tekućim računima na podlozi potraživanja koje zajmotražilac ima prema Agrarnoj banci na osnovu portfelja seljačkih menica i obveznica, a i na podlozi 3% državnih obveznica koje budu pojedine zadruge i savezi dobili od države preko Agrarne banke.

Kamatu na ove kredite računa Poštanska štedionica 3%, a zajam će se otplaćivati samo iz prihoda zaloga. Rok zajma se ne ugovara nego zavisi od toga u kom će vremenu zajam sam sebe isplatiti iz svoje podloge.

Ove kredite daje Poštanska štedionica zemljoradničkim zadrugama i njihovim savezima da bi tim putem oni došli brže do jednog dela svojih novčanih sredstava koja bi inače postupno kroz četrnaest godina bila naplaćena. Dolazeći ovim putem do raspoloživih sredstava, zadruge će moći isplatiti svoje ulagače i druge poverioce, a to će nesumnjivo doprineti oživljavanju i osvežavanju kreditnih i štednih odnosa kod nas na selu.

Isto tako ovi će krediti poslužiti zadrugama u njihovim poslovima zadrugne prodaje poljoprivrednih proizvoda, zadrugne nabavke sprava, stoke, semena itd.

Nekoliko stotina miliona dinara, koje će ovako Poštanska štedionica staviti na raspoloženje našem selu i našoj poljoprivredi, imaće dobrog uticaja na razvitak cena poljoprivrednih proizvoda i potsticanje celokupnog toka života u tom oteku naše narodne privrede. Ova očekivanja izgledaju u toliko realnija ako se dovedu u vezu sa paralelnom akcijom Narodne banke preko naših novčanih zavoda.

Završavam ovim svoj ekspoziciju o upravnom radu i politici vođenoj u resoru Ministarstva finansija, uveren, da će Narodna skupština pravilno oceniti sve momente i odnose u njemu pomenute i da će odobravanjem predloga budžeta odobriti i našu državno-finansijsku politiku. (Burno odobravanje i pljeskanje u centrum i na desnici).

Председник Стеван Ђирић: Реч има народни посланик г. Борисав Живадиновић.

Борисав Живадиновић: Господо народни посланици, верујући у сигурност финансиске политике и знајући ко је на челу данашње Владе, — мајстор финансија —, ја могу да изнесем следеће чињенице и да вас уверим да је та сигурност тачна. Градња свију предузећа видим да се од стране Министарства финансија на време исплаћује; кредити државним надлештвима на време се стављају и не дешава се као пре неколико година, да државни чиновници и разне фирме очекују од стране државе: чиновници месецима а фирме годинама да дођу до својих потраживања. Трећа ствар је: да наш сељак пре три године није знао са колико је порезе задужен, нити колико му остаје кад плати порез, а данас тачно зна колико дугује, колико је платио и колико му остаје да плати. (Граја и добацавање са леве стране). Те чињенице доказују да се финансиска политика паметно и разумно води и да можемо са сигурношћу гледати у њену стабилност.

Господо, хоћу да пређем на једно питање које тангира наш сељачки свет, а то је производња дувана. Господо, наш сељачки свет у извесним

срезовима бави се производњом дувана. То је један тежак посао, деликатан по својој финоћи израде, који је у своје време постао и једно занимање сељацима у неким нашим крајевима и од чега су наши сељаци стварно живели а и данас живе. После рата биле су такве прилике да се дукан боље плаћао, те га је народ према томе више садио услед бољих цена. Касније, кад су се прилике у свету средиле и дукан се и у другим земљама почео да сади у већим количинама, и када су страна тржишта била преплављена и дуканом других земаља, морала је да се смањи производња дувана и код нас и да се цене регулишу. Ја хоћу да констатујем једну ствар. Наш сељак фактички мање прима према некадашњим ценама за дукан, али према приликама данашњим наш је сељак задовољан са 20 динара просечне вредности по килограму дувана. Ја хоћу да укажем на извесне чињенице баш због тога што је ту господин Министар финансија. За две године Краљевска влада је умела да увиди тешкоће око производње дувана и око радне снаге коју утроши народ до саме израде и предаје дувана стоваришту. Краљевска влада је за две године умела да оцени тежину ситуације пољопривредника и да да за 45 милиона килограма, који је дукан у овој и прошлој години откупљен, ништа мање него 148 милиона динара повећане цене нашим пољопривредницима, да не би радну снагу своју у бесцење трошили. (Манфред Пашировић: А зашто су онда у Чапљини двојица погинули? — Министар финансија Душан Летица: А ко је томе крив?!). Како се рационално и паметно поступа, и од стране Министра финансија и од стране Монополске управе види се и по томе, што се није, као што је до сада било, произвођачу дувана узимало 10% на превирање, и 30 пара по килограму комисијских трошкова, а што је ишло само на побољшање цена свих произвођача.

Сада, господо, да видимо шта би требало поправити у самој производњи дувана, па да би се сасвим утрле оне повике да Монополска управа не послуже добро са произвођачем. У погледу чиновничтва ја сам и прошле године о томе говорио и молио господина Министра, а и сада га молим, да приликом постављања, — како рече да је предвиђено 278 нових чиновничких места, — у погледу финансиских контрола, да се на та места постављају они младићи, који су свршили нижу пољопривредну школу, који ће земљораднику и произвођачу служити не само као контрола, да га хвата и да види има ли вишак дувана или нема, него да му служи у пољопривредној грани као инструктор. (Министар финансија Душан Летица: Ти ће се и постављати, то је предвиђено у буџету!).

Господо, што се тиче кријумчарења, ја верујем да са тешком муком може неко натерати произвођача да отуђи оно што би му држава платила, али људи су били гладни и нису имали хлеба, а када је у питању хлеб, све друго отпада, па је нужда нагнала сиромаше да понешто и продају од дувана.

Ја ћу, господо, да констатујем ову чињеницу: било би много боље, уместо када један орган финансиске контроле ухвати шверцера, па се плати од ухваћене количине 13 динара по килограму

финансу, да господин Министар то уреди на тај начин са монополском управом, да се за толико произвођачу плати дуван скупље, и у том случају произвођач не би имао потребе да шверцује дуван.

Друга једна ствар, господо. После рата наш дуван у предратној Србији био је махом у другој категорији, а сада, услед класификације тога дувана, неки су дошли у трећу категорију. Тако исто и дуван мога среза дошао је у трећу категорију, а тамо се сали дуван већ сто година и стално је био у првој и у другој категорији. Ја предлагем, господине Министре, да уредите са Монополском управом ову ствар класифицирања тако да у сваком срезу има и друге и треће категорије, и оно што је за другу нека се стави у другу категорију, а што је за трећу, нека се стави у трећу категорију. (Радивоје Николић: Како може да се деси да срез посланика који припада Јерези има тако слабо цењен дуван?). Господине, ја говорим о свима срезovima.

Господо, што се тиче изградње стоваришта ја могу да констатујем ово: да је Краљевска влада по питању подизања стоваришта умела и знала тачно да то прецизира и да стоваришта постави тамо где има радништва у већем броју, које је сиромашно, па се је и код мене десио случај да кад сам имао стовариште дувана пре рата, које је уништено од стране Аустријанаца, да је господин Министар и Монополска управа паметно схватила ту потребу, и да моји радници не би ишли у Ниш да рале за 18 динара за исти дуван, који је био откупљиван у моме срезу и преношен у Ниш, подигли су зграду стоваришта у Житковцу. Као што видите, Министарство финансија утрошило је 29 милиона динара на изградњу зграда где ће сиротиња доћи до скромне, али поштене зараде.

Дакле, само у овој години сада утрошено је око 29 милиона динара на та стоваришта дувана те ће тако наше радништво моћи да се задовољи и да дође до зараде на чистан начин.

Из свега овога ја ћу бити захвалан Краљевској влади и господину Министру ако прими овај предлог: да се приликом постављења нових финансијских контролора узме више у обзир да се поставе младићи са свршеном пољопривредном школом, јер су то деца сиромашних родитеља, завршили су школу и моћи ће сељаку и да помогну како у производњи дувана својим стручним саветима, тако и уопште у пољопривредној грани, а не као до сада да финансијски контролори, овакви какви су, са четири разреда основне школе нису могли ни да обрачунају број засађених струкова нити пак број листова те су људи долазили до кривике потпуно невини.

Сада, још једну ствар. Умолићу господина Министра да предочи Монополској управи да, приликом тражења соли у крупицама, за сточне крајеве, Монополској управи ту со одмах и издаје, јер је она потребна за стоку. Ја сам се обраћао и Монополској управи, па је ишло потешко, те ћу да молим господина Министра да и на то нарочито обрати пажњу.

Верујући да ће у овој години бити боље, него што је било лане и знајући да је наш ситни и мали човек пољопривредник, специјално произвођач дувана за ове две године паметном поли-

тиком и разумевањем Краљевске владе добио 150 милиона у побољшању цена за дуван, ја ћу гласати за предлог овог буџета. (Пљескање и одобравање у центруму и на десници).

Претседник Стеван Ђирић: Господо народни посланици, ја молим господо Претседнике група да ми доставе пријављене говорнике најдаље до почетка седнице после подне, да бих могао саставити дефинитивну листу говорника о предлогу буџета расхода Министарства унутрашњих послова, који ће сутра доћи на дневни ред.

Реч има народни посланик г. др. Коста Поповић.

Др. Коста Поповић: Господо народни посланици, нисам имао намеру да код расправе буџета Министарства финансија поново изађем на говорницу, јер држим да сам у своме говору у начелној дебати довољно јасно и свестрано приказао економско-финансијску политику Краљевске владе и привредно стање у земљи, — али ме је господин Министар финансија својим одговором при завршетку буџетске дебате, у коме је покушао, да победи извесна излагања говорника из опозиције, директно приморао, да при расправи његовог буџета ставим неколико примедба како на облик тако и на садржину тога говора. Зато ћу се задржати само на том одговору г. Министра финансија.

Господо, ја сам се много обрадовао кад сам у уводној речи господина Министра финансија чуо, да ће се „осврнути на напомене и примедбе које су пале у току начелне дебате буџета”. Држим да сам сасвим оправдано очекивао да ће се Господин Министар финансија у своме одговору позабавити са оним барем најважнијим питањима његовог ресора, која су у начелној буџетској дебати набачена и критикована. Мислио сам, да ће снажним аргументима и за нас неприступачним и непознатим подацима обеснажити тврдње опозиције о незадовољавајућем раду Краљевске владе у области привредног живота наше земље, јер је од тих излагања заиста много очекивала и левица, а и јавност.

Рачунао сам, да ће нас Господин Министар финансија упознати са низом конкретних мера, које ће Краљевска влада предузети за економско побољшање свих народних слојева, а у првом реду оних — најжалост најмногобројнијих — који у оскудици чак и примарних животних потребштина нестрпљиво очекују помоћи и правилније схватање њихове беде и невоље. Али морам вам, господо народни посланици, признати, када сам чуо одговор господина Министра финансија, много сам се разочарао.

У место снажних аргумената, констатовања непобитних чињеница о трогодишњем успеху Краљевске владе око снажења и унапређења нашег привредног живота, у место излагања смишљених конкретних планова за будући рад Владе, ми смо морали констатовати да је господин Министар финансија избегавао да уопште говори о најкрупнијим привредним питањима, чак и из свога ресора и остале су нам у живој успомени само речи, да ће Влада и даље продужити започетим путем, да ће и даље повећавати буџет, да ће потенцирати привредну активност, — али без назначења како и у коме правцу, и на крају једна лепа песма, са пуно оптимизма о нашој будућности, али ништа реалнога, ништа конкретнога.

И природно је, што тај одговор није задовољио никога на левици, а и у јавности је врло хладно примљен.

Ви се сећате, господо, ја сам у своме говору опширно и на основу проверених података говорио о разрезивању и наплати порезе на земљишта — о земљарини. Доказао сам, да је то данас најнесношљивији порески облик, који се у већини случајева не плаћа из прихода земље — нарочито код малених поседника, него из супстанције, што је врло лоша и опасна пореска политика. Указао сам да је земљарина израчуната на потпуно произвољној, неправедној основи и да се установљени катастарски приход мора корегирати и исправити.

Пут којим се до сада ишло, да се катастарски приход умањује, кад са 33% кад са 20% погрешан је и миуколико не ублажава онај општи револт, који неправедно разрезани облик изазива код свих пореских обвезника од којих се убира. Понекад се заборави уопште то снижење провести па и по стилизацији садашњег финансијског закона изазвана је сумња да ли ће и у 1939 години уследити досадашње смањење. (Министар финансија Душан Летица: Зашто нисте то раније говорили, пре 3 године, да се исправи пореска база на земљу!) Доказао сам Вам већ да сам говорио и пре, а иначе никад није доцкан. Кад год се зло исправи добро је. Главни је да се исправи. (Министар финансија Душан Летица: Ви говорите о смањењу земљарине сад кад смо је ми смањили са 33%). Са 13%, јер са 20% је већ пре била снижена, а већ сам рекао да то смањење како се израчунава не претставља баш ништа. (Министар финансија Душан Летица: Зар не претставља баш ништа?) Не претставља баш ништа, према ономе на који је начин израчунат чист катастарски приход. Ја сам чак пријавио да са мојим друговима спремам законски предлог за брисање земљарине, — да би благовремено упозорио Краљевску владу да по томе питању треба предузети најхитније кораке, још пре но што тешко пореско оптерећење учини бескућницима многе наше земљорадничке породице.

На сва ова излагања господин Министар финансија ни једном речју није одговорио. Ниједан од мојих аргумената није побио, прешао је преко земљарине, као да га се савршено ништа не тиче. А ја мислим, господо, да ми је г. Министар финансија остао дужан одговора и да се требао у првом реду позабавити са тим пореским обликом, који плаћа најбројнији staleж у земљи, земљорадници, јер ни за кога у држави не може бити ирелевантно какве реперкусије изазива у редовима пореских обвезника неправедна наплата земљарине.

Ја сам, господо, опширно говорио о улози страног капитала у земљи. Тражио сам да се зарада страног капитала подвргне ефикаснијој контроли, да се сва акционарска друштва приморају, да држави плате законом прописани постотак, али не билансом исказане него стварне зараде. Министар финансија се мора побринути, да у своме ресору има поуздане стручњаке, способне за испитивање исправности биланса, да путем њих утврди истинитост чињеничко стање и стварну зараду предузећа, те да на тој бази утврђену порезу наплати у корист фискаса, без обзира на то, које утицајне личности седе у управном или надзорном одбору акционарског друштва. (Министар финансија Душан Летица: А зашто не кажете конкретно да то и то нису урадили органи Министарства финансија.)

Господине Министре, ја ћу Вам изнети анализу 50 биланса, где се види да огромни капитали врло мало порезе плаћају. (Министар финансија Душан Летица: Ви само претпостављате!) Господине Министре, „Народно благостање“ износи сваке недеље врло поучне податке, о билансима разних друштава — прегледајте их — користите Вам. (Министар финансија Душан Летица: Ви бисте имали могућности то тачно да утврдите када бисте имали не билансе, него пореске базе!) Ја тврдим, господине, Министре, да ни те базе нису тачне! (Министар финансија Душан Летица: Нисте их ни гледали!) Јесам! Ја те базе добро познајем. Знам многе конкретне ствари, али Вам их не могу овде за пола сата, колико ми Пословник дозвољава, изређати. Али Вам стојим на расположењу са доказима. (Министар финансија Душан Летица: Цео Ваш говор јесте једна претпоставка!) То Ви тврдите, али ја ћу Вам доказати да није тако, како Ви кажете, него напротив да ја само провереним подацима оперишем. Пружиће ми се прилика за то.

Уверен сам да Господин Министар финансија зна, и зато га само потсећам да у Енглеској заклетни органи врше не само контролу биланса него чак и састављају и оверавају Пореској управи поднесене билансе, а у Италији нарочити стручни савети процењују зараду акционарских друштава, које процене су меродавне за пореске власти.

Иако сам у моме говору са много пажње и на основу тачних података обрадио ту тему, са којом се већ годинама бавим, јер сматрам да је од огромне важности за наш привредни живот, а нарочито за фискус, па Министру финансија не би биле на одмет по неке сугестије дате по томе питању, ипак господин Министар финансија ни са једном речју се није дотакао ових излагања, нити је побијао моје аргументе, нити нам је ставио у изглед да ће већ и у интересу правде и равномерног опорезивања ма шта предузети.

У вези са експозеом Министра финансија у коме је нарочито подвучено, да се стање наших новчаних завода нагло поправља, доказао сам, да се новчани заводи са чисто домаћим капиталом још увек налазе у врло тешком стању и да је неопростива грешка режима, што не предузима ништа за побољшање стања наших кредитних установа.

Нарочито сам нагласио док новчани заводи уврштавањем обвезница Привилеговане аграрне банке у пуној вредности морају да доказују своје активно стање, док Банке не исплаћују улоге својим улагачима — него само у минималним свотама и зато се уложне књижице наших првокласних завода нуде по 50—70%, не може бити ни речи о побољшању стања наших кредитних установа, а без организованог и сређеног кредита нема ни привредног напретка у земљи.

Морам констатовати да г. Министар финансија у своме одговору није указао ни на једну нетачност мојих излагања и аргумената, па чак није ни покушао више да брани у своме експозеу објављено побољшање наших новчаних завода.

Изразио сам нашу бојазност због етатизације индустријских предузећа, због прекомерног ванбучетског задуживања и нагласивши велику важност чиновничког питања, коме треба нарочиту пажњу посветити, замерио сам господину Министру финансија што онда када су цене намирницама повишене са 30%, чиновницима се повећавају прина-

длежности са просечно 2% иако се отворено и без размишљања о последицама са званичне стране признаје, да је чиновништво задужено.

О свима тим питањима скоро ништа нисам чуо у одговору, сем неколико завијених реченица из којих је јавност стекла уверење, као да сам говорио против повишења чиновничких плата.

Него шта је учинио г. Министар финансија?

У место да се осврне на мој говор као органску целину, у којој су изложене чињенице тачно и објективно приказане са тенденцијом, да се стварности погледа у очи и заједничком сарадњом, како сам то нагласио и подвукао, елиминише све оно што није добро, те наша привредна делатност упутити правцем старања за најшире слојеве нашег народа, да би се створио што већи број задовољних грађана, удовољило социјалној правди не губећи из вида наше националне интересе, — јер то је есенција мојих излагања у привредном делу мога говора, — а држим да сам то доста јасно и разумљиво подвукао, — г. Министар финансија из органске целине мога говора извлачи свега четири, словом четири реченице, цитира их истина дословце, али по потреби меће тачку тамо где код мене стоји запета, заборави навести онај наставак реченице који јој даје прави смисао и садржину, па чак вадећи речи из разних поглавља мога говора, саставља потпуно нове реченице.

Е, господине Министре, тако не можемо дискутовати!

Свако мора признати да сам ја дискусију упутно тоном како то захтева достојанство овога Дома, да је она стајала на висини академске расправе. Без личне ноте, без вређања и потцењивања икога, са пуним респектом свачијег субјективног мишљења, изнео сам факта остављајући објективној јавности да пресуди на чијој је страни правда. На основу озбиљне и многостране студије, са великим трудом искупљеним и провереним подацима, поткрепио сам и документовао гледање и став највећег опозиционог посланичког клуба Народне скупштине и с правом сам могао очекивати да претставник Краљевске владе, барем прикаже моје излагање верно и у правоме смислу, са ознаком свих битних чињеница, те да им таково тумачење да, како су оне јасно и прецизно изложене и не изостави оне ставове, којима су поткрепљене изражене мисли.

Начин и правац којим је г. Министар финансија упутно дискусију даје могућности штампи, да дневни листови износе потпуно неистинита саопштења и импутирају ми такав став, који ја никад нисам заузео. Ево примера! „Време“ од 25 фебруара доноси опширно говор г. Министра финансија и у ономе делу где одговара на моја излагања огромним крупним словима штампа се: „У име Ј.Н.С. протестује се због повишења чиновничких плата“ и под тим поднасловом цитирају се речи претставника Краљевске владе овако: и данас кад је Краљевска влада повисила плате чиновницима, г. Коста Поповић у име посланика Југословенске националне странке протестује што је Влада без неопходне потребе повисила буџет. (Министар финансија Душан Летица: То су консеквенце говора!)

Ви се, господо, добро сећате, да сам ја у своме говору пледирао баш за праведно повишење чиновничких плата, стенографске белешке то јасно потврђују на страни 214 и 215. Истина морам признати, да ни г. Министар финансија није отворено

тврдио да сам ја протестовао против повишења чиновничких плата, али како је из мога говора цитирао само крњу реченицу, верујем да ни Народна скупштина није могла разумети тачно садржину тога дела мога говора, а као што видите штампа је регистровала потпуно опречан значај тих речи. (Министар финансија Душан Летица: Можете довести исправку!) Новине неће штампати исправку. (Граја и протести на левици).

Претседник Стеван Ђирић: Молим вас, господо, да не упадате у реч г. говорнику. Г. Министар финансија сигурно не може бити одговоран за то како ће новине приказати говоре извесне г. г. народних посланика. Г. Министар финансија има и сувише много посла око буџета а да би могао водити старање о уређивању новина. Нелојално је то пребацивати г. Министру финансија.

Др. Коста Поповић (наставља): Али, господо народни посланици, пошто сам ја сваку реч коју сам овде изговорио добро промислио и одмерио, ја ћу вам доказати, да чак и оне четири реченице које је г. Министар финансија набирчио из мога скоро двочасовног говора, не садрже никакву контрадикцију, него само веран и истинит приказ стварних чињеница, чиме ће се потврдити да сам чак и у најситнијим детаљима само проверене податке вама сервирао.

Г. Министар финансија вели, да није тачно оно што сам тврдио, наиме да се државни буџети од 1931 године плански смањују све до 1935 год., а од тога доба се стално повећавају, и вели да није тачно зато, јер су „пређашњи буџети били неуравнотежени пошто су поред цифарског дела садржавали још огромне, приходима непокривене издатке, предвиђене у Финансијском закону и да су те диференције ишле чак до 700 милиона“. „Ове чињенице г. Поповић није хтео да се сети и да је подвуче“ — вели г. Министар у своме говору.

Ја сам, господо народни посланици, говорио само о цифарском делу буџета како за прошлост, тако и за садашњост, и износио сам пред вас тачно оне цифре, које су у званичним буџетима и завршним рачунима објављене. Ја сам се добро сећао да су онда постојале обавезе садржане у Финансијском закону, које стварно нисам поменуо, јер нисам хтео да вас замарам огромним бројем цифара, али знам, господо, да се у прошлогодишњем, па и овогодишњем Финансијском закону налазе огромне обавезе, које нису садржане у цифарском делу буџета.

Г. Министар финансија је био љубазан да каже, да су се те цифре код прошлих режима пењале до своте чак од 700 милиона динара, а ја ћу вам, господо, саопштити, да је у завршном рачуну исказано да је 1936/37 буџетске године по Финансиском закону издато још 1.611,000.000.— да за 524 милиона није било покрића и зато је Главна контрола на ту своту ставила визу са резервом. У овогодишњем финансиском закону за 1938/39 годину обавезе по финансиском закону износе 1 милијарду 632 милиона, а сем тога у параграфу 76 Финансиског закона прима се к знању и одобрава већ утрошених 792 милиона. И тако ако бисмо хтели да утврдимо тачну цифру укупних државних обавеза за 1938/39 годину, она износи 12 милијарди 180 милиона — цифарски буџет, плус 1 милијарда 632 милиона обавезе по финансијском закону, плус 792 милиона већ утрошене своте, или укупно 14 мили-

јарди 604 милиона. (Министар финансија Душан Летица: Нису Вам тачне цифре!).

У даљем свом говору г. Министар финансија вели: „Г. др. Коста Поповић у једном делу свога говора каже: и овај невиђени просперитет и напредак само је прича, јер га нико не може да види и осети, а мало доцније стоји на опречном гледишту, кад вели, ја дозвољавам да је у последње две године настало извесно материјално побољшање код нас и у читавом свету, али одлучно поричем да у томе погледу данашњем режиму припада ма и приближно она заслуга коју себи виндицира”.

Нашто г. Министар додаје у своје име: „Као што видите, господо, то је једно натезање и цифара и чињеница”.

Изгледа да је г. Министру много стало до тога да у моме говору утврди неку опречност, па да каже, да ја натезем и цифре и чињенице, јер је г. Министар, да би могао цитатом мојих речи исконструисати неку привидну противречност, морао у једној алинеји мога говора из једне реченице извадити само последњих неколико речи, па још прелистати неколико листова машином писаних стенографских бележака и онда тек из 5 алинеје узети опет половину једне реченице, ставити тачку где је била запета и опет из друге реченице извући неколико речи, да би тако искрпарено, људима који много не размишљају, изгледало као да сам нешто опречно тврдио, па да се онда са деснице чује буран аплауз победиоцу господину Министру финансија.

Господо, 18 година сам адвокат, а још више година сам у јавном животу, али ми ни партнер ни противник није никада алегирао овако пабирченим речима и овим начином искрпареним реченицама и сматрам да овакова дискусија не приличи парламентарној говорници.

Ја сам, господо, у моме говору у начелној дебати цитирао речи Господина Претседника Владе изговорене на Омладинском збору ЈРЗ у којима се вели: „на коју год се страну окренете свуда ћете видети само напредак, свуда успех и полет, какав наша историја одавно није забележила. Оно што смо ми постигли за последње две године на финансијском пољу то већ спада у рекорде који се ретко када постигну. Ми смо за ове две године одиста чуда створили.” — А ја сам на то приметно оно што је господин Министар ставио као први део цитирање реченице: „да је овај невиђени просперитет и напредак само прича, јер га нико не може од нас да види и осети, па у продужењу те реченице констатујем, да се главни говорник Југословенске радикалне заједнице г. Гавриловић узалудно трудио, да нас увери да у овој земљи влада велико благостање и да је то дело Краљевске владе, јер су по њему наведени аргументи делом нетачни, а делом такве природе, да се из њих не може извући она констатација коју је г. Гавриловић нагласио, т. ј. да је Влада својом економском и финансијском политиком из опште коњунктуре извукла максимум користи за нашу привреду.

Па онда вели, у новој алинеји са почетном реченицом, коју је господин Министар финансија цитирао у продужењу моје прве реченице, да „дозвољавам да је у последње две године настало извесно материјално побољшање код нас као и у читавом свету, иако се то у нашој земљи ни близу

не може назвати благостањем, када је по званичним податцима Министра финансија у 1936 години укупни доходак једне сељачке породице у државном просеку износио 10.000 динара годишње, што значи по глави и дану око 5 динара бруто, али одлучно поричем, да у томе погледу данашњем режиму припада ма и приближно она заслуга коју себи виндицира.”

А после тога долази оно што је господин Министар сматрао потребним да изостави, а што је у органској вези са мојом тврдњом, наиме, дозволи те ми, да вам те речи поновим које гласе овако: „Ја ћу одмах то и доказати анализом узрока тога побољшања и са општим реперкусијама које они имају на широке народне масе” и продужујем: „Научно је доказано да се после сваке депресије појављује побољшање и економски просперитет. Тако је било и са кризом коју смо преживљавали од 1931 године и када се она консумирала осетило се извесно олакшање. Овој природној појави надовезали су се догађаји који су ван нашег утицаја били и који су ојачали ефекат тог општег оздрављења у свету.”

Опадање огромних нагомиланих резерви у Америци, смањивање пшеницом засејане површине, ратна психоза ит.д. ит.д. нећу да понављам те аргументе, то „су били непосредни стварни узроци” да су цене аграрних производа у свима земљама Средње Европе порасле и да се у свима тим земљама без разлике осетио извешан просперитет и материјални напредак”.

„Истина да су цене аграрних производа у минулој години и код нас повишене, али то повишење цена, које се указало као резултат светске привредне коњунктуре, није могло у нашој земљи да изазове осетљиво привредно побољшање широких размера, јер је изостао онај административно технички организациони рад који је требао да те повишене цене дотури до широких слојева производитеља и на тај начин привредну коњунктуру есконтује и искористи за подизање општег економског благостања у земљи”.

Претседник Стеван Ђирић: Господине говорнице, Ви понављате свој говор, а Ваше време истиче, и ја бих Вас молио да водите рачуна о времену.

Др. Коста Поповић (наставља): Ја говорим, Господине Претседниче, у име групе.

Претседник Стеван Ђирић: Група Вас није пријавила као говорника.

Др. Коста Поповић (наставља): Ја сам пријављен као говорник у име групе. То је подвучено било јуче.

Претседник Стеван Ђирић: Није. Ја Вас молим да о времену водите рачуна.

Др. Коста Поповић (наставља): У продужењу сам замерио што Краљевска влада није ништа предузимала да се отклони неоправдано и нагло повећање за земљорадника неопходно потребних индустријских производа, што се није водило рачуна о таковој организацији и барем контроли куповања и преузимања аграрних продуката које би омогућиле да и мали продуцент добије стварну цену за своје производе, што се заборавило на обећање да ће се подићи силоси, што је изостало свако старање за кредитирање и финансирање земљорадника,

што је на мртву тачку дошло питање колонизације, добровољачких насеља ит.д. ит.д.

Да је господин Министар финансија из читавог низа ових аргумената које сам ја навео у доказ мојих тврдњи, ма и један једини побио, да је доказао да сам ја навео нешто што у целисти није истинито, да је рекао: затворили смо маказе цена, пребацили смо из тог и тог ресурса уштеђевине у ресурс Министарства пољопривреде ради рационализирања и унапређења пољопривреде, постарали смо се да интервенција „Призада“ служи стварним интересима земљорадничког staleжа, јер ако то не чини одузећу му дату позајмицу, да ће извоз стоке бити упућен правцем да и ситни мали људи имају користи од повишених цена; да је господин Министар рекао: Нисмо само обећали, него смо за ове три године и саградили силосе ту и ту, — јер хвала Богу силоси се не зидају четири стотине година као дом у Келну, а нису за њ ни потребне паре из разрешнице од греха, него се могу подићи за два-три месеца; да је господин Министар финансија рекао: пронашли смо изворе за помагање наших домаћих новчаних завода, ставили смо им на расположење ту и ту своту, те ће поново моћи кредитирати и земљорадника и трговца и занатлију а и спремили смо сретства та и та, да и према ненампреним добровољцима искупимо заложу реч и обећање и да средимо несношљиво стање код водних задруга; да смо од господина Министра чули: Утврдили смо планско и систематско јачање најситнијих земљорадника и подизање стандарда живота најбеднијих на тај начин, што смо им обезбедили минимум за egzистенцију, ослободивши их свих пореза и дажбина, — ја бих, господо, верујте ми са великом радошћу признао да је Краљевска влада својим мудрим и целисходним економско-финансијским мерама створила у земљи привредни полет, па чак бих и са погнутом главом показнички признао: теа суља, теа суља, теа максима суља. Али овако, у помањкању сваког протудоказа, а гледајући стварност и посматрајући фактично стање у земљи, морам поново да изјавим, да је све оно што сам рекао тачно, од тога не отступам, и одбијам што се по мени изнешени докази у помањкању стварних против доказа, без икаквог образложења, напросто оглашују „натењањем и цифара и чињеница“.

Господо народни посланици, забадава је сваки труд и игра речи за доказ тога, да су општа коњунтура у свету и нарочито мере Краљевске владе изазвале у нашој земљи привредно побољшање широких мера и да је гро народа уверен о неком економском полету, који му је наводно повишио стандард живота. Ја сам и статистичким цифрама и податцима из разних крајева земље, као и стањем појединих staleжа у држави доста сликовито и пластично приказао стварно економско стање у земљи и утврдио да скоро 80% становништва није осетило никакве користи од толико ремираног и хвалисаног привредног полета. Господин др. Косић при завршетку начелне буџетске дебате у своме говору је нагласио слично економско стање у земљи и, ако се добро сећам, тврдио је да 50% становништва није осетило никакво побољшање, а 30% становништва је директне штете имало од названог привредног побољшања. Као што видите, разним путем и другим доказима и господин професор Косић и ја смо дошли до истог резултата: да 80% становништва није се користило

за ове две године тим „невиђеним просперитетом и напретком у земљи“.

И сада, господо, пресудите објективно ко је „натењао и цифре и чињенице“.

Последњу реченицу мога говора, морам признати, г. Министар финансија цитира у целисти и тачно. Бели да сам сасвим умесно тврдио да „културни и социјални развитак државног живота намеће држави стално нове обавезе у области овога старања, али ми замера што „осуђујем и протестујем против тога што се државни расходи без неопходне потребе стално повећавају, да би се државне паре и шаком и капом делиле“.

Јесте, дословце сам тако рекао, и као што видите ни са једном речју нисам поменуо шта сматрам неопходном потребом, и господин Министар финансија ми је врло криво учинио онда, када је преузео на себе да буде тумач мојих речи, што сам ја управо мислио под тим изразом „неопходна потреба“ — импутирајући ми такве речи, које ја никада не бих ни замислио, а камо ли изговорио, и које су у пуној опречности са читавом садржином и тенденцијом мога говора. Господо, тако сам своједобно учио, да ноторне чињенице не треа доказивати и зато, и а обзиром на ограничено време и простор говора, нисам улазио у тумачење тога: шта сматрам неопходном државном потребом, нити сам набрајао случајеве у којима се државни расходи без неопходне потребе и шаком и капом деле.

Али изазван одговором господина Министра финансија, увидевши да се у овој средини и то мора доказивати, ја ћу вам, господо народни посланици, рећи на што су се односиле моје речи да се „државни расходи без неопходне потребе стално повећавају, да би се државне паре и шаком и капом делиле“.

Ево, господо, па пресудите!

Да ли је, господо, неопходна потреба и није ли расипање државног новца стално повећање броја пензионера? Од доласка ове Владе 12% износи увећање броја пензионера, а то значи близу 16.000 нових пензионера под овом Владом! (Министар финансија Душан Летица: Како можете човеку који је навршио пуне године службе да не дате пензију? — Гласови са левнице: Већина их је пензионисано из партијских разлога и то су млади људи! — Министар финансија Душан Летица: Врло ћете мало наћи младих међу пензионисанима! — Граја.) Ја нарочито наглашавам да када се има још у виду да је међу њима највећи број младих и за рад способних људи, који у много случајева одлазе у пензију без своје воље, а често и по својој вољи, да би им пензија створила синектуру, — онда је то, господо, у најмању руку делење државног новца и шаком и капом.

Зар огромни трошкови који се исплаћују из државне благајне за селидбу чиновника не претстављају расипање државног новца када се зна, да се премештаји у већини случајева врше не из неопходне потребе, него чак без икакве потребе, врло често само по жељи и ћефу партијских пријатеља?!

Да ли је неопходна потреба и није ли расипање државног новца, када се у земљи која има перцентуално вазда највећи кадар јавних службеника у Европи, број чиновника повећава са још 6.990 нових службеника!

Знам да ће г. Министар финансија навести: нове пруге, школе, поште итд. траже нове чиновнике.

Господо, када би се и ако би се чиновнички кадар повишавао с разлога да се нађе запослење извесном броју честитих омладинаца, који су са огромним жртвама свршили своје студије и сада лутају без места, ја бих се сагласио са тим повишењем. Али како знам да је већина тих места унапред обећана људима без школске, па често и моралне квалитетације, једино као награда за партиско политичке услуге, — онда с правом питам: не би ли се могло рационалном расподелом данашњег чиновништва на ова места пребацити службеници који се већ налазе на платном списку? Немамо ли у разним државним и самоуправним надлештвима не изузимајући ни Државну хипотекарну банку барем толико женских чиновника који су, не по својој спреми и способностима, него једино благодарни фамилијарним везама и нарочитој протекцији, добили намештење, боље речено, синекуру, чија би се редукција могла спровести без икаквих социјалних потреса, једино што би можда парфимерије и модне радње продавале нешто мање Герленовог ружа и Кајзерових чарапа?! (Одобравање на левици).

Знам већ унапред да ће г. Министар финансија одвратити уобичајеним одговором: па то је наслеђе пређашњих режима, то је тако било и за време прошле владе, па зашто се нисте бунили онда! Пре свега, ако је било онда, није било добро, и ми смо се и онда бунили и осуђивали то. Али што је најважније, ова Краљевска влада нема права да се позива на наслеђе и рад пређашњих влада. Она је доста пута осудила методе рада својих претходника, и небројено пута нагласила да је дошла да ликвидира старо и исправи оно што у прошлости није ваљало. Не веже је дакле никаква обавеза одржавања континуитета из прошлости.

Народно претставништво јој осигурава сигурну већину у раду и даје овлашћење за све мере које она тражи. Дужност јој је дакле, а има и могућности, да не само речима него и делом исправља грешке пређашњих режима. Влада није много сентиментална када треба ликвидирати присталице пређашњих режима и сматра да се ту не треба плашити никаквих жртава, па онда нека без оклевања ликвидира и све оне терете за које вели да су наслеђа рђаве прошлости и да општи интереси захтевају њихову ревизију....

Претседник Стеван Ђирић: Господине говорнице, Ваше је време истекло. Ја овде имам званичан допис Вашег клуба у коме ви нисте назначени као говорник у име групе. (*Јермија Протић:* То је случајно изостало при преписивању.) Овде не стоји да је г. Поповић назначен у име групе и ја бих стога молио г. говорника да убрза своја излагања. (*Јермија Протић:* Господин Поповић је једини говорник из нашег клуба који говори у име групе!)

Др. Коста Поповић (наставља): Господо народни посланици, за ово скоро три године ја не видим да се ишта учинило у томе правцу који сам малочас напоменуо. Чак и стари буџети се задржавају у њиховом читавом обиму и само се повећавају постојеће ставке које се онда образлажу

звучним насловима: за активирање привреде, квасац за економски просперитет, национална одбрана земље итд. Ако су ти издаци неопходно потребни, нека се уврсте у нови буџет, али треба их покрити не путем повећања буџетских расхода, него рационалним уштедама и брисањем или редукцијом оних непотребних ставака, које су пређашње управе безразложно убациле у државни буџет.

Извините ми за ову малу, али потребну дигресију и дозволите ми да се још са неколико речи вратим на започету мисао о дефиницији неопходних потреба и делења државних пара.

Зар није давање шаком и капом државне имовине случај, који је овде изнео наш друг Милан Мравље, да је Задружној звези у Љубљани дата квази бановинска позајмица од 63 милиона, да би се тој установи надокнадила штета коју је претрпела, што је новац уложила у један ондашњи новчани завод, који је као и многи други домаћи заводи страдао за време опште привредне кризе? Ако тим путем пођемо поделићемо читаву државну имаовину, јер толико много има установа и лица који су своје паре изгубили код новчаних завода.

Зар није просипање државног новца када се Народној банци поред тога што на концесији коју од државе ужива и која јој даје могућности за бруто зараду од близу 200 милиона, ове године још повисују провизије од 59 милиона на 90. Зар не значи то државни новац и шаком и капом сипати у џеп акционара Народне банке?

Па зар немате тај утисак када прочитате да ће се на градњу и инсталацију Државне штампарије утрошити 80 милиона и да ће то бити по обиму друга штампарија у Европи? Да ли смо ми друга најписменија земља, са другом највећом литерарном и књижевном продукцијом у Европи?

И најзад нешто што нас свакодневно опомиње на расипање државних пара! Нова зграда Поштанске штедионице ту при улазу у Народну скупштину. Бачено је 100 милиона динара да се једним руглом, за који се не зна да ли личи на казамате или увеличани кокошињак — затвори изглед на једину репрезентативну цркву у престоници, па и на наш заиста велелепни Дом, и упропасти простор, који је требао да буде најлепши трг Београда.

Могао бих барем још пуних 12 часова говорити ако бих прешао на разне диспозиционе фондове, који се троше без икакве контроле иако износе данас више од половине целокупне земљарине, — ако би се позабавио са делењем железничких повластница за бесплатну возњу и у $\frac{1}{4}$ цене, — коме, како и у које сврхе се издају, ако бих набрајао на терет државног буџета исплаћене разне дневнице све под насловом „неопходне државне потребе“, па критиковао рад Министарства финансија око одобравања самоуправних буџета, у коме по влади наметнути већници огромне обавезе убацију за најизлицијне и изразито луксузне ствари, и зато се прирези из године у годину, поглавито под овом владом у невероватном размеру повисују. Директно ми је непријатно што толико тих случајева чујем и морам да проверавам. Али држим да је за сада за свакога паметног човека и ово доста.

А ако је некеме и ово мало, нека се сети конкретних случајева изнесених по нашим колегама овде у овом Дому, као и говора нашег друга Воје

Лазиха, који је као истински претставник земљорадничког staleжа у дискусији пензија, инвалидских потпора и државних дугова, па и код других ресора верно приказао како наше селачке боли, и колико осуђују расипање државног новца, па верујем да ће „имати задовољно“.

Господин Министар финансија је са нарочито подигнутим гласом узвикнуо и „д-р Поповић протестује против тога, што се државни расходи без неопходне потребе стално повећавају да би се државне паре и капом и шаком делиле“.

Јесте, господо народни посланици, протествовао сам, и тај мој протест и овом приликом понављао и подвлачим. Сматрам да сам, нарочито после изложеног, с правом протествовао и протестујем у име посланичког клуба по чијем овлашћењу сам говорио и чије присталице не могу да се одбране од пребацивања својих бирача што дозвољавамо и не оградамо се од тога, што се државним новцем рукује без потребне штедње и даје тамо, где се никакве користи не виде.

А имао сам право да протестујем и у име оних мојих 16.400 бирача, који су ме послали овамо у овај високи Дом, да јавно и отворено кажем свакоме: Да онај срез који највише пореза плаћа у читавој земљи, и сваке године му се повисују дажбине у облику самоуправних приреза, кулука итд. од ослобођења до данас још није добио ни један километар железничке пруге, ни један једини километар државног пута, ни једну јавну државну зграду. Не може чак да се нађе покрића да се на стару зграду гимназије подигне још један спрат па деца морају по мраку да прелазе са једног часа на други у изнајмљену приватну зграду. Једини у држави који мора сам о своме трошку да издржава Трговачку академију, јер се још није стигло да се ова установа преузме у државне руке. Из Сомбора се постепено повлаче сва надлежности и не указује му се никаква пажња и старање, него се дозвољава да се некад поносни град у нашој националној историји, са најсветлијим културно-просветним традицијама, сроза на ниво најобичније паланке, па му се још прети да ће се одузети учитељска школа, коју су родољубиви и свесни Срби Сомборци пре 130 година својим парама саградили, и одржали је и сачували за будућа поколења, у најтежим временима туђинске управе.

18 година се овде само комплименти чују, све из неких сентименталних разлога, а на рачун народа који пати, а ако се која истинита примедба стави, одмах се чују гласови негодовања и осуде.

Крајње је време да се пресече тај конвенционализам, да се пређе на реалност, те свакоме у очи каже чиста и права истина, ма колико она горка била, а »Нон у soit qui mal у pense« — „нека је стид свакога, ко при томе помисли нешто зло“.

Не могу гласати за предложени буџет. (Пљескање и одобравање на левици).

Претседник Стеван Ђирић: Реч има народни посланик г. д-р Иван Јанчић.

Dr. Ivan Jančić: Gospodo narodni poslanici, pre svega moram da iznesem ovde žalbe u pogledu razrezivanja poreze. Iako je zakonodavним путем strogo precizirano na kojoj se osnovi porezi mogu da propisuju, poreske vlasti od najviših до најнижих не придржавају се тих прописа. Тако се на пример јесени 1937 године приликом разрезивања пореза десило да су poreske vlasti primile od svojih pretpostavljenih

vlasti naređenje da neke poreze, kao što je porez na gradevine i tečevinu povise. Poreske uprave se naravno moraju pridržavati primljenih uputstava te su povisile obe pomenute vrste poreza ne obazirući se na okolnost, da li je poreski obveznik u mogućnosti da plati taj porez ili nije.

Jasno je, da žalbe protiv tog i takvog načina oporezivanja ne pomažu, prosto iz razloga, što pravo rešavanje po ovakvim žalbama spada u nadležnost pretpostavljenih vlasti, t.j. upravo onih, koje su same izdale naređenje za povisivanje poreza. Na takav se način poreski obveznici opterećuju dažbinaма и nametima koji daleko prevazilaze njihovu sposobnost plaćanja a ne vodeći računa o zakonskim propisima, koji se odnose na oporezivanje pojedinih poreskih objekata i pojedinih poreskih obveznika.

Pitanje poreza samo po sebi već je krajnje delikatno. Niko ne voli da plati porez, u toliko pre, kad je, po njegovom mišljenju, nepravедан, t.j. protivuzakonito propisan. Razumljivo je stoga, da dolazi između poreskih obveznika i činovništva Poreskih uprava do nemilih incidenata, naročito kad se uzme u obzir da je poresko činovništvo radom preopterećeno i pomalo i nervozno usled sve novih i novih naređenja i uputstava.

Posebnu glavu čini kod nas pitanje uterivanja poreze. U toku načelne debate u Finansijskom odboru jedan je poslanik izneo, da u njegovom srezu, već kroz dve godine, ni jedan put nije preduzeto prisilno uterivanje poreskih zaostataka. Iz toga može da se vidi, kakva razlika postoji između pojedinih srezova, jer kod nas čine izuzetak oni poreski obveznici, naročito zemljoradnici, koji nisu terani od poreske uprave, da odmah plate poreske zaostatke. Ako obveznik ne plaća tačno porez u propisanom roku, prisilna naplata se odmah izvršava. Ako ostane javna prodaja na licu mesta bezuspešna, vrši se, kako se to naziva tehničkim rečnikom poreskih uprava „transferacija“ i to u Maribor, i tamo se zaplenjeni predmeti prodaju po ma kakvoj ceni, kod čega se pre svega odbijaju troškovi transferacije i troškovi službenih organa Finansijske kontrole. Posledica toga je, da obično ne ostane ništa za naplatu poreze, tako, da je obveznik u pogledu plaćanja poreze u istom stanju, u kome se nalazio i pre prodaje, samo što sada ne poseduje više svoje stvari, obično stoku, i tako ostajući bez uprežne stoke, on nije više u mogućnosti da obrađuje svoju zemlju; a kad već ne može obrađivati svoju zemlju, njegova je propast neizbežna.

Kod uterivanja poreze ne vodi se računa o elementarnim nezgodama, kojih je bilo u našem srezu prošle godine nesrazmerno mnogo. Pre svega poplave su uništile svu stočnu hranu, a delimice i useve. Poljoprivrednici su zamolili, da im se šalju službene komisije, da se izvidi i utvrdi šteta i da im se otpiшу poreze. Njihove molbe, međutim, bilo da su podnesene telegrafski, bilo usmeno, bilo pismeno nisu uzete u obzir. Šta više molbe takve vrste ostale su bez ikakvog odgovora.

Poreski obveznici, a naročito poljoprivrednici, koji su elementarnim nezgodama pogodeni, molili su, da ih se poštedi od prisilnog uterivanja dužne poreze i da im se barem odgodi rok plaćanja poreze. I te molbe ostale su bezuspešne. Poreske uprave i Finansijska kontrola naplaćuju poreze isto onako, kao da nikakvih elementarnih nezgoda nije ni bilo, i kao da zemljoradnici namerno neće da plaćaju poreze.

U srezovima Maribor, Levi i Desni Breg, bile su prošle godine raspisane 982 transferacije zbog uterivanja poreza i dažbina. Sem toga bilo je raspisanih 548 transferacija zbog uterivanja različitih taksa, dakle ukupno 1530 transferacija. Ovo su samo transferacije, koje je raspisala Poreska uprava preko Finansijske kontrole. Sem toga iznosi broj sudskih egzekucija zbog prinudnog uterivanja poreza i dažbina najmanje toliki broj.

Iz ovoga se vidi kakav se silan pritisak vrši na poreske obveznike, da plaćaju dužne poreze i dažbine. Uza svu tu nesreću dolazi još žestoko uterivanje otpлата po Uredbi o likvidaciji zemljoradničkih dugova.

U smislu člana 36 pomenute Uredbe je 15 novembra 1937 god. dospela već druga otpлата.

Po članu 29 ove Uredbe Privilegovana agrarna banka mogla je naplatiti prvu ratu u visini celokupnog dugovanja. Međutim, ako su te rate ubrane od dužnika prema privremenom obračunu više od rata, dugovanih posle konačnog izračunavanja, banka ima da vrati dužniku sav naplaćeni višak ili da ga upotrebi za podmirivanje sledećih rata.

Tako glasi doslovno pomenuti član Uredbe. U praksi, međutim, to se radi sasvim drukčije. Poreske uprave isteruju i drugu ratu u visini celokupnog iznosa dugovanja a ne u visini već smanjenog duga. Iz toga proizlazi da Privilegovana agrarna banka ne samo što nije upotrebila prvu ratu za podmirenje sledećih otpлата, nego sada protivzakonito uteruje drugu ratu u celokupnoj visini duga.

Ako bi se Privilegovana agrarna banka pridržavala zakonitog propisa, onda bez sumnje dužnici u polovini slučajeva ne bi trebali da plaćaju drugu ratu, pošto je mnogima dug smanjen na polovinu te bi se prema tome kod prve rate naplaćeni višak t.j. polovina, morala da upotrebi za naplatu druge rate.

Posledica ovog nehumanog načina naplaćivanja poreze i protivzakonitih uterivanja druge rate od Privilegovane agrarne banke jeste ta, da narod nije u mogućnosti da podmiri najosnovnije svoje životne i poljoprivredne potrebe. Deca su sada, zimi, bosa, ne mogu da idu u školu te su izložena studeni. U mnogim slučajevima deca su se razbolela i pored svih nedaća zemljoradnik mora još da plaća i lekara, ako međutim, nema sredstava, primoran je decu prepustiti sudbini.

Prisilna uterivanja poreze i drugih rata Privilegovane agrarne banke imaju za posledicu da su zemljoradniku zaplenjene i životne potrebe te prodavane na javnim licitacijama. Dotični, dakle, nemaju ishrane niti za sebe niti za svoju porodicu. Te porodice bukvalno gladuju te padaju u očajanje. Beda je tako velika da čak i sami organi finansijske kontrole i poreski i sudski egzekutori uviđaju nepravde ovih uterivanja te savetuju zemljoradnicima da se udruže i žale kod Banovine i Ministarstva. Međutim seljaci ni u to više ne veruju, nego se uzdaju samo još u svoju pomoć. Stoga se bojaži da će i kod nas doći do samopomoći seljaka protiv zvaničnih organa.

G. Ministar finansija objasnio nam je u Finansijskom odboru da postoji jedno uputstvo Poreskim upravama od njegovog predhodnika, sadašnjeg Predsednika Vlade g. dr. Milana Stojadinovića, prema kojem Poreske uprave ne smeju uterivati poreze i dažbine javnim prodajama, ako se vidi da ove prodaje ne bi imale za Poreske uprave praktičnog efekta t.j. da ne bi ništa ili malo ostalo za plaćanje poreze ili

ako bi se prodajom popisanih stvari onemogućilo seljaku obrađivanje zemlje.

Sadašnji g. Ministar finansija sam pak je izdao uredbu da se mora vršiti prinudno uterivanje otplate po Uredbi o likvidaciji zemljoradničkih dugova na human način.

Gospodin Ministar meni nije hteo da veruje, da Poreske vlasti ne primenjuju ove dve uredbe. Međutim, sada su, mislim, primili svi poslanički klubovi jednu molbu seljaka iz područja sreske uprave u Škofjoj Loci, srez Radovljica, prema kojoj je Poreska uprava više nego od stotine seljaka raspisala transferaciju i prodaju popisanih stvari uz svaku cenu od 3 marta 1938 godine, a popisane stvari u većini su uprezna stoka i predmeti koji su neophodno potrebni za obrađivanje zemlje. Seljaci mole g. Ministra da odredi, da se transferacije i prodaje ne izvrše.

Mi vidimo, da se i u drugim srezovima Dravske banovine dešava ono isto što sam naveo o svome srezu, što znači da Poreske uprave ne primenjuju naređenja svojih vrhovnih šefova.

Verujte mi, Gospodine Ministre, da mi nije priyatno da moram da iznosim ove stvari i mnogo bih više voleo kada bi mogao i ja kazati, da za vreme poslednje dve godine u mome srezu nije bilo prisilnih uterivanja poreskih zaostataka.

Šta više da je stanje u pogledu uterivanja poreza onako kao što sam ga prikazao, dokazuje i notica u novinama „Domoljub“ u Ljubljani, nedeljnom glasilu Jugoslovenske radikalne zajednice od druge polovine decembra 1937 god., u kojoj le kaže, da se još nikada poreza i dažbine nisu ovako nemilosrdno uterivale, kao što u godini 1937.

U vezi sa razrezivanjem poreza želim da skrenem pažnju g. Ministru na nejednako propisivanje taksa za postavljanje samoupravnih činovnika. Dok se samoupravnim činovnicima u predratnoj Srbiji i u Crnoj Gori propisuje ova taksa na osnovi tarifne postavke 20 Taksenog zakona, propisuje se ova taksa samoupravnim činovnicima na području Dravske banovine na osnovu tarifne postavke 40 b.v. austrijskog taksenog zakona iz 1850 godine, koji ni u Austriji više ne važi.

I ako su po čl. 105 našeg Ustava svi državljani jednaki pred zakonima i moraju da budu jednako opterećeni, samoupravni činovnici na području Dravske banovine plaćaju prilikom postavljenja 10 puta višu taksu nego njihove kolege iz predratne Srbije i Crne Gore.

Ovo stanje je neizdrživo i treba što pre izjednačiti oporezivanje podanika jedne i iste države.

Gospodo, 1 jula 1937 godine podneo sam sa svojim drugovima Gospodinu Predsedniku Narodne skupštine zakonski predlog o povećanju novčanih prinadležnosti državnih službenika i tražio hitnost za pomenuti zakonski predlog.

Na 52 redovnom sastanku Narodne skupštine na dan 10 jula 1937 godine obrazložio sam hitnost ovog zakonskog predloga, ali je G. Ministar odbio hitnost moga zakonskog predloga, navodeći da Kraljevska vlada proučava pitanje činovničkih prinadležnosti i da je prema tome moj i mojih drugova predlog stigao dockan.

Prema tome je i vladina većina odbila hitnost mog zakonskog predloga.

Međutim, moj predlog nije stigao dockan jer Vlada nije vratila aktivnim državnim činovnicima ono

što im je oduzeto Uredbom od 17 septembra 1935 godine, nego samo circa polovinu, dok penzionerima, našim najvećim bednicima nije dala, odnosno vratila ništa. Naši penzioneri više puta su delimice lično, delimice sa predstavkama skrenuli Kraljevskoj vladi pažnju na svoj bedan život moleći, da se isprave barem najveće nepravde. Sve pretstavke ostale su bezuspešne i sva data obećanja ostala su neispunjena.

Stoga ponovo predlažem s razloga, koje sam naveo na pomenutom sastanku Narodne skupštine, da se o mom zakonskom predlogu raspravlja, da se taj zakonski predlog uputi Finansijskom odboru i da se vrati aktivnim državnim činovnicima i penzionerima ono što im je bilo oduzeto Uredbom od 17 septembra 1935 godine. Izjavljujem da ću glasati protiv. (Odobranje i pljeskanje na leviци).

Претседник Стеван Ђирић: Реч има народни посланик г. Миливоје Перић. (Гласови: Није присутан!) Како господин Перић није присутан, сматра се да је одустао од речи.

Реч има народни посланик господин Душан Иванчевић.

Душан Иванчевић: Господо народни посланици, ја ћу у своме говору бити сасвим кратак и позабавићу се једним јединим питањем, за које ми је дао повода г. Драгиша Цветковић, када је недавно говорио у име Краљевске владе и господин Министар финансија Душан Летица, када је говорио о припадностима чиновника. Ја хоћу да поставим г. Министру финансија једно кратко и јасно питање и молим га да ми на то питање да исто тако јасан и кратак одговор.

Господо, за разлику од мојих другова из опозиције, ја изјављујем да усвајам потпуно тврдњу Краљевске владе да у нашој земљи влада просперитет. Што ме нису други могли да у то увере, уверио ме је г. Драгиша Цветковић у своме говору који је овде недавно одржао. Господин Драгиша Цветковић признао је да постоји добра светска коњунтура, која се и код нас осећа и због које се такође и код нас осећа добро стање. Али господин Цветковић је казао да потрошачка и куповна моћ нашег сељака није увези са добром светском коњунтуром, него је последица добре владине политике, и то чије политике? Та добра куповна и потрошачка моћ сељаштва јесте последица, пре свега, добре економске и финансиске политике коју води г. др. Милан Стојадиновић. Она је даље последица добре унутрашње политике коју води господин др. Корошец и која се нарочито прошле године показала у свој својој величини, и најзад: то је последица добре социјалне политике коју води г. Драгиша Цветковић. Дакле за овај просперитет, који ми имамо у нашој земљи, заслуга је, господо, трију министара: г. др. Милана Стојадиновића, г. др. Корошеца и г. Драгише Цветковића. О г. Министру финансија Душану Летици нема нигде ни једне речи да би и он имао какве заслуге за тај велики просперитет и за вођење економско-финансиске политике. Да је само један говорник са деснице прешао са непризнавањем преко рада г. Летице, ја то не би ли истицао. Али и кад је говорио извештач већине г. Ото Гавриловић и он је истицао заслуге само г. др. Стојадиновића, као онога који има сву заслугу за добру економско-финансиску политику, а ни једном речју није споменуо г. Летицу као Министра финансија. После извештаја дошао је г. Драгиша Цветковић, који је говорио у име Краљевске владе

и у своме говору истакао она три министра који имају заслуге, а и он је брзке прешао преко г. Летице. Данас је отворно дискусију о буџету Министарства финансија главни владин говорник са деснице и ви се сећате његових речи на свршетку говора, да ће гласати за буџет зато, што има поверење у онога који стоји на челу Владе, а који је „мајстор финансија“. Он не гласа, дакле, за буџет Министарства финансија због поверења у Министра финансија, него због поверења у онога који стоји на челу Владе, а Министру финансија г. Летици не признаје ни толико колико се мора признати добром помоћнику! (Један глас са деснице додајује.) Не можете Ви поправити оно што су њих тројица рекли. Ја знам да ћете Ви после мене друкчије говорити и да ћете настојати да то поправите.

Господо, наши крајеви Лика и Банија дочекали су први пут у животу ове државе да добију свога човека за Министра финансија, да добију свог човека који држи кључеве од државне касе, па сам ја, господо, већ и као земљак г. Министра, дужан да вас на то упозорим, а ја сам уверен да ће се после ових мојих речи од стране деснице дати мало више признања господину Министру финансија. (Плескање на левици.)

У време оваквог ванредног привредног просперитета, како га Влада приказује, Министар нарочито истиче како је чиновницима стање побољшано и како су плате повишене.

Господо, у тој ствари треба да будемо јасни. Господин Министар финансија и Влада др. Стојадиновића није чиновницима повећала припадљности ни за један динар, шта више, ова Влада није исправила ни ону неправду коју је учинила чиновницима 1935 године, смањењем њихових припадљности. У то време, када је Влада снижавала чиновницима припадљности, њихове су плате биле таман на толикој висини, да су могли у то доба с тим платама пристојно да живе.

Господо, треба само да се сетимо какве је разлоге Влада навела, када је чиновницима 1935 године снизила плате. Она је навела полузваничне разлоге, који су запрепастили сву поштену нашу јавност, а наиме: да је установила, после пада господина Богољуба Јевтића, да су извршени огромни издаци за изборе од 5 маја 1935 године и да су они стајали 53 милиона динара. Ову своту да је Влада г. Јевтића потрошила из државне благајне на изборе и да стога Министар финансија мора да тражи средства за остварење прорачунске равнотеже.

Дакле, господо, због тих 53 милиона динара требало је чиновницима одузети 500 милиона динара, како би се надокнадио тај трошак од 50 милиона. И, господо, навештајући та смањења припадљности, каже се у том саопштењу и ово: „Из тога разлога треба да се приступи редукцији чиновничких берива и то: нежењенима 10% смањења, ожењенима без деце 5%, а ожењенима са децом 3%“.

После је изашло и званично саопштење о смањењу чиновничких припадљности, у ком су наведена још два разлога за снижење чиновничких плата. Господо, навело се и то као разлог, да нема више никаквог оправдања да чиновници имају овако високе плате, пошто су цене животних намирница јако ниске, па је г. Министар финансија казао и то, да су смањења извршена почев од Мини-

стара, Банова, највиших државних чиновника све до оних најнижих.

А сад, господо, да мало видимо како је та редукција извршена! Ја имам конкретне податке о чиновницима из једне гимназије, па ћете, господо, видети колико је влада остала доследна наведеним мерама, колико је остала верна принципима социјалне правде. Она је обавестила јавност да ће се одузети просечно 7% чиновничких принадежности, а ви ћете видети да су највише страдали они који су ожењени и са децом, па онда ожењени без деце, а најмање неожењени. Место 7%, многи су изгубили преко 20%!

У тој гимназији директор је у III групи, I степена, човек је ожењен без деце. Код снижења чиновничких принадежности њему је одузето свега 3,4%. Професору у V групи, који има много мању плату од свога директора и који има троје деце, одузето је 17%; професору VIII групе, који је неожењен, одузето је 5%, а професору у истој групи који је ожењен и има једно дете одузето је 12,5%; супленту, који није ожењен, одузето је 5%, а супленту који је ожењен и без деце одузето је 14,3%. А, господо, служитељу, који од свих њих има најмању плату у целом томе заводу, мизерну плату од 870 динара месечно, њему је одузето 22,5%.

Видите, господо, како је та Уредба, коју је Краљевска влада донела, неправедно израђена. Ове цифре најбоље доказују да се ту радило без икаквог рачуна и без икаква обзира на принципе социјалне правде.

И да је ту редукцију извео неки Министар финансија, који је неожењен, који нема деце, који не зна шта је фамилијарни живот, шта је породична беда и невоља, ја се томе не бих чудило, али ову редукцију извео је Министар, који је своју каријеру почео као чиновник, који је ожењен, који има децу, па иако је био високи чиновник, ипак би морао боље да разуме чиновничке муке и невоље него његов претшасник који није имао ни жене ни деце (Глас са леве: На пример као Министар Стошовић!) Да, тако нешто!

Господин Министар финансија издао је лани нову Уредбу и донекле ствар поправио, али том новом Уредбом није пре свега дано пензионерима ни један динар од онога што им је одузето; чиновницима, који су са малим платама и ожењени, он је врло мало поправио стање, а опет је највише дао онима који су на вишим положајима и без породице.

Кад је г. Министар први пут снижавао принадежности, онда је навео да то чини тобоже због изборних трошкова. Међутим, данас је и вама са деснице потпуно јасно да је то било само хушкање јавности против режима који је отишао. То је хушкање нелојално, а нелојално је и противу целокупне Народне скупштине, јер изборни трошкови уколико су учињени, нису учињени само за неке Јевтићеве посланике, који су са њиме отишли на левицу него за све посланике, а можда су баш на десници они за које се је највише потрошило. Ја могу да за себе кажем... (Др. Бранко Калуђерчић приговара)... да нисам ни једног динара добио за изборне трошкове, господине Калуђерчићу...

Претседник Стеван Ђирић: Кад се оваква деликатна тема расправља, мени је као Претседнику дужност да кажем, да верујем, да ни један од г. г. народних посланика није добио ништа у изборне

сврхе. И, уколико је мени познато, то је сигурно тачно. (Манфред Паштровић: А где су отишла она 53 милиона?)

Господо, треба разликовати изборне трошкове, техничке изборне трошкове, од онога, о чему г. говорник говори. Ја мислим да је боље за углед Народне скупштине да се о томе са говорнице не говори. (Манфред Паштровић: То кажите Краљевској влади!)

Душан Иванчевић (наставља): Ја врло радо примам изјаву Господина Претседника Народне скупштине да се није давало народним посланицима, али молим г. Министра финансија, да он у име Краљевске владе изјави то исто и да демантује ону лаж, која је бачена у новине 1935 године.

Ако то нема никакве везе са смањивањем чиновничких принадежности, како то каже Господин Министар финансија, зашто је онда влада пустила у јавност да то смањење чиновничких плата долази због великих изборних трошкова (Министар финансија Душан Летица: Ко је то казао? То ви само претпостављате тако! Ко каже да је то влада пустила у новине?) Ми знамо каква је штампа данас у нашој земљи, и кад се у новинама пише о владиним намерама, уредбама и плановима, онда се то пише само са одобрењем и по жељи владе. О томе се пише само оно, за што се добије дозвола.

Претседник Стеван Ђирић: Господо, пошто је овде у питању углед Народне скупштине ја морам још једанпут да интервенишем, истина по сећању, али мислим да ме памћење не вара и, колико ја могу да се сетим, то је демантовано. (Гласови са леве: Није!)

Колико се ја сећам то је демантовао сам г. Јевтић. Ја сам апеловао, господине говорнице, да Ви ту тему не додирујете, јер, ако се добро сећам, она је демантована. У осталом ја сам у томе кабинету био Министар просвете, па кад ја као Министар нисам добио ништа, може ми се веровати да и господа народни посланици нису добили ништа, и могу рећи и за све своје колеге, који су били чланови тога кабинета, колико ја знам, да нису примили ништа.

Душан Иванчевић (наставља): Господо, данас су прилике сасвим другачије него 1935 године (Александар Лазаревић: Могу сви то да демантују али то није демантовао г. Милан Стојадиновић и г. Министар финансија!). Данас је буџет потпуно уравнотежен. Данас приходи у државну касу теку потоком, касе су пуне и препуне, и сва држава плива у изобиљу. Данас су цене животних намирница врло високе. Па кад је оваква ситуација, онда мислим да би било потпуно у реду да Господин Министар финансија врати чиновницима оно што им је одузео 1935 године. Ја не тражим да се повећавају плате чиновницима, само тражим то у име чиновника да им се врати оно што им је 1935 године одузето. И да су чиновницима остале исте плате из 1935, њима би данас био тежак живот, јер су цене животних намирницама много веће. Због овога повишења цена чиновницима је у ствари извршено двоструко снижење плата: једно са редукцијом берива, а друго са повишењем цена, а господин Министар финансија није вратио у ствари чиновницима ни половину од онога што им је ефективно 1935 године одузео.

Господо, тачно је да господа Министри не одговарају за оно што новине пишу о њиховим

говорима. Не одговарају нарочито за наслове које новине стављају над пасусе њихових говора. Али, господо, један лист је фалсификовао мисао г. Косте Поповића, а фалсификовао је и мисао г. Министара финансија Душана Летице. Ипак је г. Министар финансија дао повода „Времену“ да метне наслов који је чист фалсификат. „Време“ је писало да су говорници Југословенске националне странке протестовали због повишења чиновничких плата.

То пре свега апсолутно није истина. Господин Министар финансија ће као лојалан човек са ове говорнице сигурно демантовати да је ЈНС икада протестовала противу повишења чиновничких плата. Али, господин Министар финансија је сам дао повода да „Време“ овакав наслов стави зато, што је он казао да је за прошлогодишње буџетске дебате целокупна Народна скупштина једнодушно тражила да се државним службеницима повисе додаци. И данас, рекао је Министар финансија, када је Краљевска влада повисила додатке, г. Коста Поповић, у име клуба ЈНС протестује... (Министар финансија Душан Летица: То је конзеквенца говора господина Поповића! Изволите, господо, читати па ћете и ви доћи до тога зукључка! — Часлав Никитовић: То излази из говора г. др. Косте Поповића!) Господине известите, кажите ми за колико је буџет повишен? (Др. Часлав Никитовић: Казаћу Вам на крају!) Одговорите ми да ли је буџет повишен само за 230 милиона динара, колико иде на чиновничке плате, или за 1.270.000.000 динара? (Др. Часлав Никитовић: Одговорићу Вам на крају дебате!)

Одговор је ту. Буџет је повишен за динара 1.270.000.000. Против те повишице, и још оног другог дела што долази у Финансијском закону... (Др. Часлав Никитовић: То је казао отворено сам Министар финансија у своме експозеу!)... против 1.270.000.000 динара протестује г. др. Коста Поповић. (Министар финансија Душан Летица: А не улази у суштину зашто је издата 1.270.000.000 динара!) Господин др. Коста Поповић протестује противу те суме од 1.270.000.000 динара, али од те велике суме за принадлежности чиновника иде само 1/5, господине Министре! И Ви не смете, господине Министре, на основу те 1/5 да онда уопштавате ствар као да се у име ЈНС протестује из истих разлога противу свих 5/5, јер је то неисправно, и зато је „Време“ и ставило тај наслов...

Претседник Стеван Ђирић: Нема ту неисправности господина Министра. Ја Вас молим, господине говорнице, да бирате изразе, јер нема никакве неисправности. Господин Министар финансија очигледно слуша све говорнике и то пажљиво, чини и прибелешке, и на основу тих бележака и свога памћења одговара осамдесеторици говорника. Може ли ту бити, ако се бола fide процени поступак господина Министра, може ли ту бити речи о некој неисправности? У најгорем случају може бити речи о омашци, а никако о неисправности. (Министар финансија Душан Летица: Не, није ни омашка!) Ја сам рекао, господине Министре, „у најгорем случају“.

Душан Иванчевић (наставља): Ја примам и реч „омашку“. Али док господин Претседник Народне скупштине овако брани господина Министра, господин Министар финансија каже да ту нема ни омашке.

Претседник Стеван Ђирић: Не браним ја господина Министра као Министра финансија, него

га браним од непарламентарних напада. Када се каже господину Министру да је неисправан, то је свакако један израз, који се са наше говорнице не може употребљавати.

Душан Иванчевић (наставља): Ја сам, господо, изашао на ову говорницу не да вређам господина Министра финансија. Ја мислим да је цела Скупштина сведок да га не само нисам вређао, него сам га још и бранио против оних који га вређају. Ако је, господо, реч неисправан тако увредљива, ја ћу драге воље да повучем ту реч, али ја још нисам чуо и видео да се не сме чак и израз неисправан употребити у Народној скупштини. Ја ћу онда молити господина Претседника Народне скупштине да састави нови речник за народне посланике.

Претседник Стеван Ђирић: Господине посланиче, самим тим што сте казали да нисте желели господина Министра финансија да вређате, очигледно је да сте ме добро разумели.

Ја не мислим да уводим нови речник, него сам само желео да умолим г. г. народне посланике да се придржавају онога речника, који је уобичајен у парламентарном раду.

Душан Иванчевић (наставља): Господо, ја нисам ставио тежину речи на тај израз. Не само да нисам имао намеру да вређам господина Министра финансија, него ни израз који сам употребио није увредљив. Ја остајем код тога израза, господине Претседниче.

Али ја кажем ово: Док господин Претседник Народне скупштине брани господина Министра финансија, господин Министар финансија је и мени сада упадао у реч, а и г. др. Кости Поповићу је изјавио да остаје код тога што је рекао.

Господо, г. Драгиша Цветковић, бранећи режим од тога да је он занемарио чиновнике и да их је довео у рђав материјални положај, каже: нисмо ми као она влада чији је претседник рекао, нека чиновници пију једну чашу пива мање, па неће ни осетити ово смањење. Ја, господо, хоћу да кажем да је овај режим према чиновницима у сваком погледу много гори него икоји ранији и да је овај режим задао чиновницима тешке моралне и материјалне ударце. Да, господо, био је један режим чији је претседник владе збиља казао да чиновници треба да пију једну чашу пива мање, али данас имамо такав режим, који је чиновницима толико одузео да они не само да не пију више ни једну чашу пива, него никад не могу ни да се омрсе и живе од суве корице хлеба. И не само, господо, да чиновници материјално страдају од ове Владе, него је данас и њихово морално стање горе него икада. Никада ниједан режим, чак ни за време највећих партизанских прегањања, није од чиновника тражио и натеривао их да се уписују у владајућу партију као што то ради овај режим. (Др. Часлав Никитовић: То данас нико не ради! Ко хоће да се упише он се сам уписује!) Господо, каже г. изгестаца да се чиновници сасвим од слободне своје воље уписују у Ј. Р. З., а ја сам, господо, био чиновник и, ако Бог да, опет ћу бити чиновник, ја сам од 1927 г. народни посланик, али имам у свима министарствима добре другове чиновнике и ја боље знам него г. Часлав Никитовић какво је расположење чиновника, не само оних који не носе значку Ј. Р. З. него и оних који носе ту значку (Др. Часлав Никитовић: Допусти да и ја имам пријатеља и да

кажем да се нико не тера силом да се уписује! -- Граја на левици).

Претседник Стеван Ђирић: Г. Иванчевићу, ја Вас молим, да наставите свој говор, јер Вам време истиче.

Душан Иванчевић (наставља): Господо, ја ћу да напоменем још једну ствар. Никада за време ранијих партиских режима није се од чиновника тражило нити се допуштало да чиновници у канцеларијама и док врше своју званичну дужност носе на себи партијске значке. Ја мислим, да то није згодно да и министри носе те значке, јер и министри нису претставници једне странке, него као министри уживају поверење Круне и стоје у служби државе и народа, а не партије. (Одобравање на левици). Сваки министар који води рачуна о тим стварима, не треба да носи тај знак Ј. Р. З., као што их збиља има неких који га и не носе, али у сваком случају ја морам да упутим најоштрију замерку Влади која допушта и вероватно тражи од чиновника да носе значке Ј. Р. З., јер је чиновник слуга државе и народа и онај који улази у државну канцеларију не улази у канцеларију партијску и нема посла са Јерезом, него са државом, па тако и чиновници не смеју имати никаквих партијских знакова на себи. (Граја на левици).

Претседник Стеван Ђирић: Г. Иванчевићу, ваше је време истекло, и ја Вас молим да завршите.

Душан Иванчевић (наставља): Ја бих, господо, већ много раније завршио да није било онолико интервенција самог г. Претседника Народне скупштине, али због његових интервенција ствар се мало отегла. Ја на завршетку хоћу да подвучем да Југословенска национална странка никад није протестовала против повишења чиновничких плата.... (Одобравање и плескање на левици)...., како је то увиђено казао г. Министар финансија, а отворено владин лист „Време”.

Југословенска национална странка тражи од Владе и Министра финансија само то, да Влада врати чиновницима оно што је одузела од чиновничких припадљивости у години 1935, од оних припадљивости које су чиновницима регулисане за режима Југословенске националне странке. (Одобравање на левици). И ако ова Влада даде чиновницима бар онолико припадљивости и онолико политичких слобода и слободе савести колико су они имали за оног „страшног” режима „Југословенске националне странке, чиновници ће и с тим бити задовољни. Тражимо од г. Министра финансија и од Краљевске владе да забрани чиновницима ношење партијских значака, јер то вређа грађане кад виде да чиновници, који треба да стоје у служби државе и народа, заправо хоће да кажу свима грађанима који у канцеларију дођу, да су они пре свега чланови Југословенске радикалне заједнице, па тек иза тога да стоје у служби државе и народа (Живо одобравање и плескање на левици).

Претседник Стеван Ђирић: Реч има народни посланик г. Александар Дачић.

Александар Дачић: Господо народни посланици, излазим да говорим као претставник једног среза по буџету Министарства финансија који има преко 19.000 пореских обвезника а као члан Земљорадничког клуба. Желим објективно да подвргнем критици оно што сматрамо и што сматрам да треба

лојално поправити, старе грехе које смо посили, и наследили, а исто тако и у намери да дам извесне сугестије које би биле од користи по питању извесних финансијских пословања у моме срезу. Ми овде можемо данас у овој години признати лојално, кад се гледа на ствар, да је опште данашње газдинство много боље и сносљивије него ли је то било ранијих времена. То ми знамо не кроз ову полемику на овај начин како се она води у овоме Дому, али ми то осећамо, ми то знамо кроз живот нашег народа у чијој смо средини сами. И кад објективно гледамо у све оно што доживљујемо ми то морамо признати. Али има нешто друго. Пуста срдитост не дозвољава човеку да то призна, како би то требало да се уради. Критика која је чињена са стране извесних предговорника у погледу рада и газдинства нашег Министарства финансија, ја мислим да је претерана. Претерана је зато што је, кажем, лична и изношене су ствари које, по мом уверењу, не одговарају истини.

Господо, један је од госпoде предговорника у начелној дебати и овог пута овде од јутрос говорио о тешком привредном животу и стандарду живота малог привредника, обртника, занатлије и земљорадника.

Мене нарочито побуђује то, што је тај господин говорио о земљорадницима и што се бусао у прса за њихов бољитак и тобож проговорно да ће учинити предлог за укидање земљарине. У истини то је јако популарна ствар. Врло интересантна ствар, зашто сам и сам, али господин предговорник требао је да мисли о томе кад је био у пуној власти а не онда кад се налази на левици. Лепо је, господо, критиковати и говорити онда кад се не носи никаква одговорност за све оно што се ради. Али, господо моја, треба бити објективан и критиковати онако како треба, и чинити онакве предлоге које треба чинити. Ја томе господину предговорнику саветовао бих да се он помање буса у прса за земљораднички staleж. (Чује се: Ко је то?) То је, господо, ранији предговорник господин др. Коста Поповић. Ја ћу, господо, да образложим и да кажем то, да не иде да г. др. Коста Поповић тако што данас пева, како рече друг Банић, лабудову песму о том малом човеку, о том малом привреднику, о том земљораднику и његовом тешком стању, јер господин Поповић ни до данас ничим ни у политичком животу, па ни можда у своме приватном животу није допринео ништа за бољитак тога малог човека.

Господо, ја сам чуо да др. Коста Поповић још није нашао шнајдера у Југославији....

Претседник Стеван Ђирић: Господине посланиче, Ви знате да је по Закону о пословном реду у Народној скупштини, а по члану 45, забрањено у дискусији, улазити у претрес личног живота, па и личних навика.

Александар Дачић (наставља): Ја нисам демagog, али господин треба онако како говори тако и да твори. Не треба никако говорити једно, радити друго, а мислити треће. Сем тога, господо, ја мислим да оваква критика каква се је водила овде од почетка у начелној дебати није на своме месту, ја ћу имати прилике да се још и на неке друге ствари осврнем кад зато буде места и да кажем своје скромно мишљење о свима тим критикама које су пале овде. (Граја и упадице на левици.)

Претседник Стеван Ђирић: Молим Вас, госпо-до посланици, да не упадате у реч и да пустите говорника да мирно излаже своје мисли.

Александар Дачић (наставља): Господо, видите кад се по мало почне са истином оперисати, како се одмах на то реагира, јер истина највише заболи човека. Због тога ваше реагирање најбољи је доказ, да сам ја у истини истину говорио.

Сада ми дозволите, господо, да пређем на извесне ствари које интересују мој срез. Опорезивањем у мом срезу Мачванском по лествицама и катастарском премеру који је учињен још 1921 и 1922 године утврђено је да је сам тај катастарски премер био неисправан и да није био онакав какав треба да буде, а како се то данас ради у погледу премеравања земље и у погледу класифицирања земљишта.

Мачвански срез има око 42.000 хектара зиратног земљишта на које плаћа, сада после овога снижења, око 9.700.000 динара порезе земљарине. Ово је опорезивање високо са обзиром на ситуацију у којој се налази сам срез, јер услед велике количине воденога талога, нарочито за последње две године, већина од тога земљишта, преко двадесет хиљада хектара, готово је стално под водом. Ја бих с тога молио господина Министра финансија, да одреди једну комисију, која ће на лицу места да утврди ову чињеницу и да за ове људе из среза мачванскога који и данас плаћају порезу по овако високим лествицама распоређе људе из среза мачванскога, који и данас плаћају порезу према новој класификацији овога земљишта које би имало да буде одређено с обзиром на културу земљишта.

Хоћу да истакнем и један други начин опорезивања грађана. То су, другим речима, те фискалне казне које су први пут донете можда још пре једне деценије. Кад ово кажем ја мислим на оне таксе које мора да лепе на рачунима трговци и ситни обртници. Колико се сећам баш за време 5-мајских избора ако би се приметило да неки трговци или неки ситнији обртници, који није уз владу, није прилепио таксу на рачун који је издао, њега би власт одмах ухватила и одрапила га са десет пута већом таксом. Тога је у мом срезу било у толикој мери да од тих такса има тамо да се наплати око четири и по милиона динара.

Господо, овакво стање пореских обвезника заиста не може да их задовољи те би стога то требало поправити. Требало би га поправити и још кроз један други делокруг Министарства финансија. Ја не знам како је у другим крајевима, али у мом крају веома је тешко стање пореске управе. Где су седишта срезова у сеоским местима, као што је код мене случај, ту ни један чиновник не жели да буде са службом, јер ту нема елетрике, нема каадрме, нема биоскопа, а ни других задовољава које чиновник сматра да треба да има, и зато врло брзо беже из среза. Кад у овако средско место дође један чиновник, он у место да ради своје послове, бушкара непрестано и лево и десно тражећи пута и начина да из тога места побегне. Послови се због тога не свршавају на време и у великом су застоју. Порески обвезници су због тога веома незадовољни што послови не иду како треба, јер они онда нису благовремено обавештени о разрезу порезе за текућу годину, и никако не могу да свршавају своје пореске рачуне

на време како је то увек била одлика наших сељака из предратне Србије.

Ја мислим да ово стање треба што пре поправити, зато што од пореских обвезника, нарочито од сељака, треба узети новац, а новац је врло тешко узети ма од кога под данашњим приликама. Стога ово стање треба што пре поправити да би порески обвезници знали тачно колика им је текућа пореза, а колико им је дуговање и да се направи један економски план о томе целокупном раду, па да сваки може да одговара својим обавезама, да по оној народној плати „Богу божје, а цару цареву“.

Ако тога нема још ће бити теже са прикупљањем пореза. Ја нећу, господо, износити драстичне примере о раду појединих чиновника и како се све ствара незадовољство код пореских обвезника, али ту није крива Краљевска влада, није крив г. Министар финансија, него сами дотични чиновници који треба да су савесни и да одговарају својој дужности. (Граја и приговори на левици.) Ја, господо, молим господина Министра да предузме да се такво стање у Пореским управама поправи потребним строгим мерама према чиновницима. Ја сам за то да се чиновнику да оно што заслужује, да му се даду довољне принадлежности да може да живи и издржава своју породицу, али зато дасавесно врши свој посао и да за свој рад одговара. (Чује се са левике: Тако раде јер су у Јерези!) Ја баш немам те случајеве да су моји чиновници у Јерези него су већином из опозиције, па баш и у пореској управи и у средском суду. Према томе контстаујем да није тачно тврђење да се од чиновника од стране Владе само тражи да буде члан Јерезе, него да буде само исправан чиновник и ништа више. Уколико су, међутим, они у којој политичкој групацији, они су свакако у томе се определили према своме политичком убеђењу. Уосталом, ја сам о томе говорио синоћ код буџета Министарства просвете па сте ме требали слушати и морали би признати да је тако.

Специјално ја бих молио господина Министра финансија да поведе рачуна о раду Пореске управе у Богатићу, да се рад Пореске управе упутити правилним путем и да се то питање фискалних казни ликвидира, које се сигурно никад неће и не могу наплатити, као и да се регулише однос пореских обвезника у погледу дуговања, које признајем није мало, али ће се у току године свакако поправити.

Још једну сугестију желео бих овде да изнесем. У нашој земљи земљорадничке задруге врше своју велику и важну функцију у погледу економског и привредног благостања нашег сељачког стањења. Те земљорадничке задруге имају свој стеновити задатак, свој становити циљ, како то идеологија задругарства предвиђа и оне раде са потпуно одређеним циљевима. И, господо, пореским законом предвиђено је да земљорадничке задруге не плаћају порезу када раде у задрузи са задругарима и када чланови Управног одбора не добијају никакву тантијему за свој рад. Овај услов наше задруге испуњавају, али финансиска дирекција у Сарајеву ипак је замахнула онштрим ножем на све задружне организације у Дринској бановини и опорезовала их веома тешко, тако да када би оне све то платиле, отишли би им и сви њихови улози и још би задруге преко тога остале дужне на име порезе. Као што сам се уверио, Финансиска дирекција стално тражи од задруга неке

извештаје, податке, билансе итд. (Војислав Лазић упада у реч.) Ја, господине Лазићу, сматрам за дужност да дам ову корисну сугестију господину Министру финансија на добро села и сељака, а тим Вашим причањем и празним бусањем у груди не може се постићи ништа. Ја знам добро шта говорим и носим пуно одговорност за ово што овде износим. (Одобравање код већине).

Као што рекох и пре неколико дана уверио сам се да је једна задруга три пута достављала биланс Финансијској дирекцији и опет пре неки дан та се задруга узима на одговорност и траже јој се понова неки подаци, јер се вели да ће иначе и цео Управни одбор да одговара. (Милан Петковић: То није било ни под једном ранијом владом!) Мени се, господине Петковићу, не може супротно сугерирати и доказати. Ја знам да то постоји од 1933 године. Уосталом, молим Вас да сачекате док завршим, па ћете се уверити да имам права.

На овај начин, господо, пореске управе наносе и нанеле су много зала земљорадничким задругама. Ако наше земљорадничке задруге уистину имају ону важност за народ какву смо им признали доношењем задружног закона једногласно, без обзира на левицу и на десницу, онда морамо бити споразумни с тиме да овакав поступак од стране пореских управа и дирекција не одговара ни интересима земље ни самоме закону и да тражимо да се то исправи. Уосталом, то је ствар тумачења Закона од стране Финансиске дирекције.

Господин Министар Летица дао је једно аутентично тумачење о тој ствари прошле године и издао је о томе један распис Финансиским дирекцијама које су га доставиле пореским управама. Али тумачење је остало само тумачење и пореске управе и даље остају при томе да им задруге морају шилати годишње билансе као што је и раније било и да буду опорезоване. С тога бих ја молио господина Министра финансија да једанпут за свагда изда обавезно тумачење § 84 Закона о опорезивању земљорадничких задруга, па да финансиске дирекције знају тачно како треба поступати у том погледу. (Војислав Лазић упада.) Ти си, Војо, љубоморан кад год говори који из наше сељачке странке па си прекидао и добацивао и нашој честитој старини Васиљу Костићу и нападао га зато што је остао веран и доследан нашој групацији. Ти си увек када ми говоримо љубоморан те и пристрасан.

Према овоме и оваквом стању и учињеним сугестијама у ресору Министарства финансија, надам се да ће се стање и прилике све више и боље свакодневно поправљати на опште добро и задовољство нашег народа, и из тих разлога гласам за буџет. (Пљескање и одобравање у центруму и на десници).

Претседник Стеван Ђирић: Реч има народни посланик г. Милан Вукићевић.

Милан Вукићевић: Господо народни посланици, приликом начелне дебате о буџету ја сам опширно говорио о буџету и Финансиском закону, а у вези с тим говорио сам о државним дуговима и завршном рачуну који је поднешен Народној скупштини за 1936/37 годину. Ја сам исцрпно изнео своје гледиште на буџет и тврдио сам да буџет није уравнотежен и да не стоје наводи, које је г. Министар финансија истицао у корист уравнотежености буџета. За то своје тврђење ја сам изнео прилике које владају на селу, код нашег земљорадника. Очекивао сам да ме г. Министар финансија у

свом експозеу, који је данас дао пред Народном скупштином, на неки начин или демантује или да потврди да су моји наводи тачни. Ја нисам то задовољство добио. Сем тога ја сам говорио и о Финансијском закону и о кредитима по решењима Министарског савета, који се показују у Финансиском закону у једној великој цифри, која достиже око 800 милиона. Ја сам говорио да је то неправилна радња што се по решењима Министарског савета врше исплате на Главној државној благајни уз спорне визе Главне контроле. Ја сам доказивао, господо, да Главна контрола није надлежна да даје визе за ванбуџетске издатке, за ванбуџетске кредите, нити да се г. Министар финансија обраћа преко Главне контроле за одобрење ових кредита. Уведена је једна пракса, врло штетна по државне интересе да се та решења спроводе Главној контроли, уместо да се она спроводе Народној скупштини, јер је Народна скупштина надлежна да доноси своје одлуке по тим накнадним и ванредним кредитима који немају никакве везе са буџетом. Главна контрола као рачунски суд има свој опредељени делокруг рада, тај делокруг рада огледа се у Уставу и у Закону о државном рачуноводству, по коме Главна контрола има да пази да се буџетски кредити по партијама и по позицијама не прекорачују, да се не чине недозвољени вирмани, а Главна контрола није надлежна да даје спорне визе по кредитима изван буџета и Финансиског закона које доноси Министарски савет на предлог Министарства финансија. Таква једна пракса је штетна, и ја сам очекивао од Господина Министра финансија да ми на ту моју примедбу одговори и да ми каже слаже ли се са мојим гледиштем или сматра да је Главна контрола надлежна да даје визе са резервом и по таквим кредитима који не долазе у састав буџета. (Министар финансија Душан Летица: Ми радимо онако како је то у Закону прописано!) Закон то не каже. Ја сам се при своме тврђењу позвао на један распис бившег Министра финансија, а данашњег Претседника Министарског савета из 1924/25 године, који је сувише јасан, а који јасно показује како се има да троше кредити по буџету, а о ванбуџетским кредитима водио је строго рачуна, и наговештавао кривичну одговорност за оне наредбодавце и рачунополагаче који би користили какве друге кредите мимо буџета. Тај сам распис дословно цитирао и питао: какав је разлог да се данас не ради тако, кад постоји исти закон који је био када је Претседник Министарског савета био Министар финансија, а то је Закон о државном рачуноводству.

Господо, г. Министар финансија грешни ако тврди да се ради по закону. Ја мислим да није потребно да узимам и да читам законе. Ја тврдим, као што сам и у своме ранијем говору изложио да је таква пракса штетна и да треба ту праксу једанпут мењати, и са кредитима који не улазе у састав буџета него ван буџета, обраћати се Народној скупштини. На начин како се сада ради долази се до тога да ми преко буџета и буџетских кредита имамо још један други буџет тако да мимо буџета за 1937/38 годину има и накнадних задужења и издатака који износе преко милијарду и неколико стотина милиона!!

Ја молим Господина Министра, да обрати пажњу на нетакнуте чињенице, а нарочито на диктирани распис бившег Министра финансија, а сада Претседника Владе.

Сем овога, господо, ја сам говорио и о томе, да се нађе начина, да се наш сељачки народ обештети, јер је за време ратова претрпео велике штете. Те штете су процењиване минимално и за накнаду штете која је проузрокована ратом издате су обвезнице $2\frac{1}{2}\%$ ратне штете. Налазећи се у невољи, наш сељак није могао сачувати ту ратну штету, већ је продавао у бесцење тако, да њему његова штета, која је проузрокована ратом, није накнађена. Тај минус не може се никако данас да попуни. Сељак је вечито у једној економској кризи. Ја сам се надао, да ће Господин Министар финансија и то питање додирнути, јер се то питање тиче једног највећег дела нашег народа, који подноси све државне дажбине у највећем делу. Али Господин Министар финансија на то питање ништа није одговорио. Ја га поново молим да ово питање узме поново у обзир и оцени, јер интереси нашег земљорадничког народа захтевају, да се једанпут и о њему поведе рачуна. Од сељака се траже све дажбине и притискује се свима могућим средствима да плати оно што је дужан држави, општини и бановини, а о интересима нашег сељака апсолутно се не води никакав рачун. Не води се рачун о путевима, о санацији села и о здравственом стању у селу. Не води се рачуна о школама итд. (Пљескање на левици). Нико сељака не узима у обзир. Ја сам слушао говорнике са ове катедре и један мали број додирнуо је питање нашег сељаштва а већина је говорила о политици. Крајње је време да Краљевска влада, ако хоће да покаже добру вољу, поведе рачуна о нашем сељачком стањењу. Наше је село запуштено и без икаквог уређења, стога треба учинити све што се може, да се наше село подигне и преуреди да би и ми са нашим селом дошли у ред напредних и културних европских држава.

Говорио сам о пољској полицији и на то питање нисам добио никакав одговор. Имање сеоско остављено је на милост и немилост неваљалих људи. Варошко имање осигурано је и чува га жандармерија. Финансијска контрола постоји за чување фискалних и државних интереса, а за пољска сеоска имања нико се данас не стара. Како данас има беспосленог света, тај свет прави грдне штете нашем сељачком стањењу. Крајње је време да се и код нас једанпут, као што је то у целом свету, заведе пољска полиција. Нека се смањи део кредита опредељен за жандармерију и финансијску контролу, па ће се наћи могућности, да се створи и код нас пољска полиција, која ће штитити сељачку имовину у пољу, изван његове куће.

Ја мислим да господин Министар увиђа, да је ово једно врло важно питање и да би требало о њему повести овога пута рачуна.

Говорио сам и о финансијском закону, и у неколико тачака поменуо неправилности, које се спроводе кроз Финансијски закон противно Уставу и Закону о државном рачуноводству, али нисам имао могућности, јер је време било кратко, да тачку по тачку анализирам!

Ја ни овога пута немам времена да цитирам све што је изложено у § 11 Финансијског закона, и да тачку по тачку анализирам и доказујем неуставност и противзаконитост ових одредаба. О томе сам у начелној дебати о буџету иставио најкрупније неправилности.

Министар финансија у току нашег рада у Финансијском одбору у два маха признао је да су

моји наводи у погледу повреде Устава тачни и своје поступке бранио је разлозима опортунитета. Ја нисам тада могао да господину Министру дам одговор, али овога пута хоћу да кажем да не могу да се сложим са разлозима опортунитета када је у питању примена Устава.

Кроз Финансијски закон одобравају се баснословни кредити противно Уставу и Закону о државном рачуноводству, по коме сви издатци треба да су предвиђени и нормирани у буџету. Зашто се од тога отступа мени није јасно. Али отступа се свакако зато, да би се на што мању меру свела цифра буџетских издатака. У Финансијском закону за 1938/39 стоји на пример: Одобрава се Управи државних монопола да издвоји из обртне главнице 80 милиона за куповину земљишта итд. То је могло да уђе у буџет. Ако је г. Министар финансија налазио за потребно да диспонира већим кредитима за непредвиђене потребе, онда је требало да повећа резервне буџетске кредите и уместо 40 милиона да стави 1 милијарду па да са ње скида колико му кад треба, а не да се служи решењима Министарског савета и ненадлежно обраћа Главној контроли. Ја сам сматрао за потребно да напоменем повећани кредит за монопол; али има још много других сличних случајева и. пр. код железничке дирекције, где се одобрава Министру саобраћаја да се може задужити за 900 милиона динара закључујући зајмове. Министар финансија је могао у споразуму са Министром саобраћаја да предвиди какве су те потребе, па ако су биле неопходне, да се та сума унесе у буџет. То би били најчистији рачуни и најправилније радње.

Господо, ја сам говорио поред осталог и о државним дуговима. Изнео сам, по податцима које сам имао, колико наша држава дугује апроксимативно. Анализирао сам од прилике како се је дошло до суме дуга од 55 милијарди и нешто више. То је једно врло важно питање али господин Министар финансија није сматрао за потребно да на њега одговори. (Министар финансија Душан Летица: Одговорио сам у Финансијском одбору). У своме говору ранијем ја сам напоменуо овај говор господина Министра финансија, али написмено ништа нисмо добили да би могли да прокритикујемо државне дугове, јер у буџету државних дугова су предвиђени само ануитети и интереси за поједине дугове, али нигде није назначено колике су те дугујуће суме, откада датирају, и од чега произлазе ти дугови. Потребно је било да се све то прецизира и да се види како те ствари стоје. Ја знам са приватне стране, али иначе се не зна, шта коштају мостови који су подигнути преко Дунава за Панчево и преко Саве за Земун? Унета је сума за ануитет и интерес, а под каквим су се ценама ови мостови градили то се незна! Предузимачка фирма Батињол користила је кредите који су јој били отворени код Државне хипотекарне банке за предузете послове, али се незна какве су биле обавезе Батињола према држави и обратно. Главно је да се данас води спор између Батињола и државе. Мислим да је г. Министар финансија требао да нам објасни и изнесе све државне дугове. Јер, ово што је унето у буџет државних дугова нису сви дугови побројани. Нека се зна колики су дугови, коме се дугује, зашто се дугује и како ће се то отплаћивати. Уношење суме од милијарду и 50 милиона за отплату и интерес по државним дуговима није довољно. Знао да је г. Министар финансија имао успеха у својим преговорима са портерима наших

државних обвезница у Француској, али крајњи резултат није нам познат. Молио бих г. Министра финансија да има у виду ово што сам изнео па да нас у својој завршној речи о овим питањима државних дугова обавести. (Јован Здравковић: Дугови су болно питање!) Верујем да су болно питање, али је болно за нас када не знамо шта држава дугује. Треба да полажемо народу рачун о нашем раду, а ја то не могу учинити док г. Министар не потврди или не негира ово што сам изнео.

Најзад говорио сам о завршном рачуну. Ја сам тврдио у неколико тачака да завршни рачун није тачан. Изнео сам цифре аванса код Народне банке; у милијарду шест стотина милиона претворен је у дугорочан дуг по решењу Мин. савета и ова сума унета у обртни капитал као актива за 1936/37, и ако је ова сума одавно потрошена, и не може престављати никакву активу, већ је само рачунски спроведена кроз активу обртног капитала, да би се увећао обртни капитал, и на његов терет вршиле исплате. Настаје питање како је могао тај потрошени новац да се одобри рачуну обртног капитала? Јер, оно што се одобрава обртном капиталу треба да је стварно. Има и других ствари које сам у говору изнео, има великих сума које су такође неправилно унете у обртни капитал и које утичу само на то, да рачун обртног капитала буде што већи и да се на рачун обртног капитала троше ови тешки милиони по решењима Министарског савета. Ти издатци немају никаквог покрића. У моменту када се тражи реализовање тих кредита не каже се одакле ће да се исплате, већ се доцније ликвидирају на терет обртног капитала.

После тога ја сам тврдио да у рачуну изравнања по завршном рачуну за 1936/37 није тачно изнета актива. Многе се ствари воде које су пропале и које треба отписати. Поменуо сам и то да се не ажирају државни папири на концу године који се налазе у депоу код државне благајне. Ако би се пропали папири отписали, или њихова вредност на концу године проценила, онда би се видело колико би било разлике у активи рачуна изравнања. Такође требало би једном да се отпишу пропала државна потраживања, којих има у великим сумама на страни активе у рачуну изравнања.

Ја сам напоменуо један случај са Народном скупштином, где се бивша Народна скупштина, она од пре 6 јануара 1929 године, води као дужник за један милион и неколико стотина хиљада дина на неких посланичких аконтација. То би требало или наплатити од кога се и у колико се може, или отписати. (Радивоје Николић: Ко је подигао те аконтације?) Подигли су народни посланици који су били пре 6 јануара у Скупштини. Рачунополагач Чабрић убио се, а питање је колико има још живих од којих би се нешто могло да наплати. Боље је учинити корак да се то питање ликвидира. Ни на једно од тих питања ја нисам добио никакав одговор. Ја бих желео да г. Министар финансија покљони пажњу мојим твђењима и да ми при крају ове дебате одговори како стоје ове ствари. Да нам каже хоће ли да поправи ово или не. (Министар финансија Душан Летица: То има много старих грешака и то није лако све исправити! Ово су све старе грешке!) Ја знам да ће г. Министар финансија казати да су то старе ствари. Али г. Министар финансија, који ужива репутацију доброг Министра требао би да настане да се те грешке исправе. (Радивоје Николић: Ја мислим да је виза Главне контроле са резервом једна врло рђава ствар!) За

време мога вршења дужности председника у Главној контроли, тражено је одобрење једног ванбуџетског кредита од стране ондашњег Министарског савета. Одговорено је да Главна контрола не може да улази у та питања јер се ради о ванбуџетским кредитима и нека се за одобрење истог обрате Народној скупштини. Тако је и било. Онда је био председник владе покојни Веља Вукићевић. Кад сам смењен са положаја вршиоца дужности председника Главне контроле, ново постављени председник није се придржавао наслеђене праксе и интерпретације Закона о Главном државном рачуноводству и Финансијском закону, која је постојала.

Неправилно је, господо, такође што се данас Влада служи уредбама са законском снагом противно уставу. Ја сам говорио и говорио и морам поново да истакнем и данас да је то велика грешка и противуставна пракса. Уместо уредаба треба доносити законе, на начин као што то Устав прописује.

Говорио сам потом да је приликом ступања на снагу члана 101 Устава наступила независност свих судских судова, и да су том приликом поред судских судова и Државни савет као највиши административни суд и Главна контрола као највиши рачунски суд постали независни.

То се данас не респектује, већ се прибегава законским прописима, који нису саобразни Уставу. Међутим, недодирљивост потребних закона за судове, Главну контролу и Државни савет, није угрожена њихова сталност загарантована им Уставом, и њихови положаји, у колико нису измењени пре ступања на снагу члана 101 Устава, имају бити стални. За судове је извршен избор судија пре ступања на снагу члана 101 Устава, али то није учињено за председника и чланове Државног савета и Главне контроле.

Није се желела њихова самосталност и ако је то било њихово Уставом задобивено право! Моје је мишљење да ово питање не може бити, у погледу сталности, сигурно!

То је што сам имао да напоменем у прилог мојих ранијих твђења и да замолим господина Министра да на ова моја питања првом згодом одговори, а ја сам уверен да код господина Министра добра воља не оскудева.

Незадовољан досадашњим радом Краљевске владе, ја не могу гласати за буџет Министарства финансија. (Одобравање и плескање на левици).

Председник Стеван Ђирић: Реч има народни посланик г. Душан Антонијевић. (Гласови: Није присутан!). Пошто г. Антонијевић није ту, сматра се да је одустао од речи.

Реч има народни посланик г. Мита Димитријевић у име групе Југословенског радикалног клуба.

Мита Димитријевић: Господо народни посланици, ове године ми имамо буџетско повишење са 1280 милиона. Повишење буџета не може никога радовати. Како је то у обичном животу, тако је и у држави, свако повишење расхода тешко пада. Значи, да повишени буџетски расходи чине једну озбиљну бригу, како ће се ти расходи надокнадити. Народ то каже: пружај се према губеру!

Господо, ја припадам у ред оних људи који не сматрају да треба све негирати. Што је истина

треба рећи, а што није нарочито истаћи. Свеједно шта је у корист, а шта против владе. То је лојална сарадња наша са опозиције, али исто тако владина већина треба да прими сваку истину када опозиција то чини у доброј намери и за добро народа.

Наш рад у Финансијском одбору је био тежак, готово немогућан; али он је могао бити бољи и позитиван, а позитиван би могао бити само у том случају, ако би се у лојалној сарадњи већине са опозицијом успело да дође до неког смањења буџетских терета.

Од стране опозиције било је за то покушаја, било је добре воље, било је и аргумената, врло јаких, у корист смањења буџета до извесне мере, али код владине већине, на жалост, као да је то било питање неког њиховог престижа, није зато било добре воље, већ се ишло, као у једној утакмици, ка победи тиме, да се овај буџет са овим претераним повећањем прими пошто-пото и апсолутно онако како је предлог државног буџета и донет, од корица до корица, као да то није био предлог буџета, већ свршен буџет.

Ја се овде питам, па зашто уопште треба тај буџет да пролази кроз Финансијски одбор, кад нема тамо никакве лојалне сарадње међу нама, и кад се зна унапред да наши и најјачи аргументи, наше најбоље жеље не могу да убеду владину већину у корист смањења буџета, у корист олакшања буџетских терета. И, према томе, и овде кад говорим, ја знам да од свега тога неће бити никакве користи, нити ће ово доћи у јавност. Зато, уместо да се обраћам посланицима владине већине, ја се обраћам вама, господо стенографи, и велим вам: Господо стенографи, ја за вас ово говорим, јер ово што говорим неће отићи даље од ових зидова. Господо стенографи, вашим трудом и радом биће бар забележено у Стенографским белешкама ово што овде ми говоримо, и то ће се, ваљда, једнога дана читати и видети колико је узалудан био наш рад на смањењу буџетских терета, који тако тешко палају на народ.

Буџет са финансијским оптерећењем од 13 милијарди и 280 милиона динара остао је и поред све дискусије у Финансијском одбору нетакнут, а што је најгоре и нова оптерећења могу доћи са амандманима, на којима се живо ради дано-ноћно у свима ресорима, па нас могу изненадити, и нас и народ, као набујала река, новим и тешким финансијским оптерећењима на штету народа.

Кад је реч о Министру финансија, свеједно у којој земљи он био, може бити само речи о томе да ли је тај Министар стручан у финансијама или није. Ако је Министар стручан у финансијама, онда његова стручност треба нешто да значи и да буде од користи. Како уопште имамо доста министарских ресора са нестручним Министрима, то, у неку руку, испада да су они као нестручни мање одговорни, јер не познају ствари. Али стручан Министар треба да је одговоран више и пред народом и пред својом савешћу, ако не пред нама. А у овом Уставу који имамо, и који би желео да се промени, не постоји Министарске одговорности пред Скупштином. Министар стручан у финансијама позван је, да се колико толико бори са својим колегама, да не излазе са претераним захтевима за своје буџете, и да их убеђује о умерености и стварности, како не би буџет претераним захтевима премашао моћ финансијске из-

држљивости самога народа. Господо, нама је господин Министар финансија дао у Финансијском одбору једну живу слику својих дуела, често узалудних, са појединим министрима око грабљења што више финансијских сретстава за своје ресоре, што страховито повећава буџет расхода. У тим дуелима министри су стално у нападу, а Министар финансија стално у одбрани, и победа увек бива на страни ресорних министара, а пораз на страни Министра финансија. И тако у том поразу с једне стране, и грабљењу с друге стране, овај буџет подигнут је са 1280 милиона више, на 13 милијарди и 280 милиона динара.

Господо, ми не знамо, у ствари, јер господин Министар није дао о том објашњење, то је, најзад, унутрашња ствар саме Владе, — господин Министар финансија није рекао који су то Министри, који су били најактивнији у нападу и у насртају на буџет ове земље.

Али то можемо, од прилике, да погодимо. Тамо где су највећа оптерећења тамо су, истовремено, били и најјачи напади. Ја знам да је најјачи напад у том био од стране Министра полиције који је тражио повећање за пет хиљада нових жандарма. Знамо и видим да су захтеви господина Министра пољопривреде били сувише мали.

Господо, сад прелазим на питање: Да ли у Југославији заиста постоји привредни просперитет? Господин Министар финансија кад је говорио о томе он је лавирао, па је час говорио о просперитету а час о повољној привредној коњунктури. Свакако постоји извесно привредно побољшање. То видимо на сваком поскоку цена стоке, по ценама пољопривредних производа. Ту се чак може и процентуално говорити колики је скок цена био. Али то није још просперитет! Нека ми допусти господин Министар, то побољшање привредно наступило је као лепо и ведро време, добро и пријатно сунце, које се часком може и да промени. У погледу трајања тога лепог времена човек никада не може да буде сигуран. Друго је и важно питање како ће се Влада и Министар финансија снаћи у томе просперитету. У колико се Влада боље сналази у времену такозваног просперитета, у толико ће боље да успева да избегне евентуалну кризу. Просперитет и криза иду заједно. Економски научници тврде да постоји каузална веза између кризе и просперитета, и то иде кружним путем. Са једне је стране криза а са друге стране просперитет, и обрнуто. И увек то чини један круг, који периодично хвата пет до седам година највише, а често и мање. Сваки просперитет већ поставља питање нове кризе. Ја сам мишљења да је велика опасност да се сад сувише прецењује овај тако звани привредни просперитет, а кад се много оптимистички гледа на то може се на тој бази лакомислено товарити и сувише велики терет на народ, па онда настаје питање: може ли народ те терете издржати? Од превелике финансијске оптерећености кад се прцени привредно побољшање државни приходи подбаце, јер народ не може плаћати сувишне дажбине, и тако се иде право дефициту. Велика је опасност од непредвиђања да ли народ може издржати све намете који му се товаре. Имамо један пример. Ово садашње наше мало побољшано економско стање, можемо да упоредимо са једним реконвалесцентом, са човеком који је дуго боловао, чији је организам исцрпљен, који је

блед и који је срећним обртом његове болести кренуо на боље у своме здрављу. Почине живот да му се поправља. Гледа на прозор, изађе на улицу; вуче га природа, почиње његов организам поново да се крепи и јача, буде се притајене животне снаге, али он је још анемичан и у себи носи тешке остатке болести. Па, господо, зар не би био велики грех, нечовечан грех, на таквога реконвалесцента, који је још слаб и који још не може да носи велики терет, на њега набацити исти онај терет, кога је он некада носио, па можда чак и више, и то више, то значи бацити на народ сад 1 милијарду и 280 милиона већег оптерећења него у прошлој години.

За побољшање у пољопривреди, на пример, постоје два елемента, треба имати: добру жетву с једне стране и добре цене. Никада нисмо имали овако срећне прилике да се састану уједно у исто време и добра жетва и добре цене. Добру жетву Бог је дао. Добре цене дао је овај страховити психоз рата кад нико не зна шта може сутра бити, и да ли ће рат букнути, и када све државе, и оне агресивне, и оне које ће се бранити, живо раде да напуне своје магацине свима потребама, нарочито храном за несретно време изненађења од рата.

Господо, тога више нема. Тај психоз рата све је мањи. Ми то примећујемо и по наглом паду цена. Ево већ неколико дана може се то читати у свима европским листовима. „Тан“ је пре неколико дана донео читаву једну страну о паду цена највећег броја артикала. Ми смо читали и у нашим новинама баш пре неколико дана о томе. Видите дрварска индустрија како већ долази у тежак положај. Видите металну индустрију такође како пада и продукцијом и ценама. Господо, све је то један озбиљан мemento, да се чувамо од сувишног лакомисленог оптимизма у процени овог лаког привредног побољшања, рецимо, ако хоћете и просперитета да не преоптерећујемо народ наметима више од његове стварне издржљивости.

Господо, уосталом и сам господин Министар зна добро да могу наступити изненађења, па се осетио да није много сигуран на томе клизавом путу просперитета. Узмите се, господине Министре, добро на ум. Озбиљно и тешко овим буџетом оптерећен је народ. А нема тога снажног човека ни по циркусима, који може држати терет виши од оне висине до које је достигао.

Господо, сваки буџет претставља две ствари: буџет расхода и буџет прихода. Буџет расхода претставља, нажалост, свирепу стварност, а буџет прихода претставља једну илузију и далеко је од стварности. То је више вероватноћа него поуздање. Кад кажем да буџет прихода претставља једну илузију, или једну вероватноћу, или један претерани оптимизам, то значи да ту поузданог може бити једва 50%, а других 50% значе разочарење, које и ми сами некада у животу имамо када видимо да нам расходи пређу приходе и јуримо и тражимо новац по банкама.

Можемо рећи да је предвиђање прихода могло да пређе и у овоме буџету ону стварну висину. Исто тако прети друга опасност да се садашње привредно побољшање може убрзо окренути на кризу, јер ово побољшање привредно које сада имамо, може дуго то и не бити, јер у истини то је само једна повољна привредна коњунтура, а никако стварни просперитет. Ја сам на крају мишљења, да ми имамо побољшање до извесне мере, из-

весну повољну коњунтуру, али бојао бих се да тврдим да ми имамо апсолутан просперитет.

Али и господин Министар финансија није могао прикрити своју сумњу да може наступити могућност дефицита, и да буџет остане нерезализован. Зато је г. Министар финансија већ наговестио у Финансијском одбору извесна буџетска „потпорна“ повећања као обезбеђење резервних кредита за случај преокрета привредне ситуације на горе, или за случај административне немогућности реализовања буџета.

Влада је повећала сем тога, изван буџета, висину златног динара код царине, повећала га од 11 или 11½ на 13 динара. Влада је намерна, као што је рекао господин Министар у Финансијском одбору, да пусти и 400,000.000 благајничких записа. Зар то није нека врста инфлације и служи за исплату државних дугова у земљи, који су наступили или ће наступити на бази дефицита.

Влада у Финансијском закону добија овлашћење да може извесна привредна предузећа која нису „довољно“ рентабилна изложити продаји, затим да приступи повећању трошарине и такса, а каква ће нам тек оптерећења донети нови амандмани које још не знамо ни какви су ни колики су, а које можда ни сам г. Министар финансија у овом тренутку не може још знати, јер могу искрнати већ сутра, то је све велико питање. Све је ово изван буџета, изван цифре буџета.

Ја сам, господо, недавно разговарао са једним човеком, практичним привредником који води једно текстилно предузеће овде у Београду и који је човек веома мудар, истинита без икакве трговачке академије, али врло паметан, мудар привредник. Он ми је најбоље представио како може и ван буџета влада доћи до нових тражбина. Рекао ми је: Постоји разлика између појединих претседника влада у питању вођења финансија, н.пр., рекао ми је, има разлике између г. Узуповића и г. др. Милана Стојадиновића. Ја волим увек нешто ново да научим, па га питам а он ми каже: Ево, г. Узуповић, он је човек старог кова, човек штедње и код своје куће и у држави и сматра да се може штедети и на малим стварима, па је донео одлуку да се сваком чиновнику од плате скине бар онолико колико би се дало сваког дана за једну криглу пива. Г. Стојадиновић је вештији, вели он, он је практичан финансијер, он зна све канале којима тече новац, негде више, негде мање, негде брже а негде спорије, он зна, дакле, све канале и стара се, као практичан финансијер, у сваком смислу практичан и за себе, јер је г. др. Милан Стојадиновић један од најбогатијих људи у нашој земљи, да у току народног новца задржи и за државу нешто. Дакле, као практичан финансијер он зна све канале којима новац тече и вешто зна да постави као неку мостарину тамо где новац брже или више тече. И ту поставља ванбуџетске намете. Имамо три врсте финансијских намета, вели ми тај мој пријатељ. Има периодичних намета који се појављују и нестају. Има намета који падну једанпут за свагда, а има намета који су неосетни и стални и који се појављују наједанпут као што је случај са повећањем поштанских марака за 50 пара, са једним динаром и са 2 динара, а с тим је у вези и повећање судских такса, које се наговештавају. Најзад ради куриозума да кажем има једно повећање које су сви чиновници осетили недавно. Затражено је да сваки државни, бановински и општински чиновник промени лутне легитимације, и ако у тим путним

легитимацијама има још места да могу да се ударају печати још за 4 године, ипак је дошло наређење да се промене и људи су предали путне легитимације. Казано им је: Изволите платити 20 динара за нову легитимацију. Плаћају чиновници. Плаћају, а кад су узели нове легитимације шта су видели? Никакве разлике између старих и нових легитимација, само на досадањој била је круна а на досадањој има једно велико 50% напред легитимације. Ако би који добар математичар срачунао од неких 250.000 само државних чиновника и не знам колико још броја бановинских, општинских итд., кад би срачунао на свима њима тих 20 динара нових намета, добила би се једна велика сума.

Али не иде се у данашњој политици са ситним наметима. Ја могу рећи да се данашњи Министар финансија налази у многим и многим тешким моментима, јер има у нашој земљи много и много издатака за које он не може да нађе новаца, а које намеће апсолутна државна потреба. Ту је н.пр. питање наоружања, ту су и друга питања. Треба да помнем да се г. Министар финансија налази у вртлогу још и разних акционарских друштава, а нарочито картела, већином картела туђих капитала, који знају да покривају своје приходе и избегавају плаћање пореза, сразмерно њиховим зарадама.

Најинтересантнија је игра и злоупотреба од многих картела. Ја знам ту игру картела којима је циљ да онемогуће наша домаћа предузећа, нашу индустрију. Ови картели су туђег капитала и воде се у нашој земљи од туђина, већином од Јевреја. Ја сам по једном таквом случају упутио интерпелацију г. Министру финансија. Домаћа индустрија, разуме се, слабија је од картелисане, али додајмо господо, да све картелисане индустрије са туђим капиталима, у туђинским јеврејским рукама, имају за главни циљ да онемогуће сваку нашу домаћу индустрију или предузеће наших капитала, наших људи. Таквих је много случајева, а ја наводим један пример са борбом картела квасца са једном нашом домаћом фабриком квасца. Ово предузеће тражи већ три године дозволу за рад, од свих инстанција добило је одобрење од Министарства трговине и индустрије, само то не даје никако Министарство финансија. То даје утисак, као да то Министарство штити картеле који даве нашу домаћу индустрију. Ја знам да је од тога далеко г. Министар финансија, али он је пао у игру свих картела, који се помажу још и разним посредницима с јаким везама који се од њих скупо плаћају награђују за овакве незаконите услуге. Даље г. Министар све зна. Ја чекам његов одговор на моју интерпелацију и верујем да ће се г. Министар Левица ослободити те игре од стране картела да приграби сву производњу себи, а да угуши домаћу радност наших националних људи.

Ја ћу сад да пређем на једну ствар особите важности, а то је порез на промет и извоз пшенице. Али, пре тога, да бих дао доказа да смо још далеко од просперитета, ја ћу да прочитам неколико изјава које су дошле од оних људи који осећају тежину привредног живота на својим леђима. „Политика“ је повела о том анкету: Претседник Трговачке коморе каже: „Ја сам претседник великог савеза привредника у целој земљи и требало би да о том будем обавештен. С једне стране говори се о просперитету, а с друге — трговачки сталеж све више пропада“. Претседник Занатске коморе вели: у занатству економске прилике нису

побољшане. Ми знамо да су прилике наших занатлија, нарочито по малим градовима тако бедне да се не може говорити ни о животу“. Из Радничке коморе кажу: „Све док на радничким берзама чекају радници месецима, а неки и по годину две на запослење, не може се говорити о побољшању код радника.

Што се пак тиче пореза на промет и извоз пшенице може се рећи ово: Према законским прописима од порезе на пословни промет за пшеницу ослобођене су само оне количине које се извозе непосредно. На тај начин овој врсти порезе подлежу и оне количине које трговци продају Призиду. Овакав начин третирања продаје пшенице Призиду има незгодних реперкусија и штете на цене које добија произвођач. Даље, ако се узме у обзир да многи квантитети пшенице пролазе кроз више посредничких руку док дођу до Призда, односно да се по више пута плати обртна пореза 2% онда је јасно да у том настаје велика разлика између цена коју добија произвођач и оних коју остварују трговци, али на штету произвођача. Та разлика настаје све већа. На то се сви жале: и произвођачи и трговци и Призад, први што добијају знатно ниже цене од оних које плаћа Призад, други што имају мање зараде, а Призад што на њега пада сав одијум. Ово говори да би требало овај порез коначно скинути.

Исто тако хоћу да скренем пажњу г. Министру на трошарински хаос градских и сеоских општина. Трошаринска политика је сасвим у супротности са законима и законским прописима. Преко трошарине општине воде и неку економску политику, и ако је то надлежност државе, и то у корист посебних интереса малог броја општинара, а на штету најсиромашнијих потрошача и домаћих привредника. Често је то аутархијска политика са правим царинским баријерама. Трошарински су ставови најчешће повишени, што проузрокује скуппоћу, снижава стандард живота на једној страни а стагнацију производа на другој. Узмите обичног човека који живи купујући разне продукте за свој домаћи живот, у каквом се стању он налази. Ту трошарински ставови стварају најплодније тло за кријумчарење, које већ узима већу размену. Трошарински приходи су у несразмери са осталим приходима и у супротности су са принципом праведног опорезивања. Под видом трошарине наплаћују се разне дажбине. Општинска трошарина ни у ком случају не би смела бити већа од 5% вредности робе и то да опорезује артикле непосредне личне потрошње и то оне који се троше у месту. Међутим, тога се правила општине не држе и праве широку употребу како у погледу висине трошаринске стопе, тако и врсте опорезованог артикла. И кад би се производила несметано таква политика, није искључено да би ускоро било општина које би под трошарински режим увеле сву робу.

Господо, та хаотична трошаринска политика, она подједнако утиче рђаво и на потрошаче као и на произвођаче. Треба г. Министар тај трошарински хаос да отклони на бази једног специјалног закона или уредбе.

Најзад, господо, хоћу да кажем неку реч и о дувану, што је важно за наше крајеве на југу. Повећање садње дувана позитивна је ствар. Позитивна је у толико, у колико то даје више прихода. Исто тако повећање су цене, — ни то не може да се негира. Али шта не достаје у томе? То је, го-

сподо, недовољна стручност органа које Управа државних монопола упућује на терен, или доводи у однос са народом. Ја сам мишљења да би Господин Министар требао да изврши један тријаж, али не пре него што нађе живе стручне силе. А тих живих стручних сила већ почиње да обилује, у толико у колико то дају наше пољопривредне школе. Очекивало се да ће у Управи државних монопола број стручних људи бити већи, али, на жалост, чујем да је господин Министар, свакако из разлога финансијске немогућности, тај број скратио на минимум, једва на 50 људи. То није ништа. Ми морамо да знамо да се ради на унапређењу наше врсте дувана. Тешко је господо, изаћи на крај у продаји са slabим врстама дувана. Управа монопола, уз тешке мукe, успева да магацине са slabим квалитетом дувана, испразни. Извозом дувана у Немачку то иде. Али, ове године ћемо имати око 20 милиона килограма дувана. Па, господо, врста дувана који ми производимо није таквога квалитета да би могао да истисне бугарски и турски дуван. Зато се, господо, стручност намеће код монополских чиновника као једно важно питање које би Господин Министар требало да има у виду.

Ја имам дужност да вам овде саопштим једну претставку из кругова наших привредника, која је и необично интересантна и важна. Ова ствар заслужује сву вашу пажњу, а требало би да буде и предмет једног амандмана. Ево у чему је ствар, господо. Да би се покриле штете, настале несрећним искуством са житним режимом из 1929 године, приступило се тражењу извора да се те штете покрију.

Ево у чему је ствар.

Да би се покрила штета настала оним несрећним искуством са житним режимом у 1929/30 године, тада је се приступило тражењу нових средстава за покриће те штете. На опште запрепашћење света прибегло је се једном најнеправичнијем намету који је икада постојао у нашој земљи и који је се уопште дао замислити код нас: ударен је порез на хлеб! Пшеница, кукуруз, зоб, јечам и све прерађевине од тих жита потпале су под удар једне високе порезе на обрт! Пшеница, као најважнија људска храна, оптеретила се је са 2½%, пшен. брашна са 6%, а готов хлеб са 3,75%! Кад се овоме додаду и општинске таксе, које готово све општине у пракси наплаћују као неки обавезни намет, као неки општински обртни порез, и кад се све ово обрачуна, проценат оптерећења хлеба износио је преко 17%! Нема сумње да је ово оптерећење било скандалозно и да оно претставља једну врло тамну мрљу ранијих режима. Јер порез на луксуз (свилене чарапе, помаде, шампањ) износио је знатно мање од порезе на хлеб! Да би иронија била још страшнија, баш у тренутку када су се ударали ови намети на насушни хлеб, држава је укинула трошарину на ракију. Другим речима казала је: „Радениче, пиј ракију, труј се, убијај своју породицу, држава те фаворизира, јер немаш за то ништа да јој платиш. За сваки залагај хлеба, хлеба насушног, који има да ти одржи душу и снагу да би исхранио своју породицу пази добро што чиниш!... Имаш да платиш 17% јавних дажбина!“.

Иако је се говорило да је ово неправда, ништа није помогло. Са надлежног места одговорено је: „Ову порезу сељак, као произвођач, не плаћа јер је иста законом ослобођена!“. Никакви

аргументи нису помогли. Није помогла чак ни примедба да сви сељаци у нашој земљи нису произвођачи жита те да према томе нису ослобођени од порезе на хлеб већ морају да купују жита и брашна на која је урачунат скупини и обртни порез. Такав је случај са Босном, Далмацијом, Лицом, Херцеговином, Црном Гором па и већим делом саме Србије, а нарочито оле сушних година. Сви ти пасивни крајеви поред скупог железничког подвоза, морају да плаћају још и обртну порезу. Будући да варош релативно мало троши хлеба, а да сељак из Војводине, Мачве и Босанске Посавине и других плодних крајева уопште није дужан као произвођач плаћати порез на хлеб, онда јасно испада да ову порезу готово једино носе пасивни крајеви, наши најсиромашнији људи.

Питање овога обртног пореза на хлеб и на сточну храну није нити сме бити политичко-партиско питање. Оно је, напротив, питање једног правилно схваћеног државног интереса, питање најелементарније правичности и хуманости, и оно треба да буде предмет највеће пажње свих посланика. Посланици из пасивних крајева, са господином Летицом као Личанином, позвани су, на првом месту, да се овим питањем озбиљно позабаве.

Морамо лојално признати да је ова неправда унеколико ублажена, јер су ове дажбине смањене. При свем том неправда, иако умањена, ипак је остала, јер на хлеб треба порез у нашој земљи потпуно укинути, а то још није учињено. Ми смо да је то неопходно потребно урадити па ма у ком стању биле државне финансије. А кад се са надлежног места подвлачи одлично стање наших финансија и кад се помињу чак и суфицити, онда ни тренутка се не треба двоумити да се одмах и без даљег приступи укинућу обртних пореза на житарице и житне прерађевине.

Ми смо вољни да учинимо напор да схватимо да аутомобил у данашње време није луксуз, те да је, ваљда, господин Стојадиновић, као Министар финансија у Јевтићевој влади, био на добром путу што је се одмах како је засео у Министарство одазвао својим пријатељима из Ауто-клуба и укинуо таксу на аутомобиле. Зато би требало да се схвати да ни насушни хлеб није луксуз па да га у погледу оптерећења Влада бар изједначи са аутомобилом, тј., да хлеб ослободи свих такса и пореза.

Господо народни посланици, ја предлагам ово и молим господина Министра финансија да прими к знању:

Да се укине свако посредно оптерећење у виду обртног пореза на пшеницу, на кукуруз, на јечам и на зоб, уколико су ови предмети намењени исхрани људи и стоке, било у непрерађеном било у прерађеном стању; брашно, прекрупа, мекиње, млински отпатци и уроднице, тако да се промет истих обавља слободно и без икакве врсте обртне порезе;

Да се рачуни издати на горње предмете ослободе таксе; и

Да се општинама забрани сваки намет на горње предмете који би имао неко обавезно обележје, обележје неке општинске обртне порезе с тим, да општине, у смислу закона, могу наплаћивати само таксе на ове горе поменуте предмете као противвредност тражених и пружених услуга: тржишна такса, мерина, итд.

Ја, господо народни посланици, завршавам свој говор нечим што није нимало патетично а то је са узвиком: Господине Министре, скидајте порезу са хлеба нашег насушно!

Гласају против овога буџета јер још не видим свитање једног новог времена које ће доћи и мора доћи са правом народном слободом, са правим народним Уставом, у коме ће Круна и народ бити у дивној хармонији која се увек осећала кад год је наша земља ишла напредку. (Одобравање и плескање на левици).

Претседник Стеван Ђирић: Реч има народни посланик г. Карел Добершек.

Karel Doberšek: Gospodje narodni poslanici! Nisem prišel na to govornico, da bi kritiziral proračun ministrstva financ, pač pa sem prišel semkaj, da iznesem še enkrat to, kar sem že lansko leto s te govornice pri generalni debati iznesel, in to je ono, kar tišči celi naš obmejni narod od Koroške pa preko Primorske do Istre; zelo težko boli vse one, ki so pribežali iz Italije in zapustili tam svoja imetja, a še bolj težko boli naše ljudi na naši severni meji, ki so v teh težkih časih po končani svetovni vojni v letu 1919 pretrpeli škodo, ki se jim do sedaj še ni povrnila.

Gospodje! Dvajset let je že preteklo, odkar so se vršile v naših krajih na etnografski meji našega naroda vojne operacije. Dvajset let smo že v svobodni Jugoslaviji, pozabili pa smo na vse one, ki so v težkih časih pred vojno in med vojno nacionalno delali in mislili in stremeli za tem, da bi svobodni državi pripadlo celo naše slovensko ozemlje, to je, vse ozemlje do naše etnografske meje. Hočem vam omeniti stvar, ki mi je najbolj znana in o kateri so gospodje ministri prejeli že vsak po eno spomenico. Hočem vam priklicati v spomin dogodka, ki so se odigrali na severni naši etnografski meji. Kdorkoli je živel na etnografski meji našega naroda, tisti si mora misliti v kako težkem položaju, v kako težkih moralnih in socijalnih razmerah so živeli naši soplemenjaki in posebno naši najboljši narodni delavci. Pa ni čuda, saj so na tej etnografski meji najbolj aktivni ljudje, ki so delali, ki so mislili in se tudi bojevali samo za to, da se naš narod osvobodi in združi v svobodni Jugoslaviji. Znan mi je pregovor še iz časa pok. Avstrije, katerega je izrekel neki češki državnik, ko je Avstrija razpadala „ko bo Avstroogrška propadla, tedaj šele bodo oni narodi, ki živijo na etnografskih mejah — a to so v glavnem Slovani — občutili kaj pomeni če taka beštija pogine“.

Gospodje poslanci! Ja zsem uporabil ta neparlamentarni izraz, ki ni moj, a katerega sem dobil iz češke politične literature. V tem času, ko je Avstrija propadla, je naš narod na etnografski meji preživljal najtežje čase, preživljal najtežje ure. Jaz sam sem živel v tem času na naši etnografski meji in vem, koliko smo takrat prestali, ve pa to tudi vsak otrok. Najhujši pritisk se je izvajal na Koroškem, na tistem delu Koroške, ki je pripadla Jugoslaviji in pa v tistem delu Koroške, kjer se je izvršil plebiscit. Tedaj so vdrle na našo lepo zemljo nemške neregularne čete, kjer naša meja ni bila dobro zastražena. To so bili vojaki, katerim smo mi rekli v naših krajih „folksverovci“, ker niso bili to regularni vojaki, ampak neregularne čete, ki so vršile političen pritisk nad našim prebivalstvom. Sam ne vem, kako bi vam to razložil, da bi me bolje razumeli. Toda spomnite se, kako je bilo 1914 leta v Bosni, v Sarajevu, še pred sve-

točno vojno in kasneje, ko se je vojna pričela, kadar so uporabili vojaštvo tudi za političen pritisk proti narodu, ki je zavestno delal za jugoslovensko idejo. Spomnite se, kako so takrat ta narod preganjali, terorizirali in „pljačkali“. Kakor se je takrat v Sarajevu in bosanskih krajih postopalo napram srbskim in jugoslovenskim nacionalistom, kmetom, obrtnikom in ostali intelegenci, prav tako se je v letu 1919 postopalo z našim narodom na Koroškem, na naši meji v srezu, katerega jaz tukaj zastopam, in pa v sosednjem slovenjgraškem srezu.

Največ so, razumljivo, pretrpeli vsi oni, ki so že pred vojno in med vojno največ žrtvovali za nastanek naše države, svobodne Jugoslavije.

Pregledoval sem imenik teh vojnih oškodovancev in moram vam izjaviti, da sem v tem imeniku našel zapisane samo karakterne, jugoslovensko misleče ljudi, ki so od samega začetka stali na braniku jugoslovenske ideje in z največjim veseljem sprejeli srbsko vojsko, ki jih je rešila divjaštva neregularnih avstrijskih vojakov. Tedaj so kmetom vzeli ti vojaki — „folksverovci“ — vse imetje, živino in sploh vse, ko so morali, umikajoč se naši vojski, zapustiti naše kraje. Trpeli so pri tem ne samo kmetje, temveč tudi trgovci, obrtniki katerim so uničili stroje in ostalo orodje in imetje. Pretrpeli pa so škodo tudi intelektualci, nadalje vse naše kulturne institucije, šole in cerkve. Delali so brez ozira na moralo tako, da lahko to mirne duše označim kot pravo ropanje. Povzročili so okrog 8 milijonov dinarjev škode. To je razmeroma mala vsota, katero bi lahko vsaka država poravnala in tudi naša država. Pravno je to vprašanje malo komplicirano. Trde, vsaj tako sem jaz informiran, da ni pravne podlage, da bi se ta škoda morala povrniti, ker so jo pretrpeli naši državljani, za časa vojnih operacij, in je torej popolnoma vseeno, ali so to storile regularne čete ali neregularne čete. Jaz smatram, da ni tu vprašanje samo poravnanja škode, ampak smatram, da je to vprašanje naše časti, časti naše države. To ni vprašanje, ali bomo dali teh 8 milijonov dinarjev, ampak je to, kakor sem že rekel, vprašanje naše državne časti, vprašanje prestiža države na državni meji, ki zahteva, da se to vprašanje enkrat uredi.

Gospodje! Hotel sem vedeti, kako je poravnala slično škodo sedanja Avstrija, ne stara monarhija, ter sem se v to svrhu informiral in zvedel, da je Avstrija že leta 1922 dala 2 miliona šilingov, da se povrne škoda vsem onim, ki so jo pretrpeli na ozemlju, ki je pripadla Avstriji, a to je onemu ozemlju, na katerem živi mnogo naših zavednih koroških Slovencev. Ker je ta pokrajina pripadla Avstriji, je Avstrija že leta 1922 dala 2 miliona šilingov, to je približno 18 milijonov dinarjev. Toda to še ni vse. Kasneje, menda 8 ali 10 let kasneje, je dala še 3 milijone šilingov za poravnanje zaostale škode, ker v prvem trenutku ni mogla ali pa ni hotela vse plačati.

Kakšen občutek ima naš narod ob meji? Mi imamo tak občutek, kakor da se nas drugače tretira kakor tretira v tem pogledu Avstrija naše narodne manjšine.

Ne mislim trditi, da je Avstrija povrnila škodo našim ljudem iz socijalnih razlogov. Nasprotno smatram, da je Avstrija to storila iz čisto političnih razlogov, da bi na ta način našim ljudem na Koroškem pokazala kako različno postopa Jugoslavija v tem pogledu z oškodovanci na našem teritoriju.

Dragi moji! Le 400 oškodovancev je, to je res malenkostna številka, toda morate vedeti, da so to naši

najbolji ljudi, naši nacionalni delavci iz predvojnih in medvojnih časov, da je to res naša nacionalna elita. Če to ne verjamete meni, vprašajte gospoda ministra za notranje zadeve dr. Antona Korošca, ki je imel aprila meseca 1918 leta v teh krajih tabor in ki ima zahvaliti le tej eliti, da je ostal v življenju, ker ga je ta elita rešila sigurne smrti. Takrat so, menda je to bilo 8 ali 10 aprila 1918 leta, na ta tabor prikorakale v četverostopih oborožene sovražne čete, to je bilo še za časa vojne, in le z energičnim nastopom naše elite je uspelo pregnati nemško soldatesko, nemško iregularno bando (*Dr. Jure Koc:* Tako je! Res je to!) Ko je prišlo do razpada Avstrije, so se hoteli naši nasprotniki na vsak način nad našimi ljudmi maščevati (*Mihael Brenčič:* To je resnica! Jaz sam sem bil na tem taboru, kjer sem tudi govoril!) Tudi jaz sem bil na tem taboru in imam ze zahvaliti le socialno čutečemu československemu oficirju, ki je nastopil z revolverjem v roki proti bandi, ki me je hotela ubiti. To so fakta, katera sem jaz doživel, a gospod minister, če ne verjamete, vprašajte g. dr. Korošca, ki se gotovo še spominja, kako je bilo in na kak način je ušel smrti.

V tej zadevi, da se škoda poravnava, so naši ljudje že naštetokrat intervenirali, in to že od leta 1922 naprej. Minister dr. Kramer in minister Pucelj sta iznašala to stvar v našem parlamentu. Za tem je prišlo mnogo deputacij iz naših krajev k ministrom v Beograd s prošnjami, da se ta stvar uredi, vendar se do danes še ni ničesar uredilo.

Jaz vem, da je gospod finančni minister podedoval te stvari, te račune in apeliram na njegovo uvidnost, ker naš narod že toliko let čaka, in upam, da bo gospod minister, ki je podeloval tudi druge stare grehe, a jih je popravil, da bo on popravil tudi ta stari greh (Odobranje v dvorani). Na ta način boste, gospod minister, dali mnogo več kakor pa samo 8 milijonov dinarjev. S tem boste, gospod minister, vrnili narodu zaupanje v pravico, s tem mu boste vrnili zaupanje v naše državne oblasti in s tem boste tem ljudem vrnili ono aktivno silo, katero so imeli v predvojnem času. Bodite prepričani, gospod minister, da boste na ta način zadovoljili vse ljudi brez ozira na politično-strankarsko opredeljenje. Vi vidite, gospodje, da jaz ne govorim s strankarskega stališča in nisem nič zainteresiran na tem, da si vlada dr. Milana Stojadinovića pridobi na prestižu. Nasprotno želim, da vlada to krivico popravi in če na ta način prestiž vlade dr. Milana Stojadinovića zraste, naj zraste. (Odobranje in ploskanje na levici).

Претседник Стеван Ђирић: Реч има у име групе Независног клуба г. Војислав Лазић.

Војислав Лазић: Господине Претседниче, ја мислим да би било добро да наставимо после ручка. Ја ћу говорити један сат, а сада је два, то значи до три сата продужити седницу.

Претседник Стеван Ђирић: Ја слушам говорнике тачно од почетка па непрекидно све до сада. Ја Вас молим, господине Лазићу, и Ви сте вредни и знам да Вам неће бити тешко, изволите почети а ми ћемо, који смо овде, слушати.

Војислав Лазић (наставља): Господо, ја ћу да извршим моју дужност па макар и пред празним клупама Народне скупштине.

Господо народни посланици, буџет Министарства финансија повећан је са 90 милиона динара. Господин Министар је бранио ово повећање и сматра да је оно на своме месту и да ће донети велику

корист народу и држави. Ја, господо, не бих то рекао и не бих се сложио са њим. Да пређем по ставкама и да видимо нашта је све то повећање извршено. Нарочито да прегледамо оне главне милионске суме, и да видимо нашта се оне имају издати. Повећање на финансијске дирекције износи 25 милиона динара. Господо, ја не разумем зашто је предвиђено повећање на финансијске дирекције, које су иначе претрпале чиновништвом? У финансијским дирекцијама има много чиновништва, нарочито у Дринској финансијској дирекцији, тако да ја не знам, ако би се још поставило чиновника, шта би они тамо радили, осим да седе и да проводе дане у седењу и узалуд примају плате. Господо, Финансијске дирекције нису дале никакве резултате. Оне нису одговориле оном циљу којем су намењене, и узалуд је г. Министар овде о тим дирекцијама са похвалом говорио и истицао да су те установе добре, да су много постигле и да је административан посао много бољи од како су оне установљене. А ја тврдим да је много горе, и да у административним финансијским стварима наш народ не може да дође у Финансијским дирекцијама за читаву годину, па и за две и три године до свога резултата. (*Сава Микић:* Ако би се то централисало све!) Ако би се централисало, каже један господин! Па ми смо имали финансијске дирекције по областима, које су свакако биле ближе народу, које су биле много лакше за администрацију јер нису биле тако гломазне и нису биле толико претрпале. У осталом једна мања установа може бити много експедитивнија него једна установа, као што је дирекција, која у малом представља једно читаво Министарство.

Господо, затим долази повећање на монопол дувана од 22 милиона динара. Ја не разумем, зашто ће ово повећање. Кад би г. Министар хтео, да да бољу цену произвођачима дувана и кад би ово повећање бранио тиме, онда би још могли да разумемо. Али, напротив, Г. Министар о повећању цена произвођачима дувана није рекао ништа, него је о овоме повећању рекао само то: То је привредна установа, и та ће привредна установа донети тај приход. А, господо, како ће га она донети? Донече га на тај начин, што ће произвођачима плаћати мање, а потрошачима продавати скупље, и наш ће народ узалуд очекивати, да се већ једном смањи цена дувана. Ових 22 милиона отићи ће само на чисто повећање броја чиновника, односно на личне расходе а не на материјалне (*Сава Микић:* Материјални расходи су много већи од личних. И то је показала тачно статистика!)

Господо, монопол дувана служи код нас као једна врста извора за државне приходе и само са те стране вечито посматра и гледа колико ће се више убрати пара, али се никако не обраћа пажња на ону другу страну: на произвођаче, и на широке потрошачке масе. Господин Министар нам је обећао, да ће бити некакво ново пакло дувана од 20 грама и да ће тај дуван за људу за сељака бити мало јевтинији него остали. Господо, он је то обећавао и раније, али то обећање није испунио. Господо, ја обећањима уопште не поклањам пажњу него само оне, и то је природно, што видим. (Један глас с деснице: Испунио је Министар све!) Јесте, господо, за време изборне кампање, ондашњи Министар финансија др. Милан Стојадиновић смањивао је цену некој врсти дувана и некаквој соли. Али, народ је протумачио да се то смањење одно-

сило на господски дукан и на господску со. И наравно тај поступак др. Милана Стојадиновића, као Министра финансија, није баш најзгодније послужио Влади Богољуба Јевтића за те изборе.

Господо, један од другова са деснице рече: Па и ми народни посланици много смо што шта обећали па нисмо испунили. Господо, то и јесте оно што не ваља, што смо на петомажским изборима обећали народу много што шта а од тога нисмо испунили ништа. Од онога програма нема ни једнога слова које би било испуњено, а, господо, за такву обману није крива левица, нису криви посланици са леве и из опозиције него сте криви, господо, ви са деснице што сте изневерили онај програм, напустили га и отишли да помажете један сасвим други програм, који није био на изборима 5 маја. (Повици: Чији програм!) Програм Јерезе. Њега на изборима није било, јер се та странка тада на изборима није ни појављивала, јер се није била ни родила. Господо, та странка није ишла на изборе, није имала никакав изборни програм и, господо, ви који сте напустили економски програм, који је народу обећао а прихватили овај други програм Милана Стојадиновића који је чисто капиталистички, ви носите одговорност за то.

Господо, буџет за државно имање „Беле“ повећава се за 22,457.819.— динара. Ја не верујем да државно имање „Беле“ има ма каквог чистог прихода. Ако би, господо, издвојили фабрику шећера која постоји на томе имању, а која је државна установа, из комплекса имања „Беле“, утврдили би да имање као чисто пољско добро не би дало никакав приход. (Министар финансија Душан Леџица: Ово је повећање баш због фабрике шећера да се више седи шећерне репе!).

Држава као држава не треба да врши експлоатацију пољопривредних имања. Не треба да има своје комплексе имања и да их обрађује у својој режији. То није државни посао. Држава има својом организацијом да свима својим грађанима створи могућност за поштenu зараду за њихов живот, и не сме тим путем одузимати земљу од земљорадника. Земља се не сме одузимати земљораднику ни путем великих посела, ни путем државе, па да држава буде велепоседник и да обрађује земљу на трговачкој основи, а на штету земљорадника, који немају земље и који су остављени да буду просјаци и да целог века гладују тражећи посла који не могу да добију. (Упадице са више страна).

Претседник Стеван Ђирић: Господо ја се дивим овако бурној дискусији Народне скупштине. По стенографским белешкама мислиће се да вас је било више од десет у дворани. (Веселост и смех).

Војислав Лазич (наставља): Довољан је Милан Лазаревић па да надвече стотину а камо ли десет.

Господо, на имању „Беле“ када би се оно поделило у аграрне сврхе могло би да се насели 8000 породица и ја верујем да би у томе случају био много бољи приход по државну касу од прихода који она данас има. Данас, обрађујући то имање држава на једној страни меће расходе, а на другој приходе, и, наравно, када то на крају године треба да се поклопи онда увек расходи бивају већи од прихода. Међутим ако би се ово имање дало народу држава не би имала ништа да уписује у расходе него само у приходе, јер би они, који би се тамо населили плаћали порезу на то имање и то

би држави доносило много већи приход него што је онај, који она има од обрађивања овога имања у сопственој режији, а сем тог постигло би се и то што би се задовољиле толике породице, толики бескућници добили куће, и толики земљорадници без земље добили земљу. Тиме би се у нашем националном животу много постигло. Ми би задовољили 8 хиљада породица које би у сваком моменту биле спремне да даду животе за ову земљу.

Господо, фабрика шећера на Чукарици такође тражи повећање свога буџета за 15 милиона. Господо, можда се ту циља на већи обрт, на већи рад па ваља да тражи да повећамо буџет расхода. Али, господо, ми не можемо бити задовољни са досадашњим радом ове фабрике јер она, као државна установа, није омогућила да наш народ добије јефтинији шећер, није конкурисала оним фабрикама за које се слободно може да каже да су туђинске, јер су у њима туђински капитали, већ је, напротив, као државна установа, ишла са њима под руку барабар и тако заједнички са њима повећавала цену шећера. На тај начин ова фабрика уместо као народна да послужи народу, она је као народна служила противнародним интересима.

Господин Министар у својој финансијској политици повећао је, као што сви знамо, буџет расхода за 1280 милиона и зато морао да тражи покриће на другој страни.

Лако је било испунити ову страну расхода, али је тешко испунити ову другу страну, што се зове „приходи“. Требало је наћи како да се ти приходи покрију. И господин Министар је лепо узео, па казао овако: Повећавају се непосредни порези са 220.500.000, трошарина са 65 милиона, таксе са 111 милиона, царинска ажија са 120 милиона и 600 хиљада и Монопол са 88.347.800 динара.

Господо, рачун је готов, и све се поклапа. Када се томе додаду још и привредне установе, како их господин Министар назива, онда је рачун прихода изравнат са рачуном расхода.

Али, господо, да видимо како ће то бити у пракси, како ће то бити на извођењу, да ли ће се то моћи сада извести. Лепо је било то написати, али треба и извршити, а када се приступи извршењу наилази се на прве органе власти који то морају извршити, у првом реду на пореске одборе. Порески одбори морају код пореских обвезника да нађу ово повећање, и природно, мораће много строжије ценити оне који подлеже овим порезима.

Господо, морам, овом приликом, казати оно што је истина. Ти порески одбори нису тако згодно састављени, нарочито у унутрашњости. Порески одбори се састављају више по пријатељству и по родбинским везама, него по потреби, да би могли донети правилну оцену. Код мене у срезу Посавском постоји порески одбор од три члана, који су међусобно у крвном сродству, и није било никакво чудо што су прошле године најбогатији платили најмање порезе, а они који после њих долазе, који су много сиромашнији од њих, морали су поднети главне терете, јер су далеко и од пореске управе и од пореског одбора те је морало да буде по њиховим леђима. Ја тврдим господо, да ће и ово повећање бити на тај начин у државну касу убрано, тј. таквим путем да ће повлашћени порески обвезници, а имамо их у нашој земљи доста, натурити своје терете на подвлашћене, а подвлашћених, нажалост, има у овој земљи такође доста и на тај начин неће бити никакве правичности

и народ ће се под овим великим теретима осећати веома тешко, јер, господо, није то лако оволико повећање поднети.

Даље, господо, тражи се и повећање такса. Ја не знам како ћемо још и тих 111 милиона динара такса више наплатити од онога што смо до сада наплаћивали. Јесте, господо, ви сте и прошле године повећали таксе. Повећали сте таксе на најшире слојеве народа, за претставке које се подносе власти и то од 5 на 10 динара. А, господо, ко подноси те претставке? Ко је тај који највише долази пред власт? Свакако да то неће бити ни један министар на расположењу, ни један министар у пензији, ни ови други велики људи, ни велики трговци и индустријалци већ ће то, господо, бити сељак, сељак који претставља најмногобројнији staleж у овој земљи, који је тим потребама највише изложен и коме се највише чини неправде, а заштита власти не може да се нађе без таксе. И тако су најшири народни слојеви оптерећени овом повећаном таксом (*Милан Петковић*: И таксом на сваку пресуду!) Није само повећана та такса од 5 на 10 динара, него је повећана и она од 2 на 4 динара, за све прилоге који се прилажу уз преставку, па су од 20 на 30 динара повећане и таксе на сва решења, које власти дају. (*Радивоје Николић*: Па и такса на правне лекове!) И те се таксе сваки дан повећавају а судске таксе, које треба да буду сасвим мале или да и не постоје, оне су превазишле све. Суд је постао пореска управа. Имамо једну пореску управу која наплаћује порезе, а на другој страни имамо суд, који је такође порезник исто онолико колико и ова пореска управа, јер он свакодневно убира више него што убира пореска управа.

Господо, има једна врста судске таксе која не би требала да буде судска такса, и која по здравом разуму и није права судска такса, јер ту суд ништа и не ради. Још кад би суд нешто радио, па да се каже судска такса, али ова радња је подвргнута судској такси иако не спада у надлежност суда, а то су, господо, избрани судови који врше поделу имања међу залогарима, међу браћом или другим сродницима, који по природи живота неминуно долазе до деобе.

Господо, ја сам, приликом претреса буџета Министарства правде, говорио са овог места о тој такси и тражио да г. Министар правде поднесе амандман и тражи да се та такса, као неправична, укине. Међутим, г. Министар правде упutio ме је на г. Министра финансија. И зато, господо, ја се сад са ове говорнице обраћам г. Министру финансија и упозоравам га да је та такса најнесношљивија и најнеправичнија и да она, често пута, доводи до врло незгодних случајева. Свакодневно дешавају се овакви примери: избрани суд, изабран правилно по Закону, и састављен од судија сељака, изврши деобу имања својих суграђана, који су их зато изабрали, наплати пресуду и деоничари су задовољни са том деобом, међутим, наједанпут, искрсава нешто што је незгодно и по деоничаре и по судије. Закон предвиђа да се пресуде избраног суда оптерећују таксом од 1% вредности имања које се дели. Суд је дужан да процени имање и да према тој процени приликом деобе наплати од деоничара таксу и да је залепи на пресуду коју избрани суд предаје суду, раније Окружном а сада Среском, за судску архиву. Избрани суд процењује имање по

својој савести и узима вредност која као прометна у томе месту важи, на пример по једноме хектару рецимо 5.000 динара. Међутим, та пресуда упућује се пореској власти да се она сагласи са проценом вредности, због одређивања таксе. Пореска власт, међутим, никад се не сагласи већ она испитује колики је чисти катастарски принос, па да на основу њега утврди вредност имања. А ми знамо како се утврђује тај чисти катастарски принос. Знамо кад је прављен порески закон, да је порез на земљиште утврђиван на основу прихода које је сељак од својих производа имао у години 1925 до 1927 и на основу цена које су тада биле. Онда је тај принос утврђен 1000 или 1200 динара по 1 хектару, и када пореска власт добије извештај од катастарске секције о овом чистом приносу она га помножи са 15 и, наравно, на тај начин вредност имања изнесе огромну суму, тако да та сума испадне 4 пута већа од праве вредности. После тога пореска власт наређује деобничарима да плате таксу на основу тако изнађене вредности. Ове су таксе страховито големе и неподношљиве.

Ова такса мора да се плати у року од 8 дана. Ови људи, који треба да плате таксу, то су сељаци који тешко долазе до прихода, и обично немају новаца да у року од 8 дана плате ту таксу. После 8 дана добијају решење да су кажњени са три пута онолико колико би била редовна такса и онда су те казне баснословно големе. Тако држава глоблени криве ни дужне своје грађане. (*Сава Микић*: Тако је, Војо, морам да те слушам јер говориш много паметне ствари!) Ја сматрам да ова такса не треба да уђе у судске таксе. Ја сматрам да све исправе које потичу од деобе задругара и крвних сродника не треба да подлеже плаћању таксе јер се једна такса већ плаћа код полицијске власти онда кад се тражи деоба. Ове овако тешке таксе отежавају деобе и зато људи избегавају власти и судове приликом вршења деоба. Стога та њина деоба код власти или суда непотврђена остане у незаконитом стању. Отуда долазе тешкоће приликом наплате пореза, а што је најглавније, настају сукоби међу самим сродницима, а нарочито међу њиховим потомцима и наследницима. На тај начин наша држава, у место да помогне у животу своје народу она му живот отежава. И зато ја предлагам господину Министру да се све пресуде избраног суда и сва друга писмена и исправе сачињене по деобама задругара и крвних сродника ослободе сваке таксе. (Говорник прилази Министру финансија и предаје му писмено изложен овај предлог. — *Министар финансија Душан Летица*: Сад је доцкан за амандмане!) Ја сам ово исто господину Министру финансија предавао и у Финансијском одбору. Господин Министар рече да је сад за мандмане доцкан. Али, господо, ако се има воље, за један народни посао никада није доцкан. (Одобравање.)

Господо, наплата пореза била је до сад врло мучна, врло тешка. Употребљавана су крајња средства. Није баш било тако глатко и са тако великом вољом, као што господин Министар нама овде претставља. Ја верујем, да господин Министар није био на терену. На терену су били његови порезници, егзекутори, затим жандарми и поврх њих још и финанси. Они само знају тачно да објасне како је порез наплаћиван.

Господо, ми смо имали пре рата много и много лакшу и много zgodнију наплату пореза. Ме-

ђутим, у колико све више и више живимо у нашој заједничкој великој отаџбини, у том погледу је све теже и теже.

Прво и прво порези се много повећавају, они су страшно велики, а и при њиховој наплати употребљавају се све оштрија и оштрија средства. Чим падне сноп у селу не дође само порезник, него он поведе по једног или два егзекутора, и по двојицу или тројицу жандарма. Наплата пореза почиње у присуству жандарма. Господо, наш народ кад види жандарме у своме дворишту, па и пред својом општином, није тако много расположен. За нашег сељака жандарм је као неко изазивачко средство, које он не воли много да види, и када он види жандарма да је дошао да наплаћује порез њему то пада тешко.

Господо, ми имамо много случајева тешке егзекуције. Господин Министар је рекао да није било много продаја. Али, господо, да ли је то згодан начин када се доведу краве, волови, коњи или друга стока, затворе у општински обор и држе по 10 до 15 дана, све дотле док дужник не буде принуђен да донесе новац и да плати.

Господо, шта ради онда сиромаш сељак? Доведу му краву у општинско двориште. Пара нема. Та једина крава треба да буде продата. — Деца немају чиме да се омрсе. Он се враћа кући, узима цак, уђе у магазу, погледа: у магази жита мало. Ако узме од тога да прода, шта ће са породицом јести?

Али, на крају крајева реши и помисли за данас да останемо живи а видећу за будућност, и покупи мало жита из магазе, однесе у варош прода и краву откупи. И тако, господо, на тај начин он последњи залогај даје за порез, остаје без хране и кад дође пролеће он ће морати да иде трговцу са празним џаком, тамо где је јесенас долазио са пуним. Под притиском власти он је продао пшеницу томе трговцу, и добивени новац дао за порез, а у пролеће ће морати да му дође са празним џаком да моли за исхрану на кредит и да дозволи да трговац наплати три пута више од оне цене коју је он добио. Ело, господо, тако иде са том наплатом порезе.

Нека господа кажу: па жандарми ту немају никакве везе, а ја позивам господо да приме анкету, да се извиди ова околност. У мом срезу нема општине где се овако није вршила наплата порезе. Могу да вам потврдим један жалостан случај који се десио у мојој општини. Пореска власт, односно порески егзекутори отерали су три грла говеда једном сељаку за порез и затворили у двориште Пореске управе. Сопственик није био код куће већ у Београду. Отишао је да прода сено да би платио порезу. Међутим, она стока непажњом послужитеља Пореске управе изишла је из дворишта и загубила се. И сутрадан два жандарма дошла су у кућу дотичног пореског обвезника, који још није био дошао из Београда, нашли су код куће његову жену и једино његово мушко дете, коме је сада 16 година, везали су дете и казали: ти си ону стоку из дворишта Пореске управе отерао! Ти си је негде сакрио! Дете није имало ни појма о стоци, плакало је, мајка је кукала, али жандарми су терали дете везаних руку са њиве на њиву, јер тај човек има четири пет њива растурених по периферији села. Дете је терано по њивама да покаже стоку, а народ се купио и, разуме се, гнушао због таквог насиља. На крају крајева она три грла стоке пронађена су чак у трећем селу, код једног

домаћина који је видео залуталу стоку, ухватио је и пријавио општини да се нађе њен сопственик. А оно дете је било везано и терано невинно и без икакве своје кривице.

Ето то је био начин наплате порезе без икаквог насиља и пуном вољом народа. (Милан Лазаревић: Зар жандарми купе порезу?! Господо, примам анкету за ово што кажем и пристајем да у ту анкету одаберете само посланике са деснице, све присталице партије Ј.Р.З., па ако они то не би на лицу места утврдили ја повлачим конзеквенце.

Господо, трошарина имамо државних, бановинских и општинских, па онда имамо општинске пијачне таксе. Наш народ тешко подноси толику трошарину. Држава тражи трошарину. Бановина и општина исто тако. Г. Министар је подвукао данас у своме говору како су били добри бановински приходи, како су лако наплаћивани и он је ове трошарине похвалио као једну добру ствар.

А ја, господо, тврдим да се наш народ чуди и каже: каква је ово сад држава у држави! Ми имамо један порез да плаћамо држави а други бановини! — Па онда, господо, то је још којекако, али се чудим да може да буде бановинске трошарине. Ја тражим господо, да се бановинска трошарина потпуно укине, да се она више не наплаћује. Поред тога господо, нашем народу је тешко, и чини ми се незгодно и то, што у свима бановинама трошарина није једнака. У Бановинама имате трошарину на вино и на ракију, а имате и на предмете који се као трговачки артикли у трговинама продају. То је у једној бановини, а одмах у суседној то немате, и наравно, онда дуж граница тих бановина, то је мало незгодно, имате кријумчарење, несолидну конкуренцију и људи се питају: па, зар ми нисмо у једној држави?! Господо, наводим вам на пр. ово: ја сам у срезу посавском у Дринској бановини а мој друг Радивоје Николић је у Посавском срезу Дунавске бановине. Дели нас једна река и већ се између ова два среза осећа велика разлика. Ми у Дринској бановини имамо трошарине а ови у Дунавској бановини немају. Људи из Среза посавског Дринске бановине гравитирају ка Београду и често прелазе кроз атар Дунавске бановине па видећи разлику они се питају: зар смо ми већ припали другој држави, зар нисмо у једној?!

Господо, стога сматрам да трошарину уопште треба укинути, нарочито ову бановинску. Треба укинути све варошке таксе на земљорадничке производе које земљорадници доносе у варош ради продаје. Те таксе су огромно велике и, господо, на овај начин испада да село издржава и покрива све варошке потребе. Ми имамо вароши које не наплаћују ниједног динара општинског приреза, оне се подмирују на тај начин што оптерећују сељака кад дође на пијаци ради продаје својих производа и сељак једовремено плаћа и својој општини велики општински прирез, а затим и за варошке општине велике трошарине. Ја сматрам, да би једанпут једним законом требало пресећи то да се уопште у будуће не смеју ове таксе заводити.

Господо, морам и ја да проговорим неколико речи о порези на земљорадничке задруге. Г. Дачић је овде говорио о порези на Задруге. Он је члан владине већине, он се бусао у груди за невоље Задруга које трпе од финансијске дирекције а на крају поверовао у добру вољу г. Министра да ће

се то зло стање, које је задесило земљорадничке задруге у држави, поправити.

Ја нисам његовог мишљења. Ја не верујем у ту поправку, али иако не верујем, ја сам дужан да изнесем онако како јесте и да кажем да је то једноставно уништавање земљорадничких задруга. Господо, са једне стране дозвољава се оснивање земљорадничких задруга и каже се, ми хоћемо да помогнемо сељака, да он сам своју привреду узме у заштиту, а са друге стране постоје финансијски органи да ту његову установу уништавају. Ја мислим, господо, да је то онако просто, народски речено, бацање народу прашине у очи.

Господо, финансијска дирекција у Сарајеву упутила је наредбу свима земљорадничким задругама да су дужне да јој пошаљу своја правила, годишње рачуне, записник годишње скупштине све од оснивања задруге па до данас. Има, господо, земљорадничких задруга које су основане 1919 и 1920 године, и те земљорадничке задруге тешко могу да прибаве то што се од њих тражи. Али, господо, у наређењу стоји да ако се у року од осам дана ово не пошаље, онда ће задруга бити опорезована. Они, господо, опорезују задругу, не само редовним порезом, него и казним, и не само ако је задруга завршила пословање са добитком, него ако је задруга своје пословање завршила и са губитком. Има, господо, задруга које су своја пословања завршиле са 30 до 40 хиљада динара губитка па су ипак опорезоване и то са 25 до 30 хиљада динара. Ничим господо, не може да се правда опорезивање порезом земљорадничких задруга, у опште, а нарочито не може да се задруга оптерети порезом и онда ако је претрпела губитак у својим пословима. Али све то може да буде код Сарајевске пореске дирекције.

Господо, у Финансијски закон за прошлу годину унета је једна одредба о ослобођењу порезе којом су оптерећене земљорадничке задруге али је та одредба тако стилизована да је апсолутно немогуће протумачити да се задруге ослобађају порезе.

Ја господо, сматрам да задруге треба поставити на онакву основу, на каквој треба да буде земљорадничко задругарство, да заиста помогну сељаку. У противном, кад већ нисте расположени за задругарство, и кад већ хоћете да budete претставници капитализма, онда укините задруге, и немојте допустити да се народ заноси око једне идеје, која неће бити остварена зато што се од стране државне власти угушује.

Господин Министар говорио је о пореском смањењу и казао је да је ова Влада учинила много за сељака тиме што је извршила смањење пореза на земљиште за читаву једну трећину. Казао је да је пореза смањења за 33%. Јесте, господо, још Влада господина Богољуба Јевтића донела је једну Уредбу о смањењу пореза, а ова је Влада то наставила. Али, она није ово извршила у потпуности, него само делимично. Извршила је ослобођења од пореза само на оранице. А ми, господо, имамо и других земљишта, а не само оранице: имамо пашњаке, имамо ливаде, воћњаке, винограде итд. Нарочито су, господо, ливаде по лествицама катастарским по приходу увршене скоро у исти ред као и оранице, и ливадско земљиште оптерећено је по пореском приходу са много великом квотом. Ми, господо, имамо много земљишта под ливадама како у равницама тако и по брдима.

Нарочито у брдским крајевима земљиште није за орање, него су тамо ливаде. Због велике висине тамо не може ништа друго да успе, него само трава. И сада, господо, те ливаде нису добиле никакав попуст у порези. А, господо, становници тих брдских крајева најсиромашнији су људи у овој земљи и они, и ако тако сиромашни, ништа нису добили. Према овоме, господо, није се много осетило од овога смањења пореза, тим пре што су одмах за тим смањењем следовали извесни прирези који дотле нису постојали. Тако, добили смо верски прирез који износи 10%, па смо добили школски прирез који износи 22%, па смо добили прирез за здравствене општине, па прирез за земљорадничке коморе, и на тај начин повећан је порез за онолико за колико је и смањен. И зато кад погледате пореске књижице оне не показују никакво смањење него често пута показују и више него ли раније.

Зато, господо, Владино смањење пореза није ништа донело.

Господин Министар је хвалио порески закон који данас постоји. Свакако, господо, да је изједначење законодавства у нашој земљи добра ствар. Онда кад је овај закон рађен ја сам био народни посланик и тада сам казао: овај порески закон изједначује пореске терете грађана ове земље и све грађане у овој земљи подједнако опорезује тако да неће бити дотадашње неправде да једни крајеви плаћају више а други мање.

Али, господо, овај закон није донела ова Влада. Не може она њиме да се похвали. Тај је закон донела друга влада. То је казао и сам господин Министар кад је у своме говору рекао да је овај закон донет још пре десет година. Ја сам онда још казао да је добро што овај закон изједначује пореско законодавство, али да није добар начин, како се по овоме закону врши разрез порезе, како се долази до основице по којој ће се пореза разрезати и зато сам тада гласао против овога закона. Овај закон узима за пореску основицу чист принос на земљиште, које оно даје. Али питање је, да ли и данас ми имамо какав чисти принос од земљишта. Закон не предвиђа шта ће бити ако се цене земљорадничким производима промене, ако тај принос не буде онакав какав је био у времену када је овај закон прављен.

Онда, господо, када је закон прављен, за основицу приноса на земљиште узимате су цене земљорадничких производа из 1925 и 1927 године, а ја питам господина Министра колика је разлика између данашњих и ондашњих цена? Разлика је толика да данас имамо свега једну трећину од онога прихода који смо 1925 до 1927 године имали, али чистог приноса никаквог нема. И данас када би неко хтео на трговачкој основи да обрађује земљу и да плати све од сетве до жетве и изношења производа на пијаци, он неће моћи да покрије ни оне паре које је издао. Али сељак не рачуна своју надницу и зато он само покрива свој живот, један бедан живот, један мучан живот, а о каквоме приходу, господо, нема ни речи. (Одобравање на левици.)

Зато, господо, ово смањење је врло мало и, тако рећи, не може се ни рачунати да га је било када се није ни осетило у народу. Због тога сам ја у Финансијском одбору, да би се бар то смањење колико толико осетило, тражио да се пореска стопа на земљиште од 10% смањи на 6% али тај мој предлог је одбијен.

Претседник Стеван Ђирић: Молим Вас, господине Лазићу, да завршите јер Вам је време истекло.

Војислав Лазић (наставља): Господо, осим тога извршен је катастар у појединим срезovima још 1923 и 1924 године, онда кад овај порески закон није постојао. И у моме срезу извршен је катастар у то доба. Сада у прошлој години извршено је ново класирање земљишта и те класе су сасвим другачије до оване закону од онога закона када је прво класирање извршено. Зато ја мислим да би господин Министар требао да нареди да се порески обрачун изврши по новоме класирању земљишта и да тај обрачун важи не само од онда када је класирање извршено него још од дана када постоји овај закон. Ја не знам да ли ће у крајњој линији ово ново класирање бити нешто повољније. Али та повољност не треба да буде само од ове године него треба да важи од доношења закона, јер и мој Посавски срез, а и остали срезови где је ново класирање вршено сносили су порески терет неправедно. Зато треба поправити и извршити разрез од 1929 године наовамо, иако је неко преплатио порезу нека му се урачуна за идуже године.

На крају да споменем још само једну ствар, која је врло важна не само за један крај него за све.

Господо, Уредбом о ликвидацији земљорадничких дугова, коју је такође споменуо господин Министар, и ви са деснице заједно са Владом то приписујете у ваш плус и кажете: ми смо учинили једно добро за народ, решили смо сељачке дугове.

Кад већ, господо, тако кажете да сте учинили добро народу онда останите до краја доследни. Немојте данас рећи: учинили смо добро народу, а сутрадан да учините одмах да народ то ваше добро осети наопако по себе. Дужници који су дуговали новчаним заводима и пренети у Аграрну банку и који су дуговали непосредно Аграрној банци, хипотекарне зајмове, сада се налазе у много тежем положају, јер не могу да плаћају ануитете. И сада их је пореска власт притиснула за наплату тих ануитета. До Божића порезници су плаћивали порезу, а сада кад су исцрпили народ са порезом почели су наплаћивати ануитете: први и други ануитет по дуговима јавним установама, а први, други и трећи ануитет по хипотекарним зајмовима. Ја имам овде једно писмо где Привилегована аграрна банка извештава Леонтовића Велисава из Суботице да је од њега примила 6300 динара по његовом аграрном зајму, али да он треба да положи још 3240 динара да регулише ануитет до 1-XI-1937. Међутим, он то не може да положи јер је једва са тешком муком положио 6300 динара. Али за ових ресто 3240 динара њега је притиснула пореска власт и она га извештава овако: „Обавест о ликвидацији. — Извештавате се да ће следећи предмети који су пописани као дужна пореза (а то у ствари није пореза, него они то рачунају као порезу) и то: једна крвава жуте длаке, процењена 1500 динара, 3 угојене свиње, процењене 1500 динара, и 50 метара кукуруза у клипу, процењено 1500 динара, продавати на дан 22 фебруара.“ Та продаја, која је била одређена за 22 фебруар, продужена је за 4 март. И сада, господо, ако му се прода крвава остају његова деца без омршаја. Свиње је већ заклао за посек и ако му још продаду кукуруз, значи да ће остати без хлеба.

Тај човек се обраћао Аграрној банци за почек, али му она одговара да није надлежна, већ да се обрати пореској власти и да ради како зна. Међутим, пореска власт, као што видите, врши му наплату егзекутивним путем. Зато захтевам од господина Министра не само ради овога Леонтовића, већ ради свију осталих, да нареди да се ови ануитети не наплаћују егзекуцијом до лета.

Сада није време егзекуцији ни за порез ни за ануитете. Сада је народ већ у том моменту када је исцрпљен; када нема више могућности да набави паре. Па, господо, овај човек ће много лакше платити ануитете у августу него сада, а ако му се сада ово прода онда то значи да му се одузима могућност за живот.

Претседник Стеван Ђирић: Како вам у овом тренутку сам г. Лазаревић одобрава, ја мислим да би то био леп завршетак! Лепши завршетак не би се могао замислити! (Смех и веселост.)

Војислав Лазић (наставља): Господин Министар је казао ослободили смо аутомобиле од такса, и подвлачи да је то добро. Ја, господо, мислим, да се ту ради о ослобођењу од такса најбогатијих људи у земљи! Да, то је, господо, ослобођење од такса оних људи који употребљавају аутомобил као средство за луксуз. Господин Министар каже: хоћемо да помажемо моторизацију у нашој земљи! Али, господо, какве асне види сељак од те моторизације? Какве користи може имати држава у којој живи 80% земљорадника од те моторизације?! На овај начин имате само луксузне аутомобиле. А ко се вози? Онај ко има паре, онај ко има 200.000 динара да баци за један ауто. (Михаел Бренчич: И ти си се возио аутомобилом кад си био у Птвју!) Наравно возио сам се за паре када сам морао да путујем по послу и да платим превозно средство! То је друго! А друго је имати свој луксузни ауто.

И, господо, немајући веру да је ово сељачка Влада, немајући веру да је ова Влада склона селу и сељаку, и имајући господо, тврдо убеђење да је ово само капиталистичка Влада, која се крије само испод онога што се назива народном и сељачком Владом (она би, господо, хтела да се прода под сељаштвом, иако ради обратно, иако сви њени финансиски назори, иако цела њена финансиска политика иде за исцрпљењем народа). — немајући веру према оакввој Влади, нећу јој гласати поверење и гласаћу против овога буџета! (Пљескање и одобравање на левици.)

Претседник Стеван Ђирић: Господо, сада ћемо прекинути седницу а после подне наставићемо је у 4 сата и трајаће све док се не исцрпи листа говорника у овом разделу.

(Седница је прекинута у 14,45 часова)

(Наставак седнице у 16,30 часова)

Потпретседник Фрањо Маркић: Господо народни посланици, настављамо јутрос започету седницу. Реч има народни посланик г. Милан Петковић.

Милан Петковић: Господо народни посланици, сликовито претстављено Министарство финансија је мотор, који креће машину државног организма. Од погонске снаге тога мотора и од способности управљача тога мотора зависи кретање тога државног организма. Тако исто од погонске мате-

рије, која гони тај мотор, зависи кретање, брзина и све оно, што се жели постићи са једним модерним сретством, као што су машине, а овде, у овом случају, то је држава. Ми видимо у данашње време да сопственици тих машина, које се покрећу мотором, употребљавају разноврсна погонска сретства, разноврсна погонска уља. Ако је јефтиније неко друго сретство од бензина онда се употребљава то друго сретство, као н.пр. део бензина са алкохолом, а чак, у последње време, почињу из разлога јефтиније, да употребљавају бензин и дрвени угаљ. Погонска снага механизма државног организма, несумњиво су порези, дажбине. Од тих пореза зависи кретање организма читаве државе. Од тих сретстава зависи, да ли ће тај државни организам успети да постигне и оствари онај циљ, коме је овај организам намењен и коме он има да тежи и коме има да иде.

Порези, као погонско сретство државног организма у нашој земљи, показују једну тенденцију, — а та тенденција, несумњиво, долази од покрета тога мотора, — од Господина Министра финансија, — показују све више тенденцију, да изворе државних прихода, у облику непосредних пореза, пренесу на облик посредних пореза. Та тежња, која се показује у последње време не само за време садашњег Господина Министра финансија, него и ранијих г. г. Министара финансија, та тежња, да се што више државних прихода добије од посредних пореза него ли од непосредних, није у складу са правим, истинским интересима народа.

Та тежња није ни оправдана, ни праведна, јер није у складу са истинском снагом пореских обвезника. Јер док непосредни порез има да плаћа сваки на један извесан објекат, на један извесан приход на извесна примања од свога рада и заслуге, дотле код посредних пореза тај случај није, него је сасвим другачији.

Ту се посредством извесних артикала, на које су ударене државне дажбине, хоће да постигну и остваре државни приходи, без обзира на то што потрошачи тих артикла немају довољно куповне снаге, нису економски толико јаки и снажни, да би, подмирујући своје неопходне животне потребе и купујући те монополисане артикле, могли да даду оне приходе, који су потребни државном организму.

Н.пр. господо, со, петролеј, шећер, све су то артикли, који су неопходно потребни и за најшире слојеве народне, и њих најшири слојеви народни баш највише и троше, и на тај начин ти најшири слојеви народни и највише посредно плаћају посредних пореза.

Овај порески систем није згодан, није праведан и није правичан. Није правичан ни у времену истинског просперитета и истинског појачаног тока привредног живота; није праведан ни у време, кад је стандард народног живота и појединца и друштва у истину повећан, а поготову тај порески систем је неправедан у времену, кад се успорава ток привредног живота, у времену кад просперитет опада, у времену кад се стандард живота тих најширих слојева народа своди на најмању меру — на минимум.

Зато би било оправдано, а то и народни интереси и права економска народна снага неопходно траже, да се код нас почне враћати са овог

пореског система посредних на систем непосредних пореза. Јер у пореском систему непосредних пореза плаћају порез — не тврдим увек тачно и исправно — али у највећем проценту плаћају гро пореза они, који уистину имају приходе, чија је привреда у истини јака и активна, чији је просперитет у истини појачан и повећан.

Непосредне порезе код нас сведене су на најмањи број пореских врста. Земљорадник плаћа непосредну порезу у виду земљарине, трговац у виду пословног промета и течевине. Уз ове и други привредници и капиталом јачи порески обвезници по овом пореском систему плаћају непосредну порезу на своје објекте и приходе у најмањој мери. Од тих и таквих прихода државни буџет расхода не подмирује се ни са једном петином, а пуних осталих $\frac{4}{5}$ подмирују се из прихода од посредних пореза, а како рекох те посредне порезе плаћају баш у највећој мери најшире потрошачке масе, које чине баш најсиромашнији делови нашег народа. И када се, господо, данас тврди и каже да сељак не плаћа велику порезу онда се чини неправда тим сељачким пореским обвезницима. Јер, ако не плаћа велику непосредну порезу он зато плаћа велику посредну порезу и сигурно приходи наши од посредне порезе долазе са пуних 80% из извора сељачких.

Зато је већ неопходна потреба да се и код нас почиње спроводити враћање са пореског посредног система на порески непосредни систем.

Кад сам већ код пореза ја ћу бити слободан да господину Министру финансија, који је један дуги низ година провео у служби у својој струци у крајевима бивше Босне и Херцеговине, скренем пажњу на једну велику потребу, на једну велику неправду, коју порески обвезници, а то је већином сељачки народ, трпе од расписа порезе. Код нас у босанским крајевима, господо, од послератног времена нису и у грунтовници, и у катастарским књигама спроведене деобе породица, које су се уистини и поделиле. То такво стање отежава у мношине и наплату порезе, а осим тога наноси велику неправду ономе првом пореском носиоцу који је забележен као порески обвезник у пореским књигама, док је та породична задруга била неподељена и од првог носиоца већином тражи наплату цјелокупне порезе. Па не само што се услед тога отежава наплата саме порезе, него и сами порески обвезници бивају оштећени и у многим својим грађанским правима која им по закону припадају.

Зато они до тих својих права не могу да дођу и не могу да се користе законским погодностима које им закон даје у разноврсним гранама живота. Тако услед нерасписивања порезе трпе штету многи сиромашни земљорадници и не могу да се користе сиромашким уверењем. Земљорадник га не може добити јер порез није расписан на све новоподељене пореске обвезнике и јер у грунтовници диоба није спроведена. Тако исто у правима у погодностима, које даје Инвалидски закон, не могу многи порески обвезници да се користе, јер право на инвалиднину признаје се до једне одређене висине основне порезе, а то је до 120 односно 170 динара основне порезе. Ко плаћа н.пр. 121 динар основне порезе, тај већ нема права на инвалиднину. А међутим може да се деси и овакав случај. Једна задруга која је плаћала 250 динара заједничке основне порезе, па се поделила на четири једнака дела, онда је на сваки део пало порезе по 60 динара. На тај начин сваки тај, ако би био ин-

валид, имао би право на инвалиднину. Међутим, овако не може да има, јер имаде стотину тешкоћа док докаже да му је отац умро, или да су се они у истину поделили итд.

Такође у погледу болничког лечења наш сељачки народ као порески обвезник много трпи, много губи и много страда услед нерасписивања те основне порезе у пореским књигама, у евиденцији катастра и у грунтовници. У Дринској бановини изашао је 1933 године у децембру месецу један правилник по коме је одређено и тачно утврђено, до које висине непосредне порезе може један извештај порески обвезник имати право на бесплатно лечење у болници, а до које опет извесне висине основне порезе има право да плаћа дневно у болници 10 или 20 динара. Све су те одредбе илузорне без расписивања порезе. Па даље, услед нерасписивања ове порезе оштећени су и тешко оштећени многи порески обвезници у своме праву да се користе да плате мање таксе приликом подношења молби, за које се мора да плати одређена такса по закону. Господину Министру финансија, као човеку, који је служио у крајевима бивше Босне и Херцеговине биће познато, да нарочито у срезу сребрничком, а такође у срезу власеничком и једним делом у срезу тuzланском, има већи број људи, велики број мушке радне снаге, који сваке године иде од марта до новембра месеца у свет ради зараде. Познати су дунђери у срезу сребрничком тако звани Осећани. Тако се њихов крај зове па се и они по њему зову. Ти људи у пролеће остављају своје домове и иду на рад. У домовима где има пет до шест мушке радне снаге остане код куће један до два, а остали иду на рад у свијет.

Њима се чини велика неправда у томе, што се тај њихов рад подводи под обавезу течевинског пореза, господине Министре, а међутим најмање 90% тих људи, ако не и више, када би се правилно оценио њихов рад и њихови приходи, никако не би по закону могло да падне под обавезу течевинског пореза, него само под обавезу службеничког пореза.

Ови људи, нарочито последњих година, лутају од места до места, од села до села, тражећи ма где прилику за зараду и заврше читаво лето са зарадом од 1000 динара, а који заради до 2000 динара за читаво лето, тај се је могао да похвали, да је врло добро и одлично прошао.

Међутим, један велики део тих људи, баш код Пореске управе Среза сребрничког, воде се као неки предузимачи, течевинари итд. итд.

Велики део тих људи по законским прописима не би био обавезан да плаћа ни службенички порез, и ако је минималан, обзиром на број деце коју имаде. Али они не само да нису ослобођени ни службеничког пореза, који је много лакши, него су подвргнути плаћању и течевинског пореза. У ранијим годинама још је ударао и порез за пословни промет, а основицу за порез за пословни промет, као што се зна, процењују пореске власти уз помоћ пореских одбора и није увек било сигурно је та основица праведно утврђена за процену пословног и течевинског пореза.

Мени је познат велики број тих људи по селима који не раде као неки течевинари и предузимачи, а пореске власти третирају их као течевинаре. За скромну шталу, свињац и кокошињац који подигну ови сиромашни људи често пута у

замену, да би им дотични домаћин узорао за кукуруз или пшеницу, њих пореске власти опорезивају течевинском порезом.

Ја сам у много прилика покушао да уверим шефове пореских управа у овим крајевима да се то не може подвести под неку течевинску порезу, јер ту не може да буде говора о течевини, него је ту по среди само замена рада, али су моји покушаји редовно остајали без резултата.

Такви људи, г. Министре, треба да буду ослобођени од тих пореза, па чак да буду ослобођени и од службеничког пореза.

Зато би требало једним расписом, уредбом, то тачно утврдити и разјаснити ову законску нејасност: ко потпада под течевинску порезу од ових мајстора, ко потпада под службеничку порезу, а ко не потпада ни под једну ни под другу порезу.

Кад је реч о инвалидима, ми сви у много прилика хоћемо да нађемо пуно лепих речи, хоћемо да покажемо велико разумевање за њихове невоље, хоћемо да се покажемо великодушни, хоћемо да покажемо своју спремност, да са своје стране све учинимо, да се тим данашњим невољницима, а некадашњим нашим јунацима и борцима и браниоцима народа свога, да се њима учини она правда она најмања и најскромнија правда а то је да им се барем редовно исплаћује она скромна инвалидска потпора.

Господин Министар финансија у своме експозеу и када је одговарао на поједине примедбе и замерке говорника у начелној буџетској дебати, говорио нам је о томе како државни апарат функционише врло добро, како порези притичу у државне касе без великих напора и без икаквог присиљавања, и како у исто време и држава врши на време своје обавезе и своје службе према својим дужностима, кад су у питању и појединци и друштва итд.

Међутим, Господине Министре, у крајевима које ја имам част да престављам, не у једном случају него у маси случајева имаде где су инвалиде многим инвалидима задржане и неисплаћују се по годину, две, три и више дана. Кад упитате инвалида зашто му је обустављена инвалида он сам не зна да вам то каже. (Војислав Лазин: Тога има свуда!) Он не зна, јер у истини нема правога разлога. Много пута обустава исплате тих инвалидских потпора врши се услед тога што финансијске дирекције, које исплаћују ту инвалиду немају новаца. Па да би дирекције добиле у времену, оне обично траже нове податке, траже нова уверења, само да би на тај начин добиле у времену и да би одложиле исплату коју у томе часу не могу да изврше за инвалидске потпоре.

Не само да се инвалидске потпоре споро исплаћују него се чак шта више дешава да се и никако не исплаћују. У нашим крајевима имаде случајева, да се нису исплатиле инвалидске потпоре још од 1932, 1933, 1934 и 1935 године иако постоји извршно решење Вишег инвалидског суда и послате признанице и други документи, који су тражени. Па ако су се извори државних прихода, као што рече Господин Министар финансија у своме експозеу, заиста појачали и приходи се повећали, зашто се онда ова инвалида не исплаћује? Заиста би било право и вријеме да се са стране државе и одговорних државних власти

томе питању поклони она пажња коју оно заслужује, па да се више не дешавају овакви случајеви, да људи који зависе од оне мале цркавице, не чекају по неколико месеци и година него да им се та цркавица исплаћује на време. (*Министар финансија Душан Летица*: Те грешке су већином код судова.) Није само код судова него и до финансијских власти.

Један државни службеник мањег или већег ранга кад одслужи свој прописани број година по закону и треба да оде у пензију, и ту се господине Министре, врше велике неправде и показује се велико-неразумевање за потребе тих породица чији домаћин треба да пређе са активних на пензионе принадлежности. Ту најмање и редовно треба да се чека година дана, а редак је случај, ретка срећа, да неко успе, и то преко јаким пријатеља, да дође до тих својих пензионих принадлежности за пола године дана. Ту треба обратити пажњу барем код оних који имају већи број деце у породици која још зависе од својих родитеља. Свакако дакле потребно би било да се на неки начин тај поступак убрза.

Поред похвалних речи опште природе, које сам у почетку свога говора рекао за ресор Министарства финансија, имам да кажем и неколико речи покуде и да се пожалим на многе поступке у ресору Министарства финансија.

Господин Министар финансија, данас у своме експозеу, говорећи о приходима који притичу у државну касу од активног деловања државних правобранилаштва, изнео нам је једну велику суму прихода који су дошли у државну касу од активног рада државних правобраниоца. Мислим да је рекао да је држава у последњој години баш активношћу државног правобраниоштва успела да добије толико парница које су донеле држави приход од 44 милиона динара. (*Министар финансија Душан Летица*: 78 милиона динара!) Међутим, ја сам господину Министру финансија на ту његову похвалу добајо, да ли је господину Министру позната она изгубљена беглучка милионска парница у Сарајеву, која је у нашој јавности узвиглала толику прашину, да су се сви искрени и прави родољуби у овој земљи огорчили у толикој мери да су се чули протести и овде у Народној скупштини и на зборовима и скупштинама, па и у приватним разговорима.

Потпретседник Фрањо Маркић: Господине посланиче, кад сте почели говор, ви сте ме сами упозорили на сат кад почињете, и ја вам се захваљујем на томе, али вас зато молим да погледате сад колико је сати, јер вам је време већ истекло.

Милан Петковић (наставља): Баш под претходним режимом, кад је та корупционашка афера избила у јавности, кривци су предани суду. Суд је судио и кривце осудио. И колико је мени познато, донесена је једна одлука суда, по којој су све оне обвезнице беглучке, које су биле издате земљорадницима у суми око 23 милиона динара, биле оглашене за неважеће. Међутим баш за време овога режима успева се, да се поново пред судом обнови поступак по тој афери, а под овим режимом онај један од главних криваца бива ослобођен. (*Министар финансија Душан Летица*: То је чисто кривична судска ствар и судови су решавали!) Народу је познато, да је одређен на-

рочити сенат, који је имао у обнови поступка да суди. На чело тога сената дошао је човек, за кога се зна, да у многим случајевима има нарочито своје гледање на законске прописе итд. Овде, у овој парници, показало се једно партизанство, а главни носилац партизанства у тим крајевима је један од чланова вођства ЈРЗ г. др. Мехмед Спахо, и све ово сигурно је учињено са његовим знањем, са његовим благословом, па, ако хоћете и са његовим тражењем. (*Милован Николић*: Судови су независни!) Били су некад у Србији, господине колега, и можда се ви на то сећате кад то тврдите.

У срезу сребреничком, као што је познато Господину Министру финансија, постоји велики модерни магацин дувана у Братунцу. Ту се предавао дуван из Среза сребреничког и суседних срезова бивше Босне и Херцеговине. У тој дуванској станици раније били су запослени и радници, који су обављали потребне вањске послове, а такође и они, који су радили на самом дувану, док се дуван држао у тој станици. Међу њима било је 10—20 радника, који су били стални радници, који су били код те станице запослени као службеници. Међу њима имаде двојица или тројица добровољаца. Пре 7 до 8 година, кад се укинула садња дувана у тим крајевима, престала је радити дуванска станица, па су и ови службеници само за то престали да ту даље раде и служе. Међутим пре годину дана, кад је обновљено саћење дувана у тим крајевима и кад је обновљен рад у тој дуванској станици, ти стари радници, који су ту били по пет до десет година дана у служби и, по правилнику Управе монопола стекли право на сталност и на пензију, затражили су да буду поново враћени у службу. Али ни један од њих није враћен само зато, што није имао легитимацију од Мехмеда Спахе или неког његовог главешине, на кога се он насланио у тим крајевима.

Потпретседник Фрањо Маркић: Господине посланиче, Ваше је време истекло и молим Вас да завршите.

Милан Петковић (наставља): Одмах ћу завршити.

Господин Министар финансија у данашњем свом експозеу казао је између осталог и то да ће се, поред осталих места, основати Пореска управа и у Тешњу. Колико је мени познато Тешањ је, као среско место, расходован, и седиште среза премештено у Теслић, а један део тога среза ради близине био је додат Добојском срезу. Сигурно је да је и у овом случају било деловања од стране главног господара Босне, господина Спахе, да се срез поново врати у Тешањ. Ја не знам какви су разлози могли да руководе господина Министра Спаху и оне који су заједно са њим радили на томе да се Тешњу поново врате надлештва која су се из њега већ иселила и прешла у друга места, сем ако нису били ти разлози, што у Тешњу живи чувени Адем-ага Мешаћ, командант шуцкорског батаљона, који је он сам лично о свом трошку повео на Србију 1914 године. (Одобравање и плескање на левици.) Можда је то било због тих великих заслуга тога команданта шуцкорског батаљона и због његовог франковачког опредељења.

Ја сам се у начелној буџетској дебати дотакао и истакнуо како се партијски ради и поступа у државним установама баш у ресору Министарства

финансија. Ја сам се једном приликом жалио због тога и господину Министру финансија да се у солари у Креки и Симан-хану код Тузле не постављају радници и не примају на посао по својој спреми за рад и према томе који је од њих сиромашнији, него само по препоруци господина Мехмеда Спахе и његовог партијског штаба у оним крајевима. Ја сам у Управи монопола изложио како се сва места тамо чувају само за пријатеље г. Спахе и за чланове Јерезе, а да нико други, који није присташа господина Спахе ни члан Јерезе, и ако је грађанин ове земље и син овога народа и уз то и сам троши оне артикле који се тамо израђују, нема могућности, иако се и у најтежим прилика налази, да буде запослен и да заради макар суву кору хлеба својој деци. Нема права зато што неће да буде присташа Спахин и да на својим грудима носи Јерезин знак, јер сматра да та укусно израђена Јерезина значка не стоји лепо на његовом подераном гуњу, или на самој кошуљи без гуња.

Ја морам у овој прилици укратко да се пожалим господину Министру финансија пред Народном скупштином на некоректности па, често пута, и на несавесан рад пореских управа и финансијских контрола. Навешћу само два до три случаја. На пример случај када су органи финансијске контроле поднели једну лажну пријаву против Томе Радовића, из Јордана, среза зворничког.

Један финансијски контролор дошао је у кућу тога сељака домаћина, коју је овај подигао поред државног пута и поднео молбу властима за точаринску дозволу. Кад је тај финансијски контролор дошао у кућу овога домаћина, затекао је ту два сељака који су ту сједили за ручком и пили ракију коју су донели од куће у својим торбама. Овај је контролор окривио власника куће да је овим људима бесправно продао ракију и реферисао га.

Контролор је потписао на записнику два присутна сведока који су се том приликом ту десили. По овој пријави човек је кажњен са 1000 динара од стране Пореске управе у Зворнику. На ту пресуду Пореске управе он се жалио Финансијској дирекцији и мене је у једној прилици замолио да видим шта је са том његовом жалбом у Финансијској дирекцији у Сарајеву. Ја сам отишао до шефа надлежног отсека у финансијској дирекцији и казао му ствар за коју се интересујем. Он је добавио предмет да види, уверавајући ме претходно да је ствар сигурно свршена, јер да не држи ни једну ствар нерешену тако дуго код себе. Наједанпут, код је почео да прелистава предмет, ја спазим потписе оних сведока, и примијетим да их је једна рука потписала иако су обадва писмени. На то му ја скренух пажњу и рекох: Погледајте да је једна рука потписала обадва сведока. Ја Вас уверавам да су оба та човека писмена. То је један случај, који карактерише несавесност тих органа.

Други случај био је у граду Сребреници. Једнога дана у кафани Танасија Симеуновића, где се не продају алкохолна пића, седели су сељаци, који обично ту сврате да ручају или да попију каву, чај или да преноће. Сељаци су том приликом ручали и пили своју ракију или су из суседне гостионице ту доносили. (Један глас: Ту може бити фалсификата!) Не може бити фалсификата, јер је ту било тада 10—20 присутних. Један орган пореске управе оптужио је тога кафеџију да је бесправно

точио ракију и тај човек буде ни крив ни дужан осуђен на 900 динара казне. А ја вас уверавам, господо, да сав његов намештај и сав његов капитал не вреди више од 300 динара.

Потпретседник Фрањо Маркић: Господине посланиче, водите рачуна, молим Вас, о томе да завршите, јер многи говорници мораће да говоре после пола ноћи ради тога што Ви прелазите време.

Милан Петковић (наставља): Да наведем још само један случај! У моме месту био је црквени сабор 14 октобра прошле године. Један сељак донео је медовину коју је забојио малиновим соком, да би боја привукла младеж да пије. Он је продавао $\frac{1}{4}$ литра те медовине по пола динара, то значи литар за два динара. У нашим крајевима не само да нема винограда, него уопште нема лозе, а и кад би он имао виноград, он не би имао рачуна ни свој производ да продаје по два динара. А ваљда нико неће веровати, да је човек куповао вино по 6—8 динара и продавао га по 2 динара. И тај је човек осуђен на 2.000 динара. Дато му је истина право да се жали Управном суду, али за жалбу требало би да плати 200 динара и сада очекује једног дана егзекуторе да му изврше продају и материјално га упропасте итд. итд.

Много и много има оваквих случајева у којима се одржава партизански и несавјестан рад органа баш ресора Министарства финансија.

Зато, и ако имам лично према претставнику овога ресора велико поштовање, али зато што читав овај ресор свим својим снагама и свим својим расположивим средствима служи једној политици која није у складу са интересима народа, ја морам и ја ћу да гласам против буџета Министарства финансија. (Одобравње и плескање на левици.)

Потпретседник Фрањо Маркић: Реч има извештај већине Финансијског одбора г. др. Јуре Коце. (Војислав Лазич: Па колико има извештаја већине?) Има их двојица, господине Лазичу.

Izvestilac većine dr. Jure Koc: Gospodo narodni poslanici, g. Ministar finansija podneo nam je opet iscrpan ekspozicija i ja mogu samo da tvrdim da je Ministar finansija g. Letica svakako jedan od najboljih ministara finansija pošto je on Ministar koji ne beži od činjenica već ih blagovremeno uočava i prema njima podešava svoj rad. Ovaj budžet bazira g. Ministar finansija na jednoj strani na sigurnim prihodima i na sigurnoj valuti na drugoj strani. Na sigurnim prihodima, gospodo, zbog toga jer već sada iznosi višak prihoda za ovu budžetsku godinu preko 1 milijarde dinara i do kraja te godine sigurno će postići jednu milijardu dvesta miliona, dakle onoliko povišenje, koliko je predviđeno po novom budžetu. Gospodo narodni poslanici, da su sigurni prihodi potvrđuje nam i završni račun što ga je podneo g. Ministar finansija. Gospodo, opozicija, naročito iz Dravske banovine, kazala je da se vrše transferacije, te da se prodaja vrši u bescenje. Jasna uputstva Ministra finansija u tom pogledu demantuju opoziciju. Međutim, ja sam ipak ustanovio, smatrao sam za dužnost, da se informišem na terenu i ustanovio sam da opozicija u nekim slučajevima ima zaista pravo. (Odobranje na leviци). Nemojte suviše brzo da pljeskate. Ko je kriv tome? Na jednoj strani imao možda među pojedinih poreskim činovnicima koji preterano rade a na drugoj strani, gospodo, što je mnogo važnije i našto moram po svojoj dužnosti da upozorim g. Mi-

ministra finansija, postoji i to da mi imamo među funkcionarima i to u visokoj hijerarhiji poreske uprave protivnika našeg režima koji svoj položaj iskorišćuju na uštrb našeg režima. To ne važi za direktora finansijske ljubljanske direkcije g. Sedlara koji makar da nije pristaša našeg režima, objektivno priznajem, objektivno i savesno radi, nego to važi u većoj meri za činovnika koji nema ni mature, ni prave kvalifikacije ali zauzima visoki položaj koji inspiriše eksekutorne činovnike znajući da će time škoditi režimu, to važi za lustratore, t. j. inspektora poreskih uprava.

Pošto sam tolerantan, Gospodine Ministre, neću ovde ništa predložiti na njegovu štetu, nego samo skrećem pažnju da se u buduće tome njegovom radu posveti najveća pozornost. Mnogo je nervoze među našim činovnicima u poreskoj struci zbog g. Valjavca koji je u svojstvu šefa kontrolnog oteka u državnim prihodima. On je bio poznat kao najveći pobornik Dordević—Nedeljkovićevog režima.

Njega je naš režim, odmah kada je došao na vlast, kao štetnog uklonio najpre u Sarajevo, dok je svojim radom premestio i penzionisao 7 šefova poreskih uprava, dokazavši svoj mentalitet, koji misli da će se svetiti onima koji su došli na mesto njega pod našim režimom.

Ova njegova tendencija vidi se već iz toga što se njegov rad zadržava u glavnom na našim krajevima, gde je činovnički aparat na zavidnoj visini, mesto da se prenosi na druge krajeve, gde to nije slučaj.

Smatram, da su direktor ljubljanske finansijske direkcije g. Sedlar, koji nije pristalica našeg režima, i pomoćnik Finansiskog direktora g. Satler, koji isto tako nije pristalica našeg režima, obojica poštene i savesni i kao takvi dovoljna garancija da će se 100% raditi po intencijama g. Ministra finansija. Uostalom ja sam već kazao da je kontrola prihoda potrebna za druge resore i državna preduzeća, a ne za ministarstvo finansija.

Ja sam, gospodo, već u Finansiskom odboru pa i docnije jednom prilikom govorio o skupnom porezu i porezu na poslovni promet. Ako će se skupni porez kao i porez na poslovni promet svuda naplaćivati kao što je kod nas slučaj u Dravskoj banovini onda će iznositi preko 1 milijarde dinara, pa molim g. Ministra finansija da g. Valjavca uputi u druge krajeve, da se postigne taj rezultat. Na taj način biće data mogućnost, da se rastežete naši zanatlije i da se omogućuju njima konkurentska sposobnost prema velikim preduzećima. Onda bi mogli takode paušalirati i zanatlije, koji upotrebljavaju godišnje 2000 kilovat sati ili 10. konjskih snaga. Dužnost je države da podupire baš zanatlije protiv velikih industrijskih preduzeća. Potrebno je ceniti napore Kraljevske vlade koja je jedina učinila toliko za našeg malog i sitnog privrednika — i ja tu govorim u skladu sa intencijama Kraljevske vlade.

Gospodo narodni poslanici, ja sam zadnji put mnogo govorio o turizmu, pa bih hteo ukratko da kažem i još samo par reči. Gospodo, ja sam predložio u svoje vreme da se ima u vidu unapređenje turizma i to u prvom redu da se vodi računa o toj važnoj privrednoj grani. Faktori koji su stožer i osnova turističke politike jesu na jednoj strani saobraćaj, a na drugoj strani hotelijerstvo.

Gospodo, ja sam predložio takoder i jedan predlog za sanaciju hotelske industrije, dotično za osnivanje fonda za podizanje hotela. Ja blagodarim go-

spodinu Ministru finansija da je poklonio ovom problemu svoju osobitu pažnju.

Ja sam slobodan da pročitam jedan članak koji je donet u jednom austrijskom listu Wiener Journal od 25 ovog meseca gde se govori o državnoj pomoći za hotelsku industriju u Austriji. Tamo se kaže doslovno: „Savezna Austrijska vlada u sednici od 25 ovog meseca izdala je jedan zakon o olakšanju za dodeljivanje zajmova hotelskoj industriji, tako zvani zakon po hotelskim kreditima „Hotellkreditsgesetz“ Prema tome zakonu, Ministar finansija austrijske republike ovlašćen je da odredi jednu sumu od 20 miliona šilinga, što znači oko 180 miliona dinara, za jemstvo za hotelske kredite.”

Gospodo narodni poslanici, turizam je parekselans naša najvažnija privredna grana, jer obzirom na to da nam stranci godišnje donose 350 miliona dinara, to, turizam pretstavlja najvažniji eksportni artikal u našem platežnom bilansu. 350 miliona eksporta, to znači mnogo; a ako mi vodimo računa da je posetilo prošle godine našu zemlju svega oko 240.000 stranaca a u isto vreme Budimpeštu preko 500 hiljada stranaca, onda mi vidimo kako bi trebalo mnogo još da učinimo.

Ja sam kazao već jednom prilikom da je Ministar trgovine Austrijske Republike kazao u bečkom Parlamentu: „Mi smo usprkos pooštrenje konkurencije sa strane Italije, unatoč lošeg vremena „unatoč pariske izložbe ipak imali 20 miliona noćivanja“; dok smo mi imali samo 4 miliona noćivanja.

Ja moram da priznam da je zasluga ove Kraljevske vlade i njene pametne politike da smo mi 1935/36 godine a naročito 1936/37 godine opet dobili jedan polet našega turizma i treba sada u tom pravcu da se nastavi obzirom naročito na to, jer ako je tačno ono što je govorio dr. Kosić o podizanju standarda života, onda je turizam eminentno onaj elemenat koji doprinosi podizanju standarda života celoga naroda. Uzmimo Plitvice, Crikvenicu, čitavu Dalmaciju gde god dolaze stranci nema ni jednog malog čoveka koji ne bi zaradio od prometa stranaca. Prema tome naša je sveta dužnost da učinimo sve za razvijanje našega turizma, ali prvenstveno da stvorimo uslove za turizam a to je u prvom redu da imamo zgrade za prenoćivanje gostiju i saobraćaj. To bi bilo samo u korist države i naroda ako bi mogli mobilisati 20 do 30 miliona što bi se moglo napraviti bez štete, ne bi se ni osetilo kod naroda, u svrhe da dobijemo jevtine kredite za podizanje hotela u svima našim turističkim krajevima. A to je sa razloga jer su hoteli osnova za turizam a i oni nisu rentabilni. Treba praviti razliku između hotela u glavnim gradovima i hotela u turističkim krajevima, koji preko godine rade dva do tri meseca. Prema statistici internacionalnog međunarodnog hotelskog saveza u Bazelu 94% prihoda od turizma ide na zaradu svih drugih a njima ostaje svega bruto 6% te prema tome ta hotelska industrija ne može ni da snosi visoku kamatnu stopu.

Zbog toga je i sam Musolini dao 1.800.000.000 lira po 4% da se spremi Italija za svetsku izložbu, koja će biti u Rimu 1940 ili 1941 godine. (Vojislav Nenadić: A što od ovih 96 miliona, što ste ih dobili za zadrage, ne upotrebite nešto za turizam?) Ovo je nešto sasvim drugo. Doista mi smo dobili 63 miliona, ali to nismo dobili na poklon nego kao zajam uz povoljne uslove, koji ćemo vratiti. Vi znate, gospodo, da je Narodna banka izgubila teške milione, uzmite samo koncern Matejić na kome je izgubila 96 miliona za

vreme vašeg režima, a u Sloveniji nije izgubila nikada ni jedne pare, i mi ćemo, kao što rekoh, taj zajam da vratimo, ali ipak mi smo zahvalni režimu da nam je dao taj zajam, jer to nije politika skrštenih ruku nego mogućnost da se pomogne našem zadrugarstvu koje je osnova našeg malog čoveka. (Pljeskanje u centru i na desnici. — Graja i prigovori na levi) Ja ću, gospodo, na ove prigovore da vam odgovorim time da kada je u Zemaljskom saboru u Ljubljani 1908 godine pod voćstvom velikog Jugoslavena Janeza Kreka odobren opet jedan veliki deset milionski zajam, da smo tada iz toga zajma sagradili lepe drumove koji predstavljaju ukras i ponos Dravske banovine. I onda su taj teret raspodelili tako da su dali opteretiti vino trošarinom i onda su se Nemci i naprednjaci u gradovima sporazumno bunili da to ne sme da bude, iako smo time baš mi ojačali našu nacionalnu egzistenciju. I šta je onda kazao pok. Krek? On je odgovorio: Oni koji neće da nam pomognu da razvijemo naš plan u podizanju širokih slojeva našeg naroda neka ne piju, neka budu apstinenti; tako im je odgovorio sada »Domoljub«: ako nećete da pijete nećete ništa ni da platite.

Потпредседник Фрањо Маркић: Молим Вас да се не удаљавате од предмета јер имамо много пријављених говорника.

Известилац већине др. Јуре Коце (наставља): Gospodo narodni poslanici, ja sam govorio o turizmu i u vezi s tim mogu da kažem i da navedem nekoliko interesantnih činjenica, da je Italija dala 60 miliona lira samo za turističku propagandu. Isto tako talijanski državni turistički zavod „Enit“ izdaje propagandističku knjigu koju šalje „Putniku“ u 2000 primeraka. Zatim imamo dalje da Nemačka daje za turizam 15 miliona Reichsmaraka, Francuska 95 miliona franaka, Švajcarska 750 hiljada švajcarskih franaka, Grčka 10 miliona drahmi, Čehoslovačka 6½ miliona kruna, Mađarska 2,700.000 pengi. Da spomenem i Rumuniju koja izdaje na turizam 20 miliona leja i izgradila je ogromne hotele u Mamaji i na Crnom Moru i ima takode ogromnu nakladu propagandističkog materijala.

Gospodo, naša država je od prirode stvorena za najveći turizam — le pays du grand tourisme — ali treba da vidimo druge države na Balkanu koje daju ogromne sume na unapređenje turizma pa i mi treba da se ugledamo i da prednjačimo pred njima. Ja još jedared blagodarim g. Ministru finansija koji je prvi pokazao dobru volju za tu stvar uvođenjem poreskih olakšica za hotelsku industriju kao i u carinskim povlasticama za hotelijerstvo i, ja pored blagodarnosti molim ga, da još nešto više u tome pravcu uradi. Turizam je, gospodo, u korist sviju pokrajina ove zemlje i ja sam ovde govorio kao dobar Jugosloven u korist cele naše države.

Gospodo narodni poslanici, u vezi sa turizmom mislim da bi trebalo pomišljati i na to da se produži zakon o carinskim povlasticama za hotelsku industriju koji je prestao da važi krajem 1936 god. tim pre što se taj zakon odnosi na uvoz samo onih artikala koji se ne izrađuju u zemlji.

Isto tako predložio bih u vezi s tim da se ukine točarska taksa, jer nije pravo da postoji dupli sistem naplate; ako već postoji trošarina onda je točarina nepravedna; bar neka se od nje odustane kod onih točioca najniže kategorije koji plaćaju sela, time neće država mnogo izgubiti jer gradovi najviše troše alkoholna pića.

Na kraju, gospodo, molio bih g. Ministra da na svaki način obrati pažnju najvećoj činovničkoj sirotinji, arhivskim činovnicima, koji sa položenim ispitom 31 marta ove godine imaju 12 godina efektivne službe, da se prevedu u stalež poreskih činovnika pošto oni rade iste poslove i imaju iste kvalifikacije. U celoj državi ima ih svega devet i vama je taj problem vrlo dobro poznat da su oni prema finansijskom zakonu za 1926/27 godinu imali mogućnosti da budu prevedeni u stalež poreskih činovnika, ali pošto nisu imali tada dovoljno godina službe to nisu mogli postići.

Dalje podnosim predlog da se u tački 3 člana 74 Zakona o neposrednim porezima učini sledeća izmena:

„3 Inostrana pravna lica

a) Ako obavljaju svoje poslovanje u Kraljevini preko ma kakvih vrsti bilo poslovnica ili zastupnika, od prihoda iz celokupnog svog poslovanja u Kraljevini;

b) Ako imaju u Kraljevini nekretnine od prihoda iz tih nekretnina.”

Образложења сам раније дао и напомињем да ови људи радо обилазе законске прописе и у том правцу сам и поднео овај предлог и молим да се ово усвоји.

Zatim kod poreskih karata za poslugu predviđa se kazna u petostrukom iznosu. Ja predlažem neka bude najviše trostruka kazna i da ta izmena važi za poresku 1938 godinu.

U vezi s tim čast mi je predložiti da se u čl. 95 treća alineja Zakona o neposrednim porezima učini izmena da se ove karte moraju nabaviti do 15 februara a ne do 31 januara zato što gazdarice moraju čekati prvog da prime platu pa da nabave te karte.

Gospodo narodni poslanici, u tački 11 člana 82 Zakona o neposrednim porezima predložio bih da se doda sledeći stav: „Izuzet sumu upotrebljenih u socijalne, kulturne, zdravstvene, higijenske i gospodarske svrhe kod preduzeća uposlenih radenika i nameštenika za podizanje stanbenih zgrada, zaštitnih sprema i objekata, kupatila i umivaonica, sportskih prostorija i slično”. S tim u vezi čast mi je kazati da u tom slučaju Gospodin Ministar finansija ne bi trpeo nikakav gubitak jer inače neće se graditi, što nije intencija današnje Kraljevske vlade koja želi i hoće da socijalno podigne radnika; što je dokazala i Uredbom o minimalnim nadnicama.

Gospodo narodni poslanici, hoću da kažem još jednu stvar. Stanje u finansijskoj kontroli je teško, baš zbog velike reonske službe i ogromne dužnosti koje ima finansijska kontrola da vrši i zbog minimalnog staleža organa finansijske kontrole. U celoj Kraljevini ima oko 5000 organa finansijske kontrole, a pojedini organi vrše po 10, 12, 14 i više časova službu dnevno, te se moraju hraniti stalno izvan mesta gazdinstva bez ikakve dnevne i kilometraže, koju primaju ostali državni službenici kada vrše službu na terenu. Organi finansijske kontrole primaju samo kada vrše vanjsku službu tako zvane trošnine i noćnine, koje su minimalne. Trošnine iznose za 10—14 časova neprekidne dnevne službe 1 i po dinar, a preko 14 časova neprekidne dnevne službe 2,40 dinara, a za svih 20 časova neprekidne službe 3 dinara dnevno, a noćnina 2,50 dinara za jednu noć. Ja ovde molim da se poboljša taj položaj i to kako je predviđeno po § 14 Zakona o državnim policijskim izvršnim službenicima, koji primaju za isto tako tešku i odgovornu službu posebne dodatke i to treća kategorija dinara 150, druga kategorija dinara 200 i prva dinara

200 i I a dinara 300 mesečno, pored plate i dodatka na skupoću.

Sada ću, gospodo, da progovorim nekoliko reči o taksama za postavljanje opštinskih službenika na teritoriji Dravske banovine. Opštinski službenici na teritoriji Dravske banovine moraju da plaćaju tako zvane takse za postavljanje, koja iznosi 1% od desetostrukog odnosno trostrukog iznosa svojih godišnjih primanja. Dok službenici na teritoriji Srbije i Crne Gore plaćaju na osnovu tarifne stavke 20 Zakona o taksama samo jedan procenat od jednogodišnjeg iznosa svojih primanja, to jest 10 puta manje nego službenici na teritoriji bivše Slovenije. Državni savet odlučio je u svoje doba ne upuštajući se u razmatranje propisa § 105 našeg Ustava koji govori o jednakosti taksenih tereta za sve građane da tarifna stavka 20 Taksenog zakona nije proširena na celokupnu državnu teritoriju, pa molim da se sada to ispravi.

Gospodo narodni poslanici, Gospodin Ministar finansija u svom govoru je kazao da će se graditi nove zgrade za poreske uprave. Ja bih na njega apelovao, pošto je on sam u leto imao prilike da vidi zgradu ljubljanske finansiske direkcije koja je leglo tuberkuloze, pa molim da se postara i nade sretstva za izgradnju finansiske direkcije u Ljubljani. Gospodo, ja bih hteo da kažem da kod nas nedostaje mladih pripravnika pravnika i poreznika, jer se na naš teret postavljaju oni u drugim krajevima, a kod nas skoro neće biti dovoljno naraštaja, sposobnog za uređno službovanje, a na uštrb interesa fiska. Da se demantuje ono, koliko ima Slovenaca u finansiskoj službi moram istaći da će skoro nastupiti vreme, ako se sadašnji pravac produži, da neće biti moguće za finansiskog direktora u Ljubljani postaviti Slovenca, pošto ga neće biti sa kvalifikacijama za to mesto.

Gospodo, na kraju molim g. Ministra finansija i upozoravam ga na jednu stvar, za koju smatram da će biti dobra: Neka se dozvoljava obročno plaćanje dužne poreze i da je početak preko 1 aprila 1938 godine, i to iz prostog razloga, što je sada skoro pola milijarde pretplate na neposredne poreze, pa ne bi škodilo, ako se ta plaćanja odgode za iduću budžetsku godinu, u kojoj treba naplatiti preko jedne milijarde više. Na taj bi se način jedan deo dužne poreze naplatio u mesto sada, u narednoj budžetskoj godini, što bi pomoglo, da se povišeni budžet ostvari, i ujedno bi se moglo pomoći poreskim dužnicima.

Потпретседник Фрањо Маркић: Господине говорнице, Ваше је време протекло!

Известилац већине Др. Јуре Коце (наставља): Ја сад завршавам са следећом изјавом.

Анализа буџета је нешто друго а конструкција нешто друго. Ја признајем, да је опозиција можда субјективно оправдано критиковала буџет Министарства финансија, дотично конструктора господина Министра Лeticу. Међутим, правилност анализе види се тек уназад, т. ј. кад је доба, за које је буџет дат, већ протекло. И господо, шта ми видимо? Ми видимо, да овај Министар финансија већ трећи пут излази пред нас са предлогом буџета. У два наврата је већ био ту и увек је опозиција казала, да неће бити буџет остварљив, и чак смо чули, да ćemo имати инфлацију због увођења поена и записа. Међутим, господо, ни једна се ова ствар није обистинила.

Господин Министар финансија је министар, који је тако сретан, да може да каже, да је после дугог низа година дефицитарних буџета дошао период, кад је престало доба дефицитарних буџета и да ми данас

имамо тако сигурну валуту и тако јак динар, да је он данас једна од најјачих светских валута. Према томе, критика опозиције није се остварила, на против остварује се реално базирање оптимизма, г. Министра финансија. Ја му због тога честитам и изјављујем да ћу гласати за. (Одобравање и плескање у центруму и на десници).

Потпретседник Фрањо Маркић: Реч има народни посланик г. Ђорђе Јевтић.

Ђорђе Јевтић: Господо народни посланици, иако сам члан владине већине, ја нисам од људи, који много каде, или који величају рад ма чји, али и преко тога финансијска политика Владе г. др. Милана Стојадиновића заслужује похвалу.

Наши посланички другови могу критиковати унутрашњу, могу критиковати спољну политику Краљевске владе, али у критиковању финансијске политике не могу имати много успеха.

Може се говорити да у спољној политици има грешака, може се замерити што се са свима земљама праве пактови и пријатељства и рећи да ће нам то шкодити у будућности, али се не може примити критика финансијске политике Краљевске владе.

Ако кажем да је финансијска политика Краљевске владе добра, то ипак не значи да не треба вршити нове реформе и да у тој грани нема грешака.

Бирократизам и даље дави нашу администрацију и старо чиновништво, које не гледа најбоље на Краљевску владу ни на владајућу партију Ј.Р.З. саботира рад Краљевске владе и на више места не примењује закон како ваља.

Ради примера ја ћу да наведем да је Финансијским законом за 1936/37 годину учињена измена у § 25 тачка б) која гласи: „Иза тачке 6 члана 46 Закона о непосредним порезима додаје се нова тачка која гласи: 7) воденице поточаре са највише 2 витла, које су постављене на потоцима који пресушују, и које не могу да раде целе године, већ периодично кад наиђе вода, ослобођавају се порезе.“

Према тако јасној законској стилизацији, воденице поточаре су ослобођене порезе под условом да су са два витла и да потоци, на којима су постављене пресушују, те оне раде периодично, па и поред тога пореске власти на Руднику и даље такве воденице задужују порезом, ма да су сопственици поднели уверења да испуњују услове из предњег законског прописа, као и мишљења Техничког одељка да су те воденице поточаре и да ти потоци пресушују.

Ја сам по овоме долазио и Вама лично, Господине Министре, и писао сам Вам да прибавите поштовање закону и приморате Пореску управу на Руднику да не тера шегу са државним законима па је све то остало без успеха.

Хвала Богу, да се једном истакнути чланови овога Дома сећају да је земљарина најнеправичнији намет. Хвала Богу, кад то говоре људи, који су у своје доба били врло утицајни када су на власти били, па се бар сада сећају тога кад су у опозицији.

Ја се придружујем говорницима који траже укидање земљарине, јер се ту не опорезује стварни чист приход, већ замишљен. Дође ти један агроном из школе који је рецимо рођен у Далмацији, ступи на службу у Одељење катастра и дође да даје класе рецимо воћарским крајевима, а он је

међутим, сам из краја где воћа уопште нема. Попне се он на брег и каже: цео тај потез прва класа и ви добијете за опорезивање чист приход од 1.500 динара годишње по хектару. Воћњаци-шљивари рађају просечно сваке пете године. Државна пореза за тих пет година износи 650 динара по хектару; општински намет 1.000.— динара, патријаршијски, здравствени, бановински, кулук и остало још 1.000.— динара што свега чини 2.650.— динара по хектару оне године кад шљива роди. Претпоставка да са тога хектара добијете 1.000 килограма ракије, коју ако продате у Београду, београдска општина опорезује још са 2.500.— динара и на тај начин хектар земље плати 5.150.— динара порезе оне године када шљива роди или 1.030.— динара годишње.

За покриће земљарине може се наћи извора на другој страни и на други начин. Нека се са 10% опорезују земљораднички производи који се извозе из земље, јер они могу само служити за опорезивање као чист приход; а не оно што земљораднику служи за исхрану породице; и према томе извозни вишак земљорадничких производа дао би према статистичким податцима за 1937 годину следећи приход: извезено је житарица за динара 1.300.000.000, што би дало са 10% опорезовања 130 милиона динара; дрво за гориво, грађу и железничке прагове извезено је за 946 милиона динара, што значи да би дало приход 94 милиона динара. Воће, индустријско биље и друго донело би 48 милиона, стока и сточни производи донели би 185 милиона, а то је око 475 милиона динара само са ових артикала које сам побројао.

Кад буде добра година, у колико буде већи приход и у колико буде боља цена, и држава ће доћи до бољих прихода од наплате стварних прихода. Кад је могла да брише земљарину Румунија, где су финансијске прилике сигурно лошије него код нас, ја мислим да би то могла учинити и наша земља.

Још једна замерка на рад водећих у Министарству финансија. Постоје, господо, југословенске норме за израду каменних коцки. По тој норми прописано је шта је коцка за калдрму прве, друге и треће класе. Међутим Одељење царина нашло је да је коцка и онај камен који се цепа и разрезала је порез на пословни промет од 2,5%. И не само да се наплаћује сада, него се тај порез тражи и и за раније године. Међутим, имате да су људи лиферовали камен за израду међународних путева и том приликом није прављена калкулација са порезом 2,5% и сад ће наступити то да ће Министарство финансија на једној страни узимати а Министарство грађевина на другој страни давати.

Господо народни посланици, 1923 године вршено је дефинитивно разграничење између нас и Краљевине Румуније и комисија која је вршила то разграничавање имала је неку чудну нарав. Како је погранична полиција наступала, сва покретна добра, стока, стогови са житом и друго наших грађана која су се наша са оне стране границе присвојили су Румуни и обратно, оно што су румунски држављани имали на нашој страни наша је држава реквирирала и продала. Споразумом Јевтић—Титулеско то оштећења пребијена су једно за друго, али нашим грађанима ту штету наша држава није до данас подмирила. Сазнао сам да се новац од продате стоке и тога жита налази у филијали Хипотекарне банке у Новом Саду, па

молим да се нађе пут и начин да се наши грађани обештете, који су овим погођени, а нарочито су погођени грађани села Великог Гаја из Среза вршачког које се налази на самој граници.

Још једну напомену учинио бих господину Министру финансија. Господа из Дравске и Приморске бановине често говоре о туризму. Ја бих хтео да скренем пажњу да се од стране царинских власти требало да поступа друкчије него што се поступа сада, кад се путује. Ја сам путовао у иностранство и нисам ни осетио кад улазим у Мађарску или Чехословачку, а чим се пређе наша граница, долази полиција и виче: Пасоше, пасоше, — па се онда појави сабља финансијског чиновника и онда се у Суботици појави жандарм и виче: Одби, одби.... (Одобравање на левици) Господо, ја сам прелазео границу и пре ове Владе па је увек исти случај био и зато је потребно да ту, где странци долазе, буду обазривији људи, да буду интелигентни људи који ће лепше поступати. Имајући поверења у Краљевску владу и господина Министра финансија гласаху за овај буџет. (Одобравање и плескање у центруму и на десници).

Потпредседник Фрањо Маркић: Реч има народни посланик господин Манфред Паштровић.

Manfred Paštrović: Gospodo, ја сам у Финансиском одбору говорио опширно о финансијској политици Краљевске владе. Ја сам ту у Одбору оштро критиковао порески систем данашње Владе, а такође надам се, да сам успео, ако не оповрћи, а оно полјудати и dokazati да је национални доhodak који је г. Министар приказоа, прилично фиктиван. Такође сам опширно говорио о нашој финансијској служби на мору и копну, па према томе smatram, да ми није потребно да опетujem оно што сам rekao у Финансиском одбору, јер у Финансиском одбору г. Министар је био тако љубазан да ме је позорно слушао... (*Ministar finansija Dušan Letica:* Ја Вас и сада слушам!)... а meni је било до тога да ме г. Министар finansija чује. Pošto сте ме, gospodine Ministre, слушали, могу се nadati, да сте моја излагања у mnogim stvarima одобрили и да је критика у Финансиском одбору што се тиче vašeg resora, bila на месту. Stoga да предем preko daljnjih kritika Vaše finansijske politike, а pozabaviću се једним питањем о коме у Финансиском одбору nisam говорио, а које smatram vrlo važnim. То је gospodo, subvencioniranje parobrodarstva.

Da li то питање spada у Ваш resor или не, ја то neznam. То би требало г. Ministre, да нам Vi kažete, где zapravo spada ово питање?

Pregledavajući budžet Ministarstva pošta našao sam да је тамо predviđeno 50.000.000 dinara за subvencionisanje parobroda. Ne znam kakve veze ima Ministarstvo pošta са овим питањем? Valjda зато, што parobrodi prenose poštu? Po mome mišljenju, Ministarstvo saobraćaja би требало да donese odluke о subvencionisanju našeg parobrodarstva, međutim Ministarstvo saobraćaja samo, kako izgleda, predlaže а kada се dode до питања novca onda на крају odlučuje Ministar finansija.

Gospodo, ја moram да вас upozorim, да те subvencije не значе davanje parobrodarskim društvima, да они s tim novcem raspolažu како ih је volja. Nije то, gospodo, subvencija, nego је то plaćanje države за službu izvršenu по nalogu и за račun države.

Gospodo, bilo је nekih Ministara, sada да im ne spominjem име, који су, kada је било питање subvencija на tapetu rekli: „Šta meni treba subvencija за

prenošenje pošte. Uzeću 2, 3 miliona dinara i sa par autobusa običicu celu Dalmaciju i preneti poštu autobusima, a parobrodi uopšte nisu potrebni. Isto tako reklo se i sa strane vojnih krugova, da se daje previše za parobrode i da se vojska može preneti sa par lada.

Gospodo, kada se iznašaju ovakvi argumenti za pobijanje potrebe davanja tih subvencija, onda je uopšte suvišno argumente pobijati.

Pričaću vam jedan slučaj, da li je istinit ili ne, to ne znam. Posle našeg ujedinjenja jedan od prvih Ministara saobraćaja, kada se je sastavljao proračun, začudio se što je unešena i stavka „Za signale na moru“, pa je zapitao načelnika: „Zašto to?“ „Gospodine Ministre, odgovorio je načelnik, to treba radi putovanja na moru, za parobrode, da znaju gde je kopno“. — „Batali ti to! Zašto auto, kada ide putem, nosi svetiljku, pa neka i parobrod nosi svetiljku“. (Smeh).

Primeredbe, kojima se kaže da će se autobusima preneti pošta, ne razlikuju se od ove primeredbe tog Ministra saobraćaja.

Gospodo, ne daje se samo za prenos pošte subvencija. Naravno parobrodi vrše i tu ulogu državi, koja bi inače koštala mnogo više od par miliona dinara, koliko Ministarstvo pošta predviđa. Ali parobrodarstvo kod nas obavlja jednu mnogo važniju funkciju nego što je prenos pošte. Pomislite, šta bi nastalo kad bi bio obustavljen promet parobrodima? Ja ne znam kako vi shvaćate, kako će onaj narod na primer da vrši svoju dužnost kao građanin. Na primer, kad sud pozove, kako će čovek da dođe na sud? Kako da se vrše naredbe suda, kako naredbe upravne vlasti ako ne postoji parobrodarstvo? (Dimitrije Vujić: Finansijskim čamcima!) Da, finansijskim čamcima, ili bolje plivanjem. (Smeh). —

Kako vidite nije pitanje tih subvencija u tome da to država daje kao oštetu za prenos pošte, nego to su pare koje država daje parobrodarskim društvima da mogu da održavaju veze na moru u interesu i političkom i privrednom, a i radi samog našeg turizma. Jer nemojte zaboraviti da od turizma ti naši krajevi i žive, a ako narod dobije, dobije i država. Ne treba zaboraviti da od kako se kod nas turizam razvio, naročito na Primorju, da su ti krajevi mnogo manje pasivni nego što su bili ranije. Jer ako turist, koji dođe u te krajeve, ostavi svoje pare, te pare dolaze narodu a indirektnim putem opet u državnu kasu. Moram da vas upozorim, da to pitanje subvencionisanja brodarstva nije iskrslalo od kako smo se ujedinili. Vi treba da pogledate šta je Austrija i Ugarska trošila za održavanje toga parobrodarstva. Kod nas se je tek od pre deset godina počelo da malo ozbiljnije vodi računa o potrebi subvencionisanja parobrodarstva pak je zaključen ugovor za 10 godina.

Sklapanjem tog dugoročnog ugovora postiglo se je, da su parobrodarska društva pristupila sistematskom razvijanju jednog programa poslovanja, investiranja i novogradnje, a država da može na osnovu toga da postavlja svoje zahteve za postignuće obnove starog brodogradnje i izgradnju modernih jedinica, naročito onih, koje služe lokalnom saobraćaju, koji je sa državnog gledišta neophodan. Ne treba kod toga zaboraviti, da je lokalni saobraćaj slabo rentabilan i da ga društva ne bi održavala po svojoj inicijativi.

S tim dugoročnim ugovorom došlo se je do ovih efekata.

Za redovnu obalnu plovību postiglo se je:

Efekat dugoročnog ugovora za redovnu obalsku službu.

1. Preduzeća su popravila stanje i opremu svog plovnog parka (koje je bilo prekomerno istrošeno tokom svetskog rata) tako, da svaka jedinica odgovara sada uslovima za bezbednost ljudskih života na moru — tako da danas imamo jednu flotu parobroda obalske plovību za saobraćaj morem od 67 parobroda sa 27.000 bruto reg. tona i 50.000 K.S., koja može jednovremeno da nosi 25.000 putnika i 10.000 tona denčane robe, koja uposluje 1500 lica brodske posade, 100 lica administrativne službe i 250 agenata, a za saobraćaj rekom Bojanom i Skadarskim jezerom 5 parobroda sa 800 bruto reg. tona i 1.000 K.S. sa potrebnim pomoćnim plovilima nosivosti 200 putnika i 600 tona sa 100 lica brodske posade.

2. Preduzećima je omogućeno da pruže potrebama države odgovarajući udobnu i od samih inostranaca u svakom pogledu pohvaljenu saobraćajnu službu od 92 redovite pruge sa 1.425.829 prevaljenih m. m. godišnje, koje prevoze do 1.500.000 putnika na godinu.

3. Izvršena je prnova flote za obalski saobraćaj od 8 parobroda sa 7500 bruto reg. tona i 10.000 K.S. (Kralj Aleksandar I, Prestolonaslednik Petar, Jugoslavija, Bakar, Rab, Šipan, i dva još bezimena) kojima se u pogledu opreme i službe možemo dičiti pred celim svetom.

4. Tri turističke pruge (Kumanovo, Ljubljana i Lovćen) svojom organizacijom i brodskom udobnošću i službom privlače na naše obale inostrani turistički svet u korist države, u političkom, privrednom i finansijskom pogledu.

Efekat dugoročnog ugovora za mediteransku i okeansku službu.

1. Oceanija upotpunila je svoj plovni park i razgranala svoju mrežu pruga tako da pruža nacionalnoj privredi a izvoz i uvoz 14 parobroda sa 60.000 tona nosivosti na relacijama iz naših luka za sve važnije luke zapadnog dela Sredozemnog mora te sve do Kanarije s jedne strane, na Atlanskom okeanu odnosno na Severnom moru, sa godišnjim prevozom od 40.000 tona robe od koje 240.000 izvozne i 160.000 tona uvozne.

2. Jugoslovenski lojd stavlja godišnje nacionalnoj privredi za izvoz 12 parobroda sa 80.000 tona nosivosti na relaciju iz naših luka Južne Amerike, na kojima je do sada poprečno godišnje prevezeno 16.000 tona drva i 2000 tona ostale robe, a sa turističkim brodom „Kraljica Marija“ od 10.382 bruto reg. tona i udobnog smeštaja za 300 putnika vrši kružna izletna putovanja iz i za naše luke i one Sredozemnog mora.

Po tome ugovoru sklopljenom 1928 obvezala se Jadranska plovība da će vršiti 990.021 morskih milja godišnje za km: 30.824.000; Dubrovačka plovība 190.820 za godišnju sumu od 11.675.648 dinara; Boka—Zetska plovība 98.132 morske milje za godišnju sumu od 7.000.000 dinara.

Zato su se ta parobrodarska društva obavezala da će obnoviti flotu tako, da: Jadranska plovība izgradi 18 brodova sa 7.000 bruto tona; Dubrovačka plovība dva broda sa 1.325 bruto tona i Zetska plovība — Boka 4 broda sa 550 bruto tona.

Gospodo, tako je glasio ugovor. Međutim, usled finansijske krize, taj ugovor morao je da se menja, pa je došlo 1922/23 godine do sporazumnog snižavanja te subvencije.

Kad je došlo do toga snižavanja bilo je očekivati da parobrodsko društva neće moći više da obnove plovni park, kako su se u prvome ugovoru obavezala. Ali, ako su im bila uskraćena prava, oni su ipak pridonijeli ogromne žrtve u interesu časti naše države i obnovili plovni park tako da bi vas oni, koji su bili na Jadranskom Moru i koji su putovali parobrodima, mogli uveriti, da je naše parobrodarstvo na dostojnoj visini.

Po novom sporazumu obvezala su se da će vršiti: Jadranska plovidba 845.920 m. milja godišnje za 29 miliona dinara, Dubrovačka plovidba 156.884 m. milja godišnje za 10 miliona dinara, Zetska plovidba 151.971 m. milja godišnje za 7 miliona dinara.

U pogledu same službe, smanjenje obaveza od strane društva nije izazvalo nikakve perturbacije, jer su društva od svoje inicijative odmah po stupanju na snagu sporazuma povećala obavezni broj milja.

Ona su na ime bila obavezna da vrše ukupno 1.154.776 m. milja dok su odmah vršila 1.292.791 m. milja i stalno su povećavala tu cifru.

Naravski, dosadašnja subvencija koja je iznosila 59 miliona dinara nije bila dostatna, jer prvi put je ugovor bio za subvenciju od 64.500.000 dinara pa je posle snižena na 59 miliona. A sada vidimo iz proračuna Gospodina Ministra finansija da je ta subvencija smanjena na 50 miliona dinara. Ako Parobrodsko društva nisu do sada mogla da podmire svoje potrebe sa subvencijom od 59 miliona dinara, kako će to moći učiniti sada kad im je otkinuto 9 miliona dinara? Kako će oni moći da udovolje svima zahtevima koji se na njih postavljaju? Tim više, što moramo kod ovih ugovora da razlikujemo dve vrste, i to sa obalnom plovidbom i ugovori koji se odnose na dugu plovidbu. Za dugu plovidbu ugovor važi do 1940 godine, i njima pripada 13 miliona dinara, i to im se ne može sniziti do konca godine, a za obalnu plovidbu ugovor ističe u martu ove godine. Kad se ovih 13 miliona dinara odbiju za dugu plovidbu, onda stvarna subvencija za obalnu plovidbu iznosi svega 37 miliona dinara. Dakle konačno snižavanje ide na štetu obalne plovidbe, koja je jošte i kako potrebna.

Gospodo, o važnosti duge plovidbe smatram da ne bi trebalo da vam govorim. Dovoljno će biti da vam kažem jedan slučaj koji se desio. Jedno naše parobrodsko preduzeće bilo je uspostavilo redovitu prugu sa Sirijom i Palestinom i prevozilo je naše drvo za sanduke po tarifi od 35 italijanskih lira po kubiku.

Jedno italijansko društvo iz Trsta, koje je do otvaranja ove naše pruge računalo našim izvoznici-ma isti prenos po 65 italijanskih lira, da bi istisnulo našu prugu, snizilo je prevozninu na 28 italijanskih lira. Kada je usled toga naša pruga obustavila rad, italijansko društvo bez daljega je povišilo tarifu opet na 65 italijanskih lira, i to samo našim izvoznici-ma i stavilo je još uslov da se roba mora tovariti, ne u Sušaku nego na Rijeci.

Eto šta znači kad naša zastava može da ide van Jadrana i koja je to korist i za našu privredu i trgovinu.

Gospodo, kada sam spomenuo dugu plovidbu onda mi dozvolite da vam spomenem jednu važnu prugu, koja interesuje ne samo Jugoslaviju, nego i sve zemlje Balkanskog Sporazuma. To je pruga koja bi morala da veže zemlje svih država učlanjenih u Balkanskom Sporazumu.

Zetska plovidba je ponudila i zatražila subvenciju od strane Kraljevske vlade za tu prugu. Ja sam, gospodo, bio kod Gospodina Ministra finansija lično i zainteresovao ga za tu prugu. Rekao sam mu, i ako sam opozicionar, da ja isto tako smatram svojom dužnošću kao državljanin i kao nacionalista, da mu svratim pozornost na važnost te pruge. Ta pruga morala bi da obuhvata Jugoslaviju, Grčku, Albaniju, Tursku, Bugarsku i Rumuniju sve do Konstance.

Ko poznaje naš pomorski život u Dalmaciji, mora da zna, da je čitav naš pomorski život usko vezan sa Crnim Morem. Bila je duga borba austrijskog »Lojda« za održavanje te pruge sa Levantom, sa Crnim Morem. Kada je austrijski »Lojd« uspostavio tu vezu, javile su se druge konkurencije, a naročito Francuska, koja je htela konkurencijom oduzeti tu prugu austrijskom »Lojdu«. Bilo je došlo do takve borbe između njih za tu prugu, da je jedno vreme austrijski »Lojd« besplatno vozio putnike i davao im još uz to pola ručka, samo zato, da se održi na toj pruzi. Naravno da Francuzi nisu mogli da izdrže jednu takvu konkurenciju i pruga je ostala austrijskom »Lojdu«.

Ako se danas prošetate Dalmacijom i pitate stare mornare, oni će vam svi sa ponosom govoriti o toj pruzi za Crno More. Jer na dnu Crnog Mora leže i danas tolike i tolike stotine naših sinova, koji su u valovima našli smrt za čast zastave, koju su onda vijali.

Važnost te pruge bio je shvatio, ja to mogu otvoreno reći, i Blaženopočivši Kralj Aleksandar. On se lično interesovao za tu prugu i radio da dode do ostvarenja iste. Takođe mislim da i današnji Ministar inostranih poslova Gospodin dr. Stojadinović shvaća važnost te pruge i da vam ju i on može obrazložiti.

Važnost te pruge shvatio je i još neko, a to je Nj. V. Kralj Karol Rumunski. To mogu otvoreno da kažem! Kada je pre par meseci bio kod nas na Jadranu, interesovao se za tu prugu kao i kakav će biti uspeh. Ali znate zašto? Zato što se pojavila jedna konkurencija, jer bi hteli Rumuni da uvedu tu prugu. Ja sam to bio rekao Gospodinu Ministru, a sad mogu da mu donesem i jedan dokaz. Ja ovde imam na rumunskom jeziku prepis jednog ugovora, koji je rumunska vlada sklopila sa firmom Centieri Navali Riuniti di Genova za gradnju četiri velikih brodova (motonave) u bruto tonaži od 5.900 i to za sumu od 67.787.506 italijanskih lira, što odgovara rumunskim lejima 474.512.542. Kao što se iz ovog ugovora vidi, Ministarski savet na svojoj sednici od 4 septembra 1937 godine doneo je ovaj zaključak da se to sprovede. Iz ovoga rešenja vidi se kako će se vršiti i budžetiranje za ovaj izdatak sve do 1942 godine, jer se u budžetu svake godine određuju potrebne sume tako, da je potpuno obezbeđena suma od 67.787.506 lira, odnosno što odgovara 474.512.542 rumunska leja.

Gospodo, kako vidite rumunska se zastava javlja a mi se skanjivamo da sklopimo taj ugovor sa Zetskom plovidbom, i da naša zastava bude prva na tome putu.

Gospodo, ja moram ovde najozbiljnije da upozorim g. Ministra finansija, da to ne dozvoli, jer bi bila sramota za nas, koji imamo pomorsku slavu, pomorske tradicije, da dočekamo i to, da nam rumunska zastava dode na Jadran. Mesto da mi, koji smo pod drugim zastavama nosili naše tradicije krvlju, mesto da mi dodemo do Konstance, — da dočekamo da dode rumunska zastava na Jadran? G. Ministre, ja s ovoga mesta činim apel na vas! Ovo pitanje treba da se reši

u interesu časti naše zemlje, u interesu časti naše zastave odmah, bez odlaganja.

Gospodo, neće biti na odmet da vas upoznam, koliko na primer druge zemlje ulažu u svoje brodarstvo, i to zato, jer imaju više smisla za more nego mi. Mi smo, gospodo, dobili jedan vrlo lep kraj, dobili smo jednu rivijeru koju nema ni Engleska a to je Dalmacija. Ali izgleda, gospodo, da mi to ne zaslužujemo, da mi to Jadransko more, koje su naši pretci krvlju sačuvali ne samo za Jugoslaviju nego i za slovenstvo, ne zaslužujemo baš prema tome koliko se za njega staramo. Dobio sam prepis članka iz lista „Il Pikolo“ u kome se govori o italijanskoj trgovačkoj mornarici.

Govori se o autarhiji koju Italija hoće da reši na svima poljima njene ekonomije, obuhvatajući takođe i trgovačku mornaricu. Italija u njenom nastojanju da osigura sebi potpunu nezavisnost na moru, ne samo u uvozu već i da poput skandinavskih i drugih zemalja plasira suficit svoje brodske tonaže u internacionalni promet, u cilju dobijanja deviza i afirmacije njene zastave na svima svetskim tržištima, odlučila je da trgovačku mornaricu obnovi i znatno uveća njenu tonažu, osobito što se tiče teretnih brodova. Po tome je već učinjen jedan program, koji ima da se sprovede u roku od 4 odnosno 10 godina, a koji predviđa sledeće novogradnje: 44 nova broda u ukupnom iznosu od 250.000 bruto registarskih tona, za održavanje redovnih linija. Od ovih brodova pada na društvo »Italija« 9 sa ukupno 86.000 tona, na društvo »Lojd Triestino« 13 sa ukupno 82.000 tona, na društvo »Tirenija« 17 sa ukupno 43.000 tona, i na društvo »Adrijatika« 5 sa ukupno 39.000 tona. Od svih brodova 37, sa ukupno 140.000 tona, biće podešeni za održavanje redovnih putničko-teretnih linija, na mesto starih 30 brodova sada zaposlenih na tim linijama, koji će biti ustupljeni brodovlasnicima slobodne plovidbe.

Gradnja ovih brodova koštaće 1 i po milijardu lira. Njeno finansiranje već je osigurano, delimično samim uštedama odnosnih parobrodskih društava a delimično putem već izdanih obveznica u iznosu od 900 miliona lira od strane povlašćenog društva »Fiumare« (Kompanija finanziaria Maritima — državna ustanova).

Dakle jednu i po milijardu lira Italija daje za obnovu svoje mornarice.

Pored gore navedene gradnje putničkih i teretnih brodova namenjenih za redovne linije, predviđen je takođe i jedan opsežan program za pojačanje privatne inicijative brodovlasnika slobodne plovidbe. Taj program predviđa izgradnju od oko 2 miliona tonaže teretnih brodova u roku od 10 godina i to po 200.000 tona brodova godišnje. Brodovlasnici slobodne plovidbe moći će izvršiti novogradnje u domaćim brodogradilištima uz velike povlastice koje će im se dati jednim zakonskim dekretom, čija se publikacija uskoro očekuje. Te povlastice odnose se uglavnom na oslobođenje od carina na sirovine, koje brodogradilišta moraju uvoditi iz inostranstva, na premije za upotrebu domaćeg materijala, kao i druge fiskalne olakšice, te za doprinos države za amortizaciju brodova i za osiguranje minimalnog dobitka. Za davanje prednjih povlastica predviđeni su u državnom budžetu krediti u iznosu od 100 miliona lira godišnje, koje će u predviđenom roku ovog programa od 10 godina dostići ukupnu sumu od 1 milijarde lira.

Gospodo, ovo je nov program italijanske vlade za obnovu svoje trgovačke mornarice. Gospodo, posle

ovih ogromnih cifara, kad ih usporedimo sa ciframa za naše brodarstvo, onda je, gospodo, suvišna svaka dalja diskusija. (Dr. Branko Kaluderčić upada u reč). Pre Vlade g. Stojadinovića bilo je 64 miliona, a posle 59 miliona a sada je predviđeno 50 miliona. Jeste, bilo je na papiru, ali to su bile obaveze a Vi mi, g. Ministre, kao bivši Ministar morate potvrditi da kad jedna država stavi svoj potpis da je to obaveza koju ona mora da ispuni kad-tad. Ja imam poverenja kad mi država daje svoje obveznice.

Gospodo, kako vidite, ja sam kod Ministarstva finansija hteo samo o ovome govoriti da g. Ministra na ovu stvar upozorim i da učinim jedan apel na njega da ima ovo u vidu. Da ima u vidu šta druge zemlje rade, a naročito da ima u vidu da pitanje pruge Balkanskog sporazuma treba smesta i odmah rešiti, e da nam se ne bi dogodilo da budemo stavljeni pred svršeni čin. (Odobranje i pljeskanje na levice).

Потпретседник Фрањо Маркић: Реч има наредни посланик г. Јеремија Протић.

Јеремија Протић: Господо, ја сам узео реч у овоме ресору Министарства финансија у једној специјалној намери да одговорим господину Министру финансија на извесне приговоре које је он учинио на мој говор у начелној дебати, наравно без икакве анимозности, сасвим лојално, јер сматрам да нисам добио одговор у његовом експозеу после завршене дискусије у начелу. Али, пре него што бих прешао на тај део нека ми је допуштено да бацим један општи поглед на једно поглавље које је прошло и о коме се дискутовало у овоме Дому, а то је буџетско поглавље о пензијама. Господо, и са десне и са леве стране говорили су о пензијама и чиновницима и сваки је говорио како он схвата, чак се ишло мало даље па се демагогисало, па се причало како треба поделити пензионере на две врсте, на економски јаке, који не би требали да уживају пензију и на економски слабе који би у том конкретном случају требали да уживају пензије. И како би то требало давати инвалидима више, па сам сматрао за потребно да као члан Југословенске националне странке кажем, да код нас нема подељеног мишљења кад су у питању инвалиди, јер инвалиди како данас стоје, морамо признати да су у тешком положају.

Инвалиди данас претстављају једно жарниште на коме треба да се напаја наш подмладак у своме патриотском жару за тешке дане који могу да наступе ако друштво не изађе из ових заблуда на које је наишло. Јер ако се скрене са овога пута ми можемо дочекати тешке дане баш с обзиром на ту нашу омладину, на наше потомство.

Господо, за пензионере могу да вам кажем, пошто сам и сам пензионер, прво, да је пензија право једнога чиновника које потиче из обавезе државе по једном позитивном закону; друго, да држава према извесним условима прима у службу и поставља услове као саговорач, и онај који хоће да служи тај се прима службе а ко неће да служи тај иде и тражи занимање ван државне службе. Не можете, господо, правити диференцирање пензионера на сиромашне и богате, јер то ни закон не прави, али ипак ако бисмо се ми упустили у висину цифре за пензионере видећемо да је буџетом предвиђена сума од 1 милијарде, која је цифра несумњиво велика, али ипак можемо наћи где лежи то зло. Господо, има у истини нешто што је после

рата направило да се овако велика цифра из буџета у буџет стално уноси сваке буџетске године.

Господо, ми смо у предратној Србији имали један идеалан закон са свега седамдесет и неколико параграфа, и по том закону се тачно знало, ко је кад стицао право на пензију, као и то, које му се године урачунавају у пензију, колика је пензија и мимо тога ништа даље. Никад се Народна скупштина није бавила са чиновничким положајима и пензијама. То је законом било регулисано и то је ишло аутоматски. Али, шта ћете! Рат колико нам је донео добрих ствари, донео нам је у нашем унутрашњем уређењу и доста ствари које изазивају нешто што ми не бисмо желели, а то је тај проклети политички опортунитет. Ви сте ми, господо, сви сведоци, да смо ми после рата признавали у године за пензију и за напредовање чак и службе деловођа по сеоским општинама, па зато има случајева, господо, да имате једног деловођу који је провео 20 или 9 година као сеоски деловођа једне мале сеоске општине, који је постављен у државну службу и после годину дана коју је провео у државној служби, да је пензионисан и добио пензију, јер тако закон каже.

Сад, господо, долази нешто друго, оно што је најгоре и што је најтеже. Ми имамо две врсте чиновника. Имамо: професионалне чиновнике који после својих свршених студија улазе у државну службу, служе одано државу да би у старости добили пензију за себе, а после њихове смрти за њихову породицу. А имате, господо, и рачунске или рачуницке чиновнике да не кажем мало тежу реч, који су се убацили у државну службу протекцијом. Протекцијом баш те проклете политике и протекцијом оних људи који можда данас највише нападају те ствари, а то су, опет подвлачим, без анимозности, једним добрим делом, адвокати који су, у времену кад је требало ући у државну службу са 105 динара, или са 1250 динара, колико данас имају приправници, добро на пијаци зарађивали, па кад су осетили да се старост приближује, под сугестијом породице, или и по својој личној иницијативи успели да уђу у државну службу и да им се ту признају адвокатске године како за напредовање тако и за пензију. Па имате још и данас људе да су им признаване за унапређење чак и задругарске године. То је случај са нашом браћом са оне стране који су били под Аустроугарском, док тај случај није могао бити у Србији, јер се овде такве године нису признавале. И ви тако имате данас пуне пензионере који немају више од 48 година старости, а што је најважније вуку пуне пензије, па су уз то и упуслени у банкама или у по неким другим приватним предузећима.

Имате, господо, и још једну тежу ствар. 1924 или 1925 године, не знам тачно али мислим да ће се господин Министар финансија тога сетити, у времену баш када је Министар финансија био господин др. Стојадиновић, донето је било неко законско овлашћење: да се банкарски чиновници доведу у Министарство финансија, ради примене система двојног књиговодства, као стручњаци. Наравно, да су они онда поставили услов да им се све време проведено у приватним банкама призна у године службе како за пензију тако и за напредовање. То им је и признато и они су, са триплем платама но што су имали њихове колеге у државној служби после неке година у Министарству финансија, престижали своје другове или стали с њима на равну ногу у погледу својих законских припадљности.

Па то имате, господо, и сада у Министарству финансија; и сада у Министарству финансија имате људе који су били директори банака, па кад су се те банке замрзле, онда су се дотична господа присетили да треба да се осигурају једном пензијом. Они стога улазе у финансијску струку, признају им се године службе и то се проводи кроз финансијски закон који преставља једну општу торбу, и они заузимају највеће положаје, барабар са оним чиновницима који ту годинама раде да би добили право на унапређење и право на пензију.

Па, господо, кад тако посматрамо ствари, онда не треба ни да се чудимо што је кредит на пензије тако велики. Ако се овако и даље продужи, то ће отићи у недоглед и доћи ће дан када држава неће бити више у могућности да те пензије исплаћује. И шта ће онда наступити? Наступиће, то да плате цех баш они професионални чиновници који су одано служили државу због оних који су као рачуници улазили у државну службу искоришћавајући високе положаје.

Господо, о овоме би се питању могло много говорити. Оно је тугаљиво. Ја морам да одам свако признање оним чиновницима који су после пуних 35 година државне службе, седећи непрестано између четири зида, стекли право на пензију. Нека им је ала! та пензија. Јер, проведи по десет сати у једној тешкој атмосфери, без довољно ваздуха и без довољно светлости, какав је случај данас у многим канцеларијама код нас, то није лака ствар, зато ви и видите кад данас државни чиновник изиђе из канцеларије после десет сати проведених у њој како рђаво изгледа. (Стаменко Стошић: А како је тек нама сељацима без хлеба?)

Али треба да знате, драги пријатељи, да је ваздух битнији за живот и здравље него хлебац. Ја, господо, не бих желео да бар ми у овој Скупштини третирамо тако неправедно наш чиновнички кадар. Али ја ћу се на то вратити баш у овоме ресору кад будем говорио о администрацији управно финансијској па ћете видети како то изгледа, да ли су ту криви чиновници или ко други.

А сад да се вратим на реплику г. Министра финансија. Г. Министар финансија дао ми је одговор на моја тврђења приликом начелне дебате о буџету. Г. Министар је рекао да је он први пут успео да кредитирану возарину унесе у буџет и да је постигао један споразум са Министарством војске у износу од 60 милиона динара за ту возарину да се унесе на терет буџета Министарства војске а да се толико одобри Министарству саобраћаја као приход. То је сасвим на свом месту и то је допуштено. Али г. Министар финансија није ми одговорио да ли је такав споразум постигао и са другим министарствима, јер сва министарства имају кредитирану возарину, јер ако је тај споразум само са Министарством војске, а не и са другим министарствима а та је возарина унесена у завршни рачун као готов новац, мада у ствари није готов новац; онда, господо, завршни рачун не одговара фактичном стању ствари.

Даље, г. Министар финансија говорио је нешто и о авансима, али вероватно да га ја нисам добро чуо, зато га нисам могао схватити. Једно је факат да ова Влада, поред кредита предвиђених у буџету у његовом цифарском делу, врши из-

датке и ван цифарског дела. Одакле она те паре добија и нашта те издатке чини, то ми не видимо. Али је факат да Краљевска влада узима авансе и од Народне банке и од Поштанске штедионице и од Хипотекарне банке и да то претставља дуг државе за ранију рачунску годину, само што се то вешто манипулише, јер се ти аванси преносе из године у годину. (*Министар финансија Душан Летица*: Код Поштанске штедионице је данас далеко мањи рачун!) Ја знам да је г. Стојадиновић тај аванс код Поштанске штедионице од 600 милиона динара претворио у стабилизовани дуг. Па ви, господо, имате стални аванс и код Народне банке у износу од 1,600.000.000 динара (*Министар финансија Душан Летица*: То су све старе ствари, ова Влада никада не узима из Народне банке!) Најзад, ја у то не могу да се с Вама упуштам, јер немам на расположењу свих потребних података, само желим да се то изведе начисто да ли тај дуг постоји као дуг или не постоји и да ли, ако се овако продужи са трошењем ван цифарског дела буџета, да ли доцнија влада, када дође после вас не доведе у тежак положај и Поштанску штедионицу и Државну хипотекарну банку и Народну банку. Јер ви знате, господо, да овај данашњи прилив улога у тим државним банкама то није неко стварно појачање, него то је управо одлив, одлив улога из приватних банака који су дошли као прилив у ове државне банке са уверењем света да им је ту новац сигурнији, што у ствари и јесте, јер држава гарантује те улоге.

Исто тако, господине Министре, ја нисам добио од Вас одговора за она плаћања која су чинјена ван цифарског дела буџета са боновима. Ви знате да су многа државна плаћања вршена са боновима који су репартирани на три до четири године. Они имају одређени термин и кад дође тај термин морају да се плате. Истина имаоци њихови имају ту олакшицу да могу залагати те бондове код државних банака по истом интересу који им и држава плаћа. (*Министар финансија Душан Летица*: Таквих бонова више нема, има уговорних бонова, и ти су у буџету!)

Сада ћу, господо, да пређем на управно финансијску администрацију. Морам унапред да кажем да је она данас један велики баласт, огроман баласт за пореске обвезнике. То је баш дело Министра финансија данашњег, јер је порески закон донет под Вама, Ви сте га и радили и ја се сећам врло добро да сам тада нисистирао да се задржи стари систем пореских одељења, који је био много лакши и много бољи и без великог оптерећења са персоналом. Међутим, администрација оваква каква се данас води у финансијској струци, очајна је. Ако вам се наметне једна пореска обавеза да је платите; и ако је неправедна, ви не можете да је се дебарасирате ни за годину до две дана па ни за четири године. Мени се лично десило као бившем помоћнику Министра финансија да сам код г. Зеца, док је био на положају шефа Пореске управе, био ослобођен порезе на једну кућу коју сам почео да зидам са зајмом Хипотекарне банке, па је нисам могао завршити него је завршио предузимач. И они су мене оптеретили ипак са инвалидском порезом од 900 динара. Предамном је шеф Пореске управе донео решење да се ослободим тога, и читаве четири године тај се дуг стално преноси из књиге

у књигу и стално се њиме теретим и задужујем са интересом тако да поред тражења тога решења нисам могао доћи до тога решења. Одговорили су ми да је то случајна омашка да то није спроведено кроз главну књигу и ја сам на крају морао да платим.

Па имате и друге ствари. И ту у партизанству отерало се далеко. Има људи који не схватају ствар као ми, народни посланици, и ако је присталица владине политике неће да одговара на акта, па ургирајте ви колико год хоћете. Опет из моје личне праксе имао сам случај да једна Пореска управа из Јужне Србије четири месеца неће да одговара на телеграм Дирекције пореза написан у име министрово и неће да каже право стање задужења. Ту је био спор око једнога имања које је било под Хипотекарном банком, и пренесено на Министарство пољопривреде и по једнима тим имањем управља Министар пољопривреде, а по другима Министар финансија и никако не можете доћи до резултата.

Господо, ми смо се овде дотицали и земљарине. Господа колеге су говорили о тој земљарини. Једни су налазили за опортуно да би земљарину требало укинути. Она у истини не претставља божна какав ефекат и могла би да се покрије и да се то питање једанпут пречисти. Али ја сада хоћу једну ствар да подвучем, ми морамо бити праведни кад хоћемо да водимо политику, ми морамо искрено признати и фактично стање, било оно црно или бело. То ослобођење земљарине било је 1932 године. То није дело ове Краљевске владе. 1932 године спуштена је земљарина са 20%. Господин Министар финансија могао би да нађе покрића из других извора. Ми смо чак имали један пројекат, који ћу ја показати, можда ћу поднети Народној скупштини у току ове сесије. Ја мислим да ће г. Министар финансија признати да ту земљарину укине а да је покрије на неки начин, како му ми будемо предложили, те више не би имали да се препиремо у Народној скупштини око тога да ли земљарину треба оставити или не!

Имате, господо, још једну установу која је створена или, боље рећи, која је пренета из бивше Аустроугарске, јер је ми нисмо имали, а то је ова финансијска контрола. То је једна тешка организација и администрација, врло тешка! Ту су се створиле читаве установе, читави надлештва, па чак и централе са начелницима на челу. И право да вам кажем они су схватили своју службу на други начин него што би требало. Па нисмо ми порески обвезници неки осуђеници на оптуженичкој клупи, да мора да нам се упада у кућу у свако доба, и да сваки може да се натреса и да виче, и да употребљава чак и изразе који су непристојни, зато ако један човек не плаћа порез када се опомене већ неколико дана после тога. Или оно што је најцрње, ви сви знате да се сада наплаћује до првог фебруара порез за служавке, који износи годишње 52 динара, па је ове године толика јурњава настала у Београду, да нема извињења ако сте платили десет дана после, већ напишу реферат и ви имате да платите и казну 300 динара поред тога што сте платили и 50 динара. Дакле свега 350 динара. Зашто? Зато што је раније било да се ти купони, како ли се зову, те платне исправе купују у кијосцима београдским, међутим најједанпут

је то управа финансијске контроле у Министарству финансија променила, и сада не можете те купоне купити нигде у кијосцима него у дотичној пореској управи у Београду. И сада треба да одете тамо и да проведете најмање сат, и то ако имате везе и познанства, иначе проводите и по два сата док ви то уплатите, и док вам чиновник удари штембил и потпише. И сада овај наш свет, како је по природи лежеран, не што неће да плаћа, већ што очекује да ће се ти купони пустити у продају и по београдским кијосцима, а они не могу да се набаве и тако се затекне да не плати порез до 1 фебруара па сада плаћа казне и, место 50 динара колико је дужан, он плаћа још 300 динара. Господин Министар финансија мора да поведе рачуна о томе и да скрене пажњу онима који хоће да изводе реформе, да те реформе буду приступачне грађанству и да грађанство зна за те реформе, а не да зато што није платио порез првог месеца у години плаћа и казну од 300 динара.

Ја бих још једно питање желео да упутим Господину Министру, које мене интересује а интересује свакако и вас. Оно се односи на замену обвезница 7% зајма. Ја знам да тај зајам 7% купонски истиче 1946 године и он има купон до 1946 године. Зашто се на 8 година раније мења, кад хвала Богу, ко га има, ја га немам, свакако може га чувати, није подеран ништа. Јер по томе, ако би било, да су те обвезнице поабане, логичније би било да се 2% лутријски зајам од 1882 године промени а никако новији зајам, који има још за 8 година купона. Ја се бојим да се и ту не направи некаква финансијска операција, која ће да представља готов новац. Међутим, неће бити готовог новца, него ће бити опет неки папири. Ту бојазан не може нико да ми замери, ни да ми оспори, јер, господо, на крају крајева, ми смо сви као политички људи дужни, да тачно будемо обавештени, да знамо, шта Краљевска влада мисли с том заменом и зашто ће јој та замена и тај покрет и потрес код свих портера тих обвезница.

Господо, имало би много што шта да се говори, али ја морам водити рачуна о року, о Пословнику, па бих на крају само могао још толико да вам кажем. Ви сте сви чули Г. Министра социјалне политике, кад је говорио у име Краљевске владе овде, он је говорио, како је Влада успела да да политичке слободе, да да чак и зборове и договоре. Фактички ко овде слуша, кад се тако говори, мисли да је то све тачно. И сви ми из опозиције узалуд се упињемо да докажемо нешто против и да не стоји то у истини. Међутим, ја ћу само да вам напоменем, колико смо ми далеко као народни посланици изгубили свој углед баш због таквог става Краљевске владе, која овде једно говори а напољу друго ради. (Гласови на левици: Тако је!) Краљевска влада заборавила је, да смо ми посланици под имунитетом и да бар кроз тај имунитет треба да чува ауторитет свакога посебнице, па и овога Дома, него се дешава ствар, да једном нашем другу, да га поменем, г. Ковачу, државни тужилац, који је орган Краљевске владе, у ствари Министра правде, забрањује растурање оригиналног говора по стенографским белешкама, који је одавде, са овога места, изговорио и каже текстуелно овако: Са обзиром на садржину тога говора, који отступа односно који се противи томе и томе параграфу Закона за заштиту државе, забрањујем растурање тога говора господина Ковача. Ако смо

ми за параду као народни посланици, ако ми у истини не уживамо имунитетно право и ако не можемо да покријемо говор имунитетом, онда каквих бранилаца народних права може бити и шта овај народ очекује од нас, ако од нас не сме да чује често пута истину, која је горка али је истина, јер кроз истину можемо се узајамно кориговати. Сваки од нас, који говори истину, мисли да доприноси добру, не мисли злонамерно, не верујем да постоји и један, који ће злонамерно да мисли. Кад тако стоји ствар, онда право да вам кажем, све дотле, док Краљевска влада схвата ову Народну скупштину овако, како је она схвата, да треба да постоји само зато, да покрива њен рад са формалне стране, да смо ми једна фигура пioni, подмелени на десну и леву страну, десна виче за а лева против, — онда је илузорна Народна скупштина, онда она демантује и Господина Претседника скупштине, који је овде нарочито подвукао, да, хвала Богу, ми улазимо у трећу фазу, у фазу парламентаризма. Међутим од парламентаризма нема ништа, нема ни од нашег имунитета ништа. Ми смо сведени на положај обичног говорника зборског, само што на збору имамо већу публику, а овде, у Скупштини, имамо своје другове, па се гледамо, разговарамо и проводимо време.

Стога, господо, не могу дати поверења овој Влади све дотле, докле не буде изменила свој став и не буде извршила своја обећања, која је кроз сваки буџет давала кроз ове три године. (Пљескање и одобравање на левици).

Потпретседник Фрањо Маркић: Реч има народни посланик г. Станко Ленарчич. (Гласови: Није присутан.) Пошто г. Ленарчич није присутан, сматра се да је одустао од речи.

Реч има народни посланик г. Михаило Бренчич.

Mihael Brenčič: V početku svojega govora hočem spregovoriti par besed o sistemu pobiranja davkov. Naši kmetje zahtevajo, da se davek pobira 4 krat na leto in to prvo četrtno do mesca marca, drugo četrtno do junija, tretjo četrtno koncem septembra, zadnjo četrtno pa na koncu leta. Nikakor pa se naš kmet ne strinja z sedanjim načinom pobiranja davka, to je, da se mora plačati 1. obrok 15. avg. in drugi do 15. nov. in da, kadar ne plača davkov ob pravem času, se mu zaračunajo 6% obresti, in zgodi se pogosto, da mu vsled neplačila davka in obresti na davke prodajo posestvo. Mi Slovenci smo dobrodušni ljudje, zato prosimo ponovno, da se zopet uvedejo davčne knjižice in da se ne pošiljajo več poštna položnice preko občin.

Gospodje, vi veste v kakem stanju se nahajajo naše občine, ki jim predsedujejo naši župani, ki se sedaj popolnoma opravičeno pritožujejo, da so padli na nivo davčnih eksekutorjev, kajti oni morajo sedaj v svojem delokrogu deliti poštna položnice v svrhu vplačila davkov in, kolikor je meni znano, so celo odgovorni za pravilno izvršitev plačila. Vi, gospodje narodni poslanci, veste, da ima vsaka občina že itak dosti dela do vrh glave; sedaj pa se ji naloži še to breme, da morajo same skrbeti zato, da se davki ob pravem času izterjajo.

Druga stvar o kateri želim govoriti, to je davek na strojenje kože. Pri nas na Štajerskem ima vsak kmet pri hiši svinjo, katero zakolje v svojo lastno uporabo in, kakor pravimo mi, dene svinjo iz kože

in kožo za svojo uporabo ustroji. Od tega pa mora sedaj državi plačati davek.

Gospodje! Kako čudno je to za našega kmeta, in skoraj nemogoče mu je objasniti, da mora od svoje lastne svinje za strojenje kože plačati državi davek. Zato apeliram na gospoda ministra, da se glede tega prinese zakonska korekcija, ker je nepravilno, da se zahteva plačanje davka na strojenje kože, ki služijo kmetu v njegovo lastno uporabo.

Gospodje narodni poslanci! Znano vam je tudi, da imajo naši kmetje poleg druge svoje posesti pri hiši tudi majhen gozd bodisi smrek, bukev ali mecesnov in dajejo ta les na žago. Za žaganje tega lesa pa zahteva sedaj država tudi svoje, in se mora ta davek plačati direktno lastniku žag za državo. Tudi ta dajatev je po mojem mnenju in po mnenju naših kmetov neutemeljena in nepravilna, na prosim gospoda ministra, da tudi v tem pogledu ustreže upravičenim željam naših kmetov.

Gospodje narodni poslanci! Jaz sem že dvakrat osebno govoril z gospodom ministrom radi ujme ob povodni in toči glede nastopanja katastrske uprave ob priliki toče v vasi Šalovci. V tem kraju je toča potokla 65% vseh pridelkov, a to je vinograde in druge poljske pridelke. Katastrska uprava v Ptuju pa je celokupno škodo ocenila na reci in piši okroglo 6.000.—dinarjev. To je prav tako, kakor bi hoteli imeti naše ljudi za norca. Pravično bi bilo, da se nastala faktična škoda pravilno oceni in da se protivrednost nastale škode bodisi odpiše na davkih, ali pa da se prizadetim da kaka druga podpora, odnosno podeli primerna pomoč. Meni samemu se je zgodilo pred 2 leti, da mi je toča potokla 95% vinograde. Plačal sem za prošnjo, katero je bilo potrebno kolekovati, kolek dinarjev 50.—, nakar je prišla komisija in na licu mesta pregledala nastalo škodo. Moje presenečenje je bilo ogromno, ko so mi na davkih za škodo, ki je znašala 30.000.—dinarjev odpisali reci in piši 60.—dinarjev na davku v prihodnjem letu. Ker se dogajalo taki slučaj, je res najboljšo svetovati kmetom, naj ne delajo sebi nene potrebnih stroškov s pisanjem prošni in kolekovanjem prošni, ker se to ne izplača. Sicer moram priznati, da je z lanskim letom bila taksa za kolekovanje tozadevnih prošni odpravljena.

Nadalje želim spregovoriti par besed o novem davčnem ključu, kateri pri nas na štajerskem obstoja že najmanj 50 let. O tem je govoril danes popoldne že moj kolega gospod Lazič, vendar moram reči, da bi mi v Sloveniji bili srečni, če bi tudi pri nas veljal ključ, ki velja za južne kraje. Zato upravičeno zahtevamo, da se v tem pogledu naši kraji izednačijo z ostalimi pokrajinami. (Vojislav Lazič: Ja pomagam tvoj predlog!)

Gospodje! Lansko leto, mislim, da je bilo meseca novembra, je naš spoštovani gospod minister Letica izdal novi trošarinski pravilnik, katerega so zahtevali predsednik županske zveze in predsednik kmečke zveze v Ljubljani in še en gospod ki je vinogradnik, zato da si na ta način popravijo finančni položaj svojih občin.

Gospodje! Ta Pravilnik pa je najbolj prizadel naše najsiromašnejše ljudi, ki se bavijo z vinogradarstvom v Halozah in Slovenskih Goricah, posebno pa našega kmeta vinogradnika, ki je do sedaj vršil zameno svojega žita za vino od vinogradarja. Jaz prosim, da gospod minister uvede tudi pri nas pavšalizacijo, kakor je to slučaj že v drugih banovinah in upam,

da se bode za to dalo pridobiti tudi gospoda bana dravske banovine. Jaz sem bil lansko leto na konferenci trgovske zbornice v Ljubljani na kateri so bili zastopniki vinogradnikov, gostilničarjev in vinskih trgovcev. Ob tej priliki se mi je posrečilo po triurnem prerekanju vendar zediniti gospode, ki so na kraju pristali, da se tudi v dravski banovini uvede pavšalizacija in sistem nakupa in potrošnje vina po avstrijskem vzgledu — in to od 56 litrov naprej trošarine prosto. Sedaj imamo nemogočo situacijo, da mora kmet ne- vinogradnik v Halozah plačati 1 dinar banovinske trošarine ter občinske za mesto Ptuj 1.50 dinar, na deželi pa 1 dinar, kar je v največjo škodo naših ubogih haloških vinogradnikov. Gospodje! Vi veste, da je vino včasih kislo, tako kislo, da se ne da prodati, a vseeno se mora plačati vse javne dajatve, a to vino se ne more prodati, niti da bi kmet dobil povrnjene svoje stroške. Tovarišu dr. Klaru je znano, da v Prekmurju malokedaj dosežejo ceno 2 dinarjev za prodano vino.

Z ozirom na prednje bi bilo edino pravično, da se uvede najvišji davek na vino in to za banovinske in občinske dajatve največ 1 dinar od litra.

Radi pravilnika, ki je do sedaj v veljavi, se dogaja, da gostilničar ne kupuje potrebno vino direktno od vinogradnika—kmeta, temveč ga kupuje od vinskega trgovca, ker, ako bi kupil večjo količino vina od vinogradnika, bi moral že takoj pri vkletenju plačati banovinsko in občinsko trošarino. S takim postopanjem ima korist le vinski trgovec, naši ubogi vinogradniki pa samo škodo, ker ne morejo svojega pridelka tako dobro vnovčiti.

Gospoda finančnega ministra z ozirom na prednje prosim, da v letošnji finančni zakon ponovno uvede pavšalizacijo vina in žganja.

Gospodje, sedaj pa prihajam k najvažnejšemu vprašanju, to je h kmečki zaščiti. Gospodje! Po mojem mnenju je ta kmečka zaščita slabo rojeno dete, ki je pri nadaljnjem svojem rastu zbolelo še na tuberkulozi. Po tej zaščiti so imeli največjo škodo naši slovenski veleposestniki, kateri nimajo nad 50 hektarjev orane zemlje, ali imajo nad pol milijona dinarjev dolga. Ob tej priliki bi prosil gospoda ministra financ, da se kmečka zaščita razširi tudi na te veleposestnike, ki so prav tako zaščite vredni kakor ostali manjši posestniki.

Bolno vprašanje pri nas, gospodje poslanci, je izterjevanje druge anuitete na podlagi kmečke zaščite. Če kmet pravočasno ne plača se mu takoj pošlje eksekutorja, ki mu popiše kravo, vola, vozove in vse kar ima pri hiši in se na ta način ubogega kmeta spravlja v obup. Jaz prosim gospoda ministra, da izda svojim podrejenim organom nalog, da so v tem pogledu malo bolj človekoljubni, da malo počakajo, da se kmet opomore in da na jesen, kadar svoje pridelke proda, plača dolžno anuiteto.

Jaz smatram, gospodje narodni poslanci, da smo pri nas pred leti napravili majhno napako. Čudim se, zakaj so se pri nas tako bali inflacije, čeprav so vsi vedeli, da so tudi druge države še naprednejše od naše, zlasti bogata Amerika, nadalje Anglija, Francija in Češka — uvedle svojčas inflacijo. Ne razumem, zakaj nismo mi v tem pogledu postopali tako kakor prednje države. Mislim, da so pri temu glavno besedo imeli židje, ki so člani narodne banke in ostalih naših velikih bank, ki so se bali da bodo radi inflacije izgubili svoj »težko in krvavo« zaslužen denar. Če bi se pri nas uvedla inflacija, bi našemu kmetu ne bilo potrebno prodajati svoje produkte pod ceno, tem-

već bi lahko brez kmečke zaštite izplačal in se rešil svojih dolgov. (Odobranje).

Ko sem govoril o davku na strojenje kože, sem nehoté pozabil, da omenim tudi krivičnost davka na obrtnike, zlasti kovače in krojače itd. v mestih Ptuj in Ormož in prosim ob tej priliki gospoda ministra, da se jih tega davka, ki je v veljavi od leta 1932, oprostí.

Потпретседник Радисав Вучетић: Господине говорнице молим вас да завршите пошто је Ваше време на измаку.

Mihael Brenčič (nastavlja): Gospod predsednik takoj bom pri kraju, vendar želim še nekaj stvari iznesti.

Prosim, da se zakon o vzdrževanju zgradb srejskih načelstev spremeni. V našem mestu Ptuj na primer, ki šteje samo sedem in pol tisoč prebivalcev, a celi srez 75.000 prebivalcev, mora plačati letno za vzdrževanje zgradbe srezkega načelstva 21.300 dinarjev. Ta znesek se mora po zakonu vsako leto vnašati v proračun mestne občine ptujske. Za ta zakon se moramo zahvaliti bivšemu predsedniku vlade Petru Živkoviću.

Nadalje moram omeniti še, da je že skrajni čas, da se kronskim penzionistom železničarjem izplačuje penzija v dinarjih, in to toliko dinarjev, kolikor jim je odrejeno v kronah. Moj srez leži ob železnici in meni so znane vse težkoče in vsa beda naših revnih železničarjev — kronskih upokoјencev.

Gospod minister! V bivši Avstriji so pred 50 leti za obnovo propadajoćih vinogradov dobivali potrebni revni vinogradniki brezobrestna posojila od države kakor tudi od štajerskega deželneга одбора. Prosim gospoda ministra, da tudi današnja vlada da iz državnih kreditov večji znesek v ta namen, kakor je to storila banska uprava z letošnjim proračunom.

Apeliram ponovno na kraljevsko vladu, da tudi ona svojo dolžnost napram kmetu v tej smeri izpolni.

Zakaj morajo davkoplačevalci na pošti plačati najmanje pol dinarja za vsaki ček? Ček velja najveć 5 para. Zakaj se potem zahteva taksa od 50 para. Kmetje se vprašujejo, zakaj morajo plačevati to takso?

Gospodje narodni poslanci! Pri prevzemu posestva po oćetu oziroma po stariših mora sin ali ћи plaćati v teku 14 dni 4% državne in 2% banovinske prenosninske takse. To je velika rak-rana za našega kmeta, ki mora v teku 14 dni to plaćati. Radi tega prosim gospoda ministra, da se ta rok podaljša na 3 tedne. Istotako naj to velja tudi v slućajih, ako kdo posestvo kupi, bodisi da je to vinograd, ћиša njiva ali kaj drugега.

Proračun za leto 1938/39 je povišan, gospodje, za 1.270 milionov dinarjev. Ugotoviti pa moram z žalostjo, da proračun za gradbeno ministarstvo ne predviđeva zadostnih sredstev za sistematsko regulacijo reke Drave, ki v našem okraju Ptuj vsako leto od Sv. Janža, Hajdine, Ptuj, Sv. Marko, Sv. Marjeta in dalje povzroća milijonske škode, zlasti pa v Novi vasi pri Sv. Marku, kjer ћиše 5 metrov od deroće Drave lahko odnese, ћe se ne bode takoj pošteno z kamenom popravilo.

V tej zadevi sem bil dvakrat pri gospodu ministru Stošoviću, ali je on ob vsaki priliki izjavil, da nima potrebnih kreditov na razpolago. Ugotavljam, da od leta 1928, ko je dobil ptujski okraj 5 milion din., nismo dobili večjега zneska razen znesek 20.000

dinarjev letno za popravilo Drave. To je ravno tako, gospodje, kakor reći gluhemu »dobro jutro«. (Smeh v dvorani).

Kar se tiće zidave novega betonskeга mosta v Ptujу ћez Dravo bilo bi v nuјnem interesu generalštaba in naše vojske, da se ћimpreje zgadi novi betonski most, ki bi stal približno 10 milionov dinarjev.

Gospodje! Pri kraju moram omeniti še naše najvećje reveže, naše vojne invalide, ki so za našo mlado državu žrtvovali svoje zdravje in svoje ude in zahtevam da se jim invalidnina poviša, da bodo lahko vsaj na svoja stara leta srećno in zadovolјno živeli.

Imel bi še već stvari omeniti, toda ker je moj čas ki mi je na razpolago po zakonu o poslovnem redu že iztekao, bom omenil samo še, da je res škandal v kakšnem stanju se nahaja državna cesta Maribor—Ptuj—Ormož—meja. Ta cesta je v takem stanju, da se z avtomobilom sploh ne more voziti. Z ozirom na to, ker se ta cesta nahaja v obmejnih krajih in je stalno pred oćmi tuјcev, je neobhodno potrebno, da se da za popravilo te ceste primerna dotacija, da se ta cesta popravi, da bo lahko sluћila svoјemu namenu in da bo v ponos našim in tuјcem.

Na kraju moјега govora, gospodje, izjavljam, da sem jaz zvest in miren ћlan vladine većine in pristаš politike dr. Stojadinovića, dr. Korošća in dr. Spahe, v katere imam najvećje zaupanje, pa bom zato mirne vesti lahko glasoval za predloћeni proračun. (Burno odobranje in ploskanje pri većini).

Потпретседник Радисав Вучетић: Реч има народни посланик Ставра Трпковић (Гласови: Није ту). Пошто г. Трпковић није присутан, сматра се да је одустао од речи: Реч има народни посланик г. Мирко Косић. (Гласови: Није овде). Пошто г. Косић није присутан, сматра се да је одустао од речи. Реч има народни посланик г. Миленко Глишић. (Гласови: Нема га). Пошто г. Глишић није присутан, сматра се да је одустао од речи. Реч има народни посланик г. Јоца Георгијевић. (Гласови: Нема га). Пошто г. Георгијевић није присутан, сматра се да је одустао од речи.

Реч има народни посланик г. Милинко Милутиновић.

Милинко Милутиновић: Господо народни посланици, када је пред нама буџет Министарства финансија сматрам за дужност да узмем реч и проговорим неколико речи поводом доношења овога буџета.

Ја ћу пре свега да се задржим на томе какав је био порески закон који је важно пре доношења пореског закона који је сада на снази, по коме се сада врши разрезивање и наплата порезе, и на томе како је вршена наплата и разрез порезе пре доношења овога закона по коме се сада врши разрез и наплата порезе. У старим границама предратне Србије, и колико се сећам после уједињења готово до 1926 године, ми смо имали свега три распореда: Бр. 2, бр. 4 и бр. 6. У моме срезу има 15 општина и свака је општина имала по три ова и оваква распореда, у виду три мала деловодника. У распоред бр. 2 увођена је, колико се сећам, земљарина; у распоред бр. 4 увођен је разрез; а у распоред бр. 6 превођено је из године у годину колико је остало на дугу порезе. Општина је сама вршила разрез и наплату порезе. Такав један распоред предавао се у пореској управи а други су остајали код општине по којима су општине саме вршиле наплату. Сваки сељак у општини могао је у свако доба

знати колика је његова пореза, колико је дао а колико је пренето на дуг за идућу годину. У моме срезу има 15 општина и када свих ових 15 општина донесу све те распореде у пореску управу могао је један деловођа раније да повеже у једну трубу да стави под надух и да понесе. Сада имамо у пореској управи карте и толико књига да петоро кола не би могла то да повуку. Још нешто, у оно време је у пореској управи у Гучи био шеф пореске управе, благајник и један порезник. Данас их тамо има пуна канцеларија. Неколико порезника, неколико егзекутора, шеф пореске управе, 1—2 служитеља. Да те Бог сачува! И сад кад сељак плати порезу никад не може знати колико је платио, а колико му је остало на дугу. Па онда не знам интерес па интерес на интерес. Зашто тај интерес? Зашто да плаћамо држави интерес ако ни смо исплатили порезу? Ја бих желео да ми на ово питање Г. Министар одговори.

Господо народни посланици, по моме мишљењу потребно је вратити стари порески закон, да се израда пореског распореда врши по старом пореском систему: по распоредима бр. 2, бр. 4 и бр. 6. Господин Министар финансија казао је како је у прошлој години од народа врло лако прикупљен порез и остале дажбине. Ја ћу вам рећи како је у моме срезу, како каже г. Министар, то лако извршено и како су егзекутори врло лако прикупили порез. Господо народни посланици, код мене су егзекутори дошли код куће Михаила Вуковића, земљорадника из Зеоке, и како код куће никога није било, отворили су прозоре на соби, ушли унутра и покупили човеку поњаве, и ћилиме и однели у пореску управу у Гучу. Исто тако код Добривоја Рисимовића у Зеокама нису никога нашли код куће, и однели су из отворене куће човеку ћилиме и поњаве у Пореску управу.

Милији Тајсићу из Пухова, сину поч. Ранка Тајсића, запамтите, добро сину Ранка Тајсића, отерали су две краве, које су држали две недеље дана у Гучи, док је човек саставио паре и платио порезу. Подвучим да је то син Ранка Тајсића, па ето видите, господо, како они спроводе Јерезу код нас, када су сину некадашњег чувеног радикала Ранка Тајсића, бив. друга Николе Пашића, отерали стоку за порез.

Даље егзекутори су дошли у Рти, општина Гучка, код Гвоздена Костића, одузели му једног јединог рањеника, који је тежио око 120 килограма, а сем тога и 3 ћилима па то све донели у Гучу, али на лицитацији нико није хтео да купи и они су отерали тог рањеника и ћилиме однели у Чачак, 25 километара далеко. Када су дошли у Чачак отишли су код Десимира Васиљевића механције у Чачку и нудили му овог рањеника и 3 ћилима да му продаду. Господо, треба да знате да ова три ћилима коштају сваки по 500 а рањеник 1200 динара, а они су све то хтели да му продаду за 700 динара, и тај Десимир је хтео то да купи, мислећи да је неко од њих добио све то у мираз па тако јевтино продаје, али му је неко дошапнуо да је то дотерано из Гуче да се прода за наплату нечије порезе. Чим је Десимир ово сазнао, разумео се, није хтео да купи. Сутрадан ишли су из радње у радњу и нудили продају тог рањеника и ћилиме. Ја немам тачне податке али рањеника је купио један касанин за 400 динара а ћилими су продани по 100 динара, овде онде. Напомињем

да лицитација у Чачку није одржана, него се ишло из радње у радњу и тако су то продали.

Господо народни посланици, каже се како ми сељаци не плаћамо голему порезу. Господо, ми сељаци имамо и порезу по порезама. Ако терамо ракију на пијаци наплаћује се пијачевина, ако терамо кајмак, наплаћује се пијачевина, ако терамо сланину, сухо месо, наплаћује се пијачевина, ма сланину, сухо месо, наплаћује се пијачевина, ма господо, морамо да се питамо да ли смо ми сељаци дужни да све те јаруге заравнимо?

Ја сам и лањске године говорио о томе, али од тога није било никакве вајде. Ви знате ону стару пословицу: „Нити вреди кораву намигивати, нити глуву дошаптовати.“ Ја сам за ово молио и лањске године, а и сада молим господина Министра, да ово забележи и да учини ако хоће, да остане добротвор код сељака. И кад буде то урадио, он и ова Влада, онда ћу и ја гласати за ту Владу.

Ми на селу живимо, како да кажем, право робљашки. Видите, овде како има и биоскопа, и вариетеа, и позоришта (*Јован Здравковић*: И радио!) И радио, и сто чуда! А ми преко целе године радимо, мучимо се и злопатимо по зими, цичи, киши и блату па кад дође она наша црна и јадна заветина изађемо у поље где се провеселимо. И то дођемо у поље под грм, где се обавља и молитва, и место да седнемо за сто да попијемо по кафу, чашу вина и ракије, ми туримо руке за појас као да смо дошли на неки парастост а не да се провеселимо. (*Одобравање на левици*). И кад на тој заветини неки наш сељак отвори малу шатру да мало и он меанише и нешто заради, дођу финанси и реферишу га. Ја ћу вам изнети да је само из моје општине 15 људи кажњено, што су шатраисали и меанисали, и то по три хиљаде динара. Међутим, ако је тај сиромаш зарадио више од десет динара ја бих се могао убити!

Па не знамо какав је ово закон? Народ се пита: шта је ово, куда ово води, да ли смо ми робљаши или неки заточеници? (*Јован Здравковић*: Заточеници, дабоме!) Ако црква слави, искупе се стари људи, сваки се снуждио као да му је све побијено. Ако дођеш на заветину видиш снужђен народ као да му је све по кући побијено.

Ја тражим од господина Министра, а он нека пореди са Владом, да се дозволи народу слободно меанисање и шатраисање о црквеним славама и заветинама по селима, ако мисли да стекне популарност народа. Ту ће је најбоље стећи. Нека ми ово верује, ја ово говорим у доброј намери. Јер ако би се десно сам г. Министар на таквим црквеним славама и заветинама и посматрао тај народ, који ту долази, он би се сам уверио да људи тако изгледају снужђени као да су дошли на неко гробље. Због тога, у последње време, стари људи више и не излазе на те скупове, јер као веле: шта ћу тамо да идем, не могу и немам где да седнем а камо ли да поразговарам са људима и да попијемо кафу или чашу ракије!

Господо народни посланици, ја ћу опет да апелујем на господина Министра и вас, и тражим смањење цене соли, гасу, шећеру и дувану. То су артикли без којих сељак не може да живи, то су артикли без којих човек не може никуда. Јер, ако хоће да купи килу шећера треба да прода 15 кила кукуруза, а питање је да ли има довољно

кукуруза за своју исхрану. Ја ово говорим о моме крају, јер се ту народ поглавито храни кукурузом. Ето, господин Министар каже, како је поправљено стање у народу, а баш сада је гас, односно цена гасу скочида код мене у Чачку и Гучи за један динар по литру. Сељак треба да набави гаса да осветли своју кућу, а сад је дошла наредба да мора да купи гас да би осветлио и фењер на колима кад путује. Сељак сече дрва један дан, други дан их тера у Чачак, прође један дан док их прода за 7 до 8 банки и врати се кући. Сад треба да купи од тих пара и гас по 8 динара кгр. и да се врати патраг са фењером на колима у коме ће целу ноћ горети гас. Ја знам, господо, време, кад тај гас и та лампа на колима нису палени (*Јован Здравковић*: А могло је када је гас био јевтинији!). После свега овога што сам изложио ја апелујем на господина Министра, ако мисли да он и Влада буду популарни, да донесу Уредбу или некакав закон да се дозволи слободно механисање сељачком народу на скуповима и на заветинама и црквеним славама. Опет подвлачим да су сеоски скупови и заветине једина прилика када се народ може да скуп и да се проведе, и због тога што је механисање оптерећено таксама, људи не могу ништа да попију па зато неће ни да се скупе, а и они који дођу они су невесели и снуждени. Кад би неко посматрао те људе како изгледају кад се скупе, река би да нису дошли на весеље него да су дошли на погреб. Ово ће ми признати људи и са деснице који имају додира са сељацима. И кад господин Министар финансија буде уредио ова питања ја ћу гласати за његов буџет, а сад ћу гласати против. (Одобравање и плескање на левици).

Потпретседник Јеврем Томић: Реч има народни посланик Јован Здравковић.

Јован Здравковић: Господо народни посланици, мислим да ћемо се сви сложити да је господин Министар финансија најинтересантнији Министар од свију министара. Од њега би се као главнога државног функционера за финансије могло очекивати, да он буде шкрт и тврд и да буде штедљив. Он се међутим показује као човек врло широке руке. Осим тога он показује да је велики оптимиста у погледу реализације овога буџета. Ја се само бојим да он није правио прорачун на оним чињеницама и изгледима за просперитет. Нарочито се плашим да није правио прорачун на основу онога пророчанства Претседника владе г. др. Милана Стојадиновића, да је наишла ера седам дебелих година. Ако је правио прорачун на основу тога предвиђања, а то је врло могућно, јер Министар финансија верује своме Претседнику Владе, ако је, дакле, правио прорачун на основу тога пророчанства, онда и вама из већине па чак и нама са крајње левеце не остаје ништа друго, него да молимо Бога а Муслимани Алаха да буде родна година јер ће иначе народ зло проћи, а и ви који се спремате да гласате за овај буџет. О томе просперитету пало је много речи. Ја мислим да нема много разлога да се повећање буџета темељи на тако званом просперитету. Просперитета, господо, нема за највећи проценат народа наше земље. Просперитета има за оне људе који кризу нису ни осетили, или су је осетили у најмањој мери.

Али има, господо, нешто што би сигурно била велика и примарна дужност свакога Министра финансија, а то је пре свега то: да му пореска служба буде добро организована и да функционише у реду. То је пре свега интерес државе као организације и интерес његов као Министра финансија, који има да се брине о томе да убира новац од народа и да испуњава државне обавезе.

Једна ствар, господо, о којој верујем да ће се сложити не само десница и левица овде, него и сав народ у нашој земљи од Триглава до Ђевђелије је у томе: да је пореска служба у нашој земљи страховито рђаво организована. Чудно је, господо, зашто је порески систем тако много компликован. Није тачно то, као што рече г. Милијановић, јер ће се то чути и у Сопоту, „да је велика држава па морају да буду и пореске књиге велике, да мора да буде и чиновнички апарт велики“, него је порески систем компликован, и то изазива и велики порески апарат и те велике књиге које су компликоване, а све то на велику штету и велику несрећу пореског платца. (*Велимир Милијановић*: Ми сељаци нисмо га компликовали, него сте га компликовали ви правници!) Циљ Министра финансија треба да буде да порески систем буде прост и јасан, а не да буде компликован, као што је данас.

Бирографија је једна специјална фела. Она се гаји, гомила и расте као печурке после кише. У глави неког бирократе родила се таква идеја, да треба компликовати пореско законодавство, да би се ствари што више замрсиле, како би могли да постоје многи службеници а да порески обвезник никад не зна колико дугује и шта треба да плати.

Није ово случај само у моме срезу, ово је случај и у сред Београда. Пођите од Београда, па идите у ма коју пореску управу, ви ћете наићи свуда исто замешатељство: како ни један порески обвезник не зна каква је његова пореска ситуација. Дешавају се страховите ствари, некада жалосне, некада смешне на рачун Министра финансија и његове организације пореске управе. Али, једно је сигурно: ко падне у маказе пореских органа, кога заведу кроз њихове дебеле књиге, тај муку живу има да се из њих извуче, па ма био и правник па чак и адвокат.

Ја мислим да би била не само дужност, него и лични интерес, ако хоћете и његов понос као човека и Министра финансија, да једанпут уреди ту пореску службу. Ако овако потраје, порески обвезници тамо преко Саве и Дунава стално ће кукати на пореске заостатке због рђаве пореске управе, што се најалост, баца на образ Србије, која није ништа крива због тога, што су неки стари аустроугарски закони раширени на целу територију. Није поштено да народ у Србији трпи та пребацивања што порески систем не ваља.

Већ је крајње време, и било би очекивати баш од овог Министра финансија, који је стари порески практичар, да из свих тих система, које он зна, створи, ако треба, један нов систем, један прост, јасан систем, да нема много заврзлама, да народ зна шта дугује и шта треба да плати.

Друго, господин Министр финансија треба да обрати пажњу на квалитет пореских чиновника, као и на њихово поступање према пореском обвезнику; јер од шестог јануара на овамо, особито

су се порески чиновници распојасали. Они су се осетили као некаква сила и страховито се рђаво понашају у великој већини према пореском обвезнику, и као да уживају у томе што могу да даве као змија жабу наплаћујући порезу, и на тај начин су показивали народу своју власт.

Господо, било је и слабијих Скупштина него што је ова, било по начину како су бирани, било по закону према коме су бирани, али они, који су били изабрани, некако су се после окуражили, па су имали више смелости да Влади скрећу пажњу, на оно што не ваља; а овде изиђе неко од вас и проговори по коју искрену реч, али опет нема куражи да се овој Влади окрене и да затражи да се зло поправи. Ја мислим, да је вештина сваке Владе, а особито Министра финансија, и да је његова жеља, да од народа узме порез, али да се од тога не прави нека забуна и изазива сукоб, јер то ствара много незадовољства. Међутим, господо, овај компликовани порески систем био је још гарниран оним по злу познатим егзекуторима. Тај систем егзекутора и та психоза егзекуције који је тако широко примењиван од јануара на овамо, даве пореске обвезнике и ја мислим, да то не би требало да буде у интересу државе и народа, сем ако и ова Влада одржава егзекуторе само зато, да помоћу њих народ натера да гласа за ову Владу и њену странку. Ако је то тачно онда народу не остаје ништа друго него да узме мотку; а ако није то жеља и систем ове Владе, онда би она у том погледу треба нешто да учини. Јер најомрзнутије што је у народу данас, то је систем егзекутора који се овако строго примењује у свима крајевима наше земље. Они ту егзекуцију врше са толико садизма према пореским обвезницима да би пре свих Министар финансија требао да се прене и да каже: Стој, не може више даље да се ради! Ја мислим да г. Министар финансија треба да награди и унапреди оне пореске чиновнике, који вешто и фино могу да изврше своју дужност, да порез наплате а да не изазивају лом и незадовољство у народу, а не да награђују оне, који употребљавају најгрубље манире према пореским обвезницима. Међутим, господо, ови се егзекутори одржавају не зато што други чиновници не би били у стању да изврше наплату порезе, него то има други рачун бирократије у Министарству финансија. За егзекуторе предвиђено је да имају право да наплате егзекутивне трошкове. Требало би да неко од сељака из опозиције, кад неће нико од Владине стране, да дође и да изнесе овде жалосне слике које се одигравају приликом наплате пореза. Ја ћу само да напоменем један случај који се десио у Гроцкој. Ту је дошао егзекутор и узео 200 кила жита једној жени, и то је таман стигло толико колико треба да се наплате егзекутивни трошкови. Жена је остала без жита, порез није плаћен а све је отишло за наплату егзекутивних трошкова. А то се дешава господо, због тога, колико сам ја чуо, што се ти трошкови не употребљавају за саме те егзекуторе у дотичном срезу где се егзекуција врши, него се то прибира кроз многе канале у централу — Министарство финансија, то не иде у буџет већ од тога сви чиновници деле неку тантијему. Г. Министре, томе треба да се учини крај, јер ма како да се влада овом земљом ипак ће народу једном сванути пред очима и он ће рећи: ама, каква је ово организована пљачка са највишег места! Ја бих молио г.

Министра да се изјасни о овим егзекутивним трошковима, јер је крајње време да народ зна, зашто се, поред интереса који се наплаћује за задоцнелу порезу, наплаћују овако велики егзекутивни трошкови и куда то иде, а ја јавно тврдим да сам чуо да чиновници, почевши од највиших чиновника у Министарству финансија одмах после Министра, деле велике тантијеме од тих егзекутивних трошкова и богате се, док наш народ у најширим слојевима сиромашни. И потребно је, господо, и ви, са деснице да дигнете глас против тога зла, то вам је дужност, јер најзад морате имати неког оправдања што сте народни посланици, без обзира на који сте начин постали народни посланици.

Друго господо: има једна друга установа која такође спада у једну врло важну организацију Министарства финансија. То је финансијска контрола. Та финансијска контрола није постојала у ранијој Србији и кад је она установљена и почела рад, после егзекутора који су због својих злих дела постали тако много омрзнути, — народ највише мрзи органе финансијске контроле — и за њих је створен нарочити израз „зеленбаћи“, ваљда зато што та реч показује животињу која је најодвратнија сваком човеку. Та финансијска контрола постојала је преко Саве и Дунава и отуда је по особини бирократије да се шири и на друге крајеве, почела да се шири и у крајевима Србије и раширила се. Није се водило рачуна о стварним потребама, о броју органа потребних да врше дотичну функцију, већ је по плану узето колико има срезова, колико пореских управа, и свуда је основана финансијска контрола, са шефом, подшефом и другим службеницима са разноразним називима итд.

И господо моја, та финансијска контрола можда и има посла у великим варошима, али по срезovima нема никаква посла, нема уопште шта да ради. Кад је дошао онај закон да кафеџије и бифеџије, па и они у Хомољу у забаченим местима морају да воде књиге дневног утрошка пића, онда је то био најбољи мајдан за ове т.зв. „зеленбаће“ да се богате. И они су се, господо, колосално богатали. Ја сам једном приликом отишао у Жагубицу и онде су ми људи показивали неке финансијске органе и говорили: овај што иде с леве стране има 200.000 динара у банци, а онај с десне стране има 250.000 динара у другој банци. То је господо, било тачно и ево како су они радили: дођу, штајући се, у кафану и од кафеџије траже књигу. Кафеџија једва ако зна да напише име и презиме, а камо ли да води неке књиге. Они одмах ваде закон и веле: казна ти је толика и толика. Али они се погоде, и место да пишу реферат, они му покажу како се води књига и зато овај плати толику и толику суму. Држава се није ништа користила, а ти су се органи обогатали. Господо, пре рата у Србији није било овакве финансијске контроле. У Србији је постојао само један контролор уз пореску управу.

Ја мислим господо, да ви ако немате куражи да признате јавно, шапните господину Министру у четири ока, да је крајње време да се ова финансијска контрола реформише. Напомињем, господо, и то да није потребно у срезу више од једнога финансијског контролора и још једног млађег чиновника, који ће бити уз пореску управу. Ово је потребно с тога што органи финансијске контроле само контролишу и подносе реферате пореској управи, а пореска управа изриче пресуде. И, господо, с обзиром на то, да се у једном срезу тачно

знају све фирме и радње које постоје, с тога ја сматрам да је довољан један чиновник уз једног мањег службеника за финансијску контролу у једном срезу, јер би држава на томе могла добре паре да уштеди, а на тај начин престала би она плачка која се данас врши.

Пала је овде реч, господо, да с обзиром на то да земљарина не износи Бог зна какву суму, да би било добро да се земљарина укине. Чуо сам да је господин Министар финансија у Финансијском одбору рекао, да је сваки човек дужан да плаћа порезу на оно што има. Добро, ја не идем тако далеко да пледирам да се земљарина сасвим укине, али бих молио господина Министра финансија, да се изјасни: зашто он мисли да не би могао и да не би требало да се укине земљарина најсиромашнијим земљорадницима који имају до три хектара земље. То је, господо, од прилике она имовина земље која је била раније а сад више није, заштићена земљораднику у Србији, а то је од прилике око шест дана орања. Господо, познато је да се имовина на селу све више цепка и смањује због множења становништва на селу. После рата, ми на селу имамо све више и више такве сиротиње какве пре тога уопште није било у Србији. И, ако господин Министар не може да прими ту одговорност да се земљарина сасвим укине, онда нека прими ову сугестију: да скине плаћање земљарине најбеднијем и најсиромашнијем земљораднику. Господо, мој срез није пасиван, али ипак зато има велике сиротиње, само због тога што је ово најнасељенији крај. Ја знам један случај да у једној кући има седам одраслих мушких глава и сви они живе на једном хектару земље. Они су сви војни обвезници, а муче се, и зар не би било правично да се такој сиротињи скине порез на њихов мали иметак. Можда ће неко рећи: па то није Бог зна шта што се плаћа на такву малу имовину, јер је у питању можда само стотина динара. Да, господо, али стотина динара за такву сиротињу је велика пара и господин Министар финансија требао би у интересу народа, у интересу спасавања најсиромашнијих, да прихвати ову сугестију: да најсиромашнијим редовима земљорадника скине земљарину. (Чује се: Питање је колико би то изнело,) Ја статистике немам, а господин Министар може да прорачуна тачно колико би то изнело.

Господо, ја бих исто тако волео да господин Министар каже пред свима нама овде у Скупштини: зашто он мисли да је потребно да и даље задржи порез кућарине — на куће сељака у варошима и варошицама.

И ту, господо, има врло тешких случајева. Нарочито сам приметио да су били најтежи случајеви кад је пре годину дана повећан цензус за инвалиде. Тада су многи, који су раније због смањеног цензуса, изгубили инвалиду, када су хтели понова да је траже, ако имају мало земље а имају и кућицу у среском месту, па иако плаћају свега сто динара порезе на земљарину па и мање, они плаћају по три до четири стотине порезе на кућу и тако су поново инвалиду изгубили. А они имају само ту малу кућицу у којој сами станују са породицом.

Ја мислим да је то једна неправда, да сељаци, који се не баве ничим другим него само земљорадњом, плаћају кућарину на своју рођену кућу у којој станују. Ја разумем да ту порезу плаћају они који издају један део куће под кирију, али онај

који има само ту кућу у варошици па сам живи у њој ако је земљорадник, а већина наших варошица насељена је више земљорадницима него трговцима, — тај не треба да плаћа ту порезу, ту кућарину.

Ја мислим да је дужност господина Министра финансија да те сељаке, који су раније били ослобођени плаћања те порезе, да те сељаке ослободи и учини да они ни сада не плаћају ту кућарину.

Господин Министар финансија, истина, може ми рећи, или бар помислити: лако је вама са крајње левице говорити овако популарне ствари, па се на рачун тога популарисати у народу, али одакле ћу ја да створим могућности да скинем сиромашним земљорадницима ову кућарину, јер ћу тиме створити једну рупу у буџету; Одакле ћу ја сада, питаће он, наћи средстава да ту рупу попуним. Ја ћу одмах и то да му кажем. Разуме се, ако он сме да учини ово што ћу ја да му предложим, — јер изгледа да је ова Влада толико у служби великог капитала да не сме у њега да дирне, као у око што се не сме дирнути. Притискују се и сељак и радник и мали земљорадник, али тамо где је велики капитал у питању, ту не сме да се дирне.

Господо, ја сам још у начелној дебати напоменуо да је у нашој земљи најрентабилнији онај капитал који је пласиран у тако звану домаћу индустрију. Он има монопол, он не само несметано, него још и са пуним одобравањем државе, плачка народ.

Ако држава има интереса да повлашћује какву домаћу индустрију, онда она има и дужност да одређује цене по којима ће та индустрија продавати своје артикле. Ја ћу вам навести само један пример, за који сам на брзу руку сазнао, из кога ћете видети како држава у том погледу не врши своју дужност.

У целој нашој земљи има свега две фабрике туткала. Царина на туткало је 7 динара по килограму. И ти фабриканти туткала су, разуме се, у картелу и они целу ту царину трпају себи у џеп. Па, господо, држава има и право и дужност да један део од те царине узме за себе од оваквих индустријалаца. То не треба да важи само за ове фабрике туткала него за све домаће или тако зване домаће индустрије. Ту може Министар финансија да нађе не само две до три стотине милиона динара, колико ће да изгуби ако ослободи народ од плаћања кућарине, него он ту уопште може да нађе једно богато лежиште могућности за државне приходе. И то тако, да ни један динар од те наплаћене суме не падне на потрошаче, јер се ти фабриканти домаће индустрије могу добро притиснути баш помоћу заштитних царина. Ето, где господин Министар финансија може наћи пара да попуни рупу, ако би био вољан да скине земљарину сиромашним земљорадницима и кућарину сељацима у варошима и варошицама, који сада неправедно плаћају ову кућарину. Када би Министар финансија учинио један такав гест, можда би и мене изазвао да гласам за буџет Министарства финансија. Док то не учини, ја свој глас не могу дати.

Друго господо, држава трпи велику штету, јер народ не купује дуван у оној количини како је раније куповао него пуши шверцован дуван. То најбоље зна друг Сава Микић, а тога има и у другим крајевима, пошто је дуван скуп. И ту држава губи. Не помаже ту ни повећање броја службеника финансијске контроле, него нека држава

смањи цену дувана који народ пуши, пакло од 3 на 2 динара, и тиме ће учинити правичност, јер ни један сељачки производ није данас 15—20 пута скупљи; а чим се смањи цена дувану биће већа потрошња и држава неће ништа изгубити него ће шта више и добити.

Најзад господо потребно је да Министар финансија поведе рачуна да се не сме више ударати већа трошарина на оне артикле које троши сељак. Ја нисам присталица девизе: што горе то боље, али нисам ни далеко од тога. Ако човек дође до уверења да све ове напомене и све ове сугестије, које човек чини овде да спасе душу своју, падају напусто тле и остају глас вапијућега у пустињи, онда нећу ни ја далеко бити од тога да прихватим ту девизу: Што горе то боље. Јер видите, господо, како се лако Министар финансија решио да повећа трошарину на петролеум?! (Министар финансија Душан Летица: Можда су трговци повећали цену, али држава није повећала трошарину!) Па молим Вас, петролеум је монополски артикул и држава је дужна да ту интервенише и да не дозволи да трговци самовласно повећавају цене. (Министар финансија Душан Летица: Поднесите пријаву па ћемо видети где се и како то ради!)

И опет, господо, морам, да потсетим Господина Министра на једно важно питање — јер можда господин Министар нема времена да прочита све стенографске белешке — то је једно најважније питање, а то је: зашто господин Министар дозвољава да градови овако пљачкају наш сеоски народ трошаринама? То је господо једна организована, систематски организована пљачка, коју сви градови врше над сељачким производима: (Живо одобравање.) И то они врше само за слугом Министра финансија. У његовим рукама леже те маказе, јер он одобрава градске буџете и он може да их натера и да им каже: „Извините ви, господо, не можете ви све ваше потребе подмиривати само трошарином од сељака“! Зар није то један велики грех да кад сељак донесе нешто на пијаци у колима, често каљав до гуше због лоших путева, чим уђе у варош, прво га пресретне онај општински службеник и тражи да наплати трошарину? А, господо, трговци су мајстори у томе погледу, они лако могу да доскоче сељаку, али држава то не треба да дозволи. Трговци подешавају цене према својим трошковима, и они ће свагда бити јачи од сељака. Али када они имају своје радње и своју имовину у вароши, нека за своје потребе плаћају општини прирез. То је много правичније него да се овако на један драстичан начин убира царина од сељака произвођача. Ја сам навео у своме говору у начелној дебати случај Лесковца. Ту је најбогатија индустрија у Србији и ти индустријалци, господо, не плаћају никакав прирез, јер се све потребе општине подмирују из трошарине. У Јужној Србији се такође не плаћа нигде прирез, већ се све градске потребе подмирују од трошарине. Па то је, господо, злочин који не сме да трпи Министар финансија. Ја мислим да сте и ви са деснице дужни да дигнете свој глас противу тога, јер ја разумем да помажете Владу, али ипак кад знате колики је ово тежак терет за наш сељачки народ, дужни сте да тражите да се то измени.

Још нешто. Ја нећу да улазим у разлоге зашто је спуштена царина на луксузне аутомобиле,

можда има и зато неке потребе; али чиме правда г. Министар финансија да у нашој земљи која има 300.000 дрвених ралица, да и дан данњи постоји царина на плугове? Свакако је много већа потреба да наш сељак дође до доброг плуга, од луксузних аутомобила, и ту је држава дужна да се одрекне тога прихода од царине на плугове и све земљорадничке справе. Нека нађе прихода на другој страни, јер их може лако наћи. Свакако ове оволике палате по градовима не подижу се без велике зараде! Та царина не само да је неправична него је то, господо, један грех према нацији, јер спречава унапређење пољопривреде, која чини стуб наше привреде. Како сам приметио да се и неки од вас са деснице јавно, а неки само мимиком — значи да овде нема сада присутних претставника великог капитала — слажу у души са овим мојим речима, значи да је крајње време да Министар финансија нешто у томе погледу предузме и то још сада за време решавања овога буџета. А он то може учинити. Само у томе случају ако се почне са тим реформама, које сам овде поменуо, моћићете имати права да изиђите пред народ. Иначе ако се и даље остане при овоме старовременском пљачкашком систему, и ви ћете бити једнога дана противу њега, а народ ће такође бити и противу вас и противу ове Владе, коју ви са деснице без резерве помажете.

Гласаћу против. (Живо одобравање и пљескање на левици.)

Потпретседник Јеврем Томић: Има реч народни посланик г. Иван Мохорич. (Гласови: Није присутан.) Пошто г. Мохорич није овде присутан, сматра се да је одустао од речи.

Реч има ради личног објашњења г. Велимир Милијановић.

Велимир Милијановић: Приликом говора друга Милинка Милутиновића ја сам му упао у реч када је говорио о нашој администрацији. Ја сам казао да је велика држава, па да је велика и администрација. Међутим, ја нисам мислио онако, као што сам казао, а г. Здравковић је то већ напоменуо, него сам тиме мислио на стару администрацију. Ја сам противу те и такве администрације и хтео сам то иронично да добаим. Све владе после рата увек су имале у својим програмима поред осталог: да се упрости администрација! Међутим, до данас ниједна влада није успела да упрости администрацију, него је увек администрација била распрострањена као и данас. То сам имао да одговорим г. Здравковићу, молећи га да ме тако разуме, а и другови да ме тако разумеју.

Потпретседник Јеврем Томић: Реч има народни посланик г. Стаменко Стошић.

Стаменко Стошић: Господо народни посланици, у својој речи по буџету Министарства финансија, ја ћу се осврнути на три-четири основна питања, која дубоко задиру у живот и опстанак нашег народа са Југа. Кажем, само осврнути, јер верујем да се Краљевска влада, ни од сада као ни до сада, на све ове наше јаде неће обазрети. Ако би сте ме упитали, због чега ја онда говорим о овим питањима, када, ето, унапред верујем да се за њихово решење ни прстом неће мрднути, ја вам одговарам да то чиним из осећања дужности према бирачима који ми већ годинама дају своје поверење, и да то чиним због тога што хоћу да још једном

нагласим неправду која се нашем народу на Југу наноси, када га из Београда данашњи управљачи класирају у грађане трећег и четвртог реда.

То и такво класирање, господо, полако али и сигурно укоренује једно уверење код нашег Јужно-србијанца, које је уверење најбоље изражено у питању: вреди ли вам, вама, господи са Теразија, која ведри и облачи у нашој земљи о свему овоме говорити. Да ли помаже, господо, слепом намигивати?

Не, не помаже. А да је то тако зато је сама Краљевска влада дала најбољих доказа својим поступцима у најскоријој прошлости.

Иза овако кратког и по мом дубоком уверењу, на жалост некорисно учињеног увода, да се вратим, господо, на она три-четири основна питања, која, како рекох, дубоко засецају у живот и опстанак нашег народа са Југа без обзира на његову веру и народност.

Да се вратим, господо, у првом реду на питање производње и откупа дувана у нашој земљи.

У свом осврту на ово питање, ја ћу да вас потсетим, господо, на једно гледиште које је по овом питању имао некадањи Министар финансија у пензији и члан опозиције, а садањи Господин Претседник владе и Министар иностраних послова Господин д-р Милан Стојадиновић. Да вас потсетим, господо, на гледиште које је д-р Стојадиновић по овом питању изнео у свом чланку отштампаном у „Политици“ 6 априла 1932 године. У овом свом чланку тадањи господин д-р Милан Стојадиновић каже: „Најзад и конгрес правника, држан у јесен прошле године у Скопљу, на мој предлог донео је једногласно резолуцију: да се измени закон о монополу дувана у смислу слободне производње и слободног извоза дувана“.

Овако је, господо, било гледиште у питању производње и продаје дувана Господина д-ра Милана Стојадиновића када је он био у опозицији.

Али, господо, ми смо сведоци, да се г. д-р Стојадиновић кад је дошао на власт и по овом питању, као и по свима другима, из основа преокренуо. Као што је ослабила његова љубав коју је гајио кад је био у опозицији према политичким слободама, тако је ослабила и његова брига сада када је на власти да наш сељак добије праву цену за свој труд и рад.

Зли језици, господо, тврде, да је данашњи Господин Претседник владе у 1932 години, када то није био већ само обични пензионисани министар, проповедао слободу производње и продаје дувана из чисте демагогије и пуне жеље, да се код нашег произвођача популарише као тобожњи народни човек. Зли језици, господо, тако тврде, а наш произвођач дувана сећа се ове Претседникове песме пре неколико година, коју је својим ушима слушао, и црне га мисли обузимају сада, када својим очима гледа, како се више и у јачој мери него икада до сада, ово, његовом муком, стечено благо од њега одузима по багателној цени.

Предамном је, господо, једно пакло „драве“ од 20 цигарета које се у нашој земљи продаје по 4 динара по паклу. Предамном су, господо, и просечне цене, којима је Управа монопола, у прошлој години, плаћала произвођачу откупљени дуван. Та просечна цена, у колико дуван није оглашен за шкарт и као такав тобож спаљен, износи, господо, и цифром и словима, два динара по једном килограму. Значи, господо, да наш произвођач за 20

комада буђавих цигарета „Драве“ даје Управи монопола два килограма свог рођеног дувана. Сељак је, господо, принуђен да једну кутију шибица од 60 палидрваца и један цигар-папир, које му Управа монопола принудно продаје, плаћа са два-три килограма свога дувана, који му Управа монопола принудно откупљује. Постоји ли овде некаква сразмера и је ли ово, господо, право и поштено, што Краљевска влада са нашим сељаком ради? На наше протесте даје нам се овакво образложење: ове године дуван је био рђав. Те не ваља му ово, те не ваља му оно. Чак су, господо, измислили и то, да дуван заудара на фушкију. Не, господо! Све ово није истина! Суво злато је онај дуван, који се на један нечувен начин отима од нашег произвођача по цени од 2 динара по килограму. Што Управа монопола од овог сувог злата са свим својим стручњацима у преради направи ђубре, зато је наш произвођач најмање крив.

Ја смело тврдим, господо, да је откупљивање дувана по овој цени пљачка најобичније врсте. Гора пљачка од ове је само она, која се спроводи са пушком у руци. С правом се питамо, господо, како би се друкчије и могао крстити откуп дувана по просечној цени од 2 динара по килограму, када сви знамо, да се и најобичније зеље на пјаци продаје по овој цени.

Ништа боље, господо, није ни у питању откупа афијона-опијума. Као по неком нагону, ни један једини извор привређивања нашег народа није остављен слободан, а да га држава није тешко притисла, тако, да и најмања корист, коју би народ од свог мучног рада имао, од државе је до те мере осакаћена, да се сељак с правом пита: Вреди ли да се мучи око сађења дувана и опиума.

По овом нагону, после дувана, притиснута је, путем привилегованог друштва и производња афиона.

Господо, чим се у Београду учило, да и афион претставља један извор користи широких народних маса на Југу, створено је друштво са овлашћењем, да само оно може откупљивати афион-опиум. И да би пљачка била што очигледнија, откуп афиона врши се преко посредника. Ови посредници су, по начину којим откуп врше, превазишли најобичније вашарске сецкесе. Они прво објаве, да ће афион примати само тог и тог дана у недељи. Кад се произвођачи из удаљених села стегну тог дана са својим производом, ови се посредници не даду пронаћи.

Место њих појаве се њихови агенти који неуким и потребитим сељацима нуде много мању цену. А ако се неки овоме одупре њима се саопшти да је откуп за тај дан завршен. Нашав се у граду, без пара, наш сељак најзад, изигран смицалицама, продаје свој афион буд зашто и граби да се што пре курталише ових изелица и докопа свога питомог села, лсујући уз пут и кривећи за све ове његове недаће државу у којој живи.

Најгоре је, господо, што се нашим властодршцима, и поред свега овога, још непрестано чини да нису још потпуно, исцедили оголеог и обоселог сељака са Југа. И у труду и настојању да се од некуд не би свртела нека црквица код нашег сељака, наши су управљачи, господо, увели такав порески систем, преко којег исцеде нашег сељака до те мере да ни сам Краљевић Марко,

када би се нешто из гроба дигао, не би могао ни једну кап више да исцеди.

За данашњи порески систем, господо, не би се могло рећи да се не зна: ни ко пије ни ко плаћа. Зна се, господо, на жалост врло добро се зна. Пију и оргијају бесна господа из Јерезе са својим кортешима и трабантима, а плаћа и мучи се бедни сељак са читавом својом породицом.

Ја смело тврдим, да ни један једини грађанин ове државе па чак ни сам господин Министар финансија, није начисто са тим да ли је порез исплатио ако га је платио и колико још дугује, ако је остао дужан.

Краљевска влада се, господо, размеће отписом дуговане порезе и смањењем земљарине. Ми тврдимо, господо, да је ово разметање само бацање прашине у очи и ништа више. Јер ако је који милиончић и смањен у виду порезе земљарине, Краљевска влада је, господо, вишеструко увећала ове терете путем разних посредних пореза. Трошарине, пијачарине, точарине итд. толико су велике и, што је још жалосније, њих сноси само наш сељак, да наш земљорадник пре него што однекуд не набави сто, сто педесет динара, да унапред плати ове разноврсне дажбине не може да истера на пијацу ни прасе ни јуне, а о крупној стоци и да не говоримо.

Још горе је, господо, кад је реч о отпису пореских дугова. Тврдим вам, господо, да наш сељак на Југу од овог тобожњег ослобођења дугова на порезе никакву вајду није видео.

Напротив наш сељак је овим отписом у ствари кажњен. Са подсмехом њему се сад каже: био си, луд што си поштено плаћао а да ниси, сад би ти било отписано. (Милан Лазаревић: Је ли ти то Бабић написао!) Не него сам ја био благајник 10 година па знам какав је тада био систем. Питам те да ли ти знаш колико дугујеш?

И Владина већина се овде свесно служи једном неистином. И њој је као и нама врло добро познато да је наш сељак на југу на време и уредно платио порезу. А ако је случајно и било неког, који то није учинио, порески чиновници су се већ постарали да му и последње јаре скину са ужета и продају га за порез.

А шта тек да кажемо о новим наметима у виду такса, које су дуплиране за све оне послове које је наш сељак имао код државних установа. За најобичнију молбу, господо, повећана је такса од 5 на 10 динара.

Претворено у сељачке производе то износи пет килограма жита више него до јуче.

У почетку вам рекох да се са нашим народом са Југа поступа као са поданицима трећег реда. А ако вам ово, што сада рекох, није довољно убедљиво, ја ћу вас, господо, потсетити на једну појаву коју можете видети у сред Београда. Да вас потсетим, господо, на скорашњу наредбу Управе града Београда по којој је продавцима кикирикиа и јужног воћа забрањена репродаја обухваћена у кругу трамвајском пругом број 2: Свима нама је међутим познато да су продавци ових артикала баш наши вредни, честити и невољни омладинци са Југа и нико други. Та деца, господо, у жаркој љубави према рођеној грудн, месецима и годинама, гола и боса, гладна и жедна, печале грош по грош и динар по динар овде у Београду, да би са том злехудом уштедом прехранили своје сироте на дому.

И ружно и тешко је гледати дивљу хајку коју београдски жандарми свакодневно на ту децу дижу, да би им онемогућили ту злехуду зараду.

И да би стварност била још грубља и да би се ово класирање истакло још јаче, те исте артикле, господо, и дан данас, у овом истом реону, који је нама са Југа забрањен, слободно и ни од ког не-сметани препродају они, који на глави место народне капе — кечета и шајкаче имају шешире или колмовану фризуру. Препродају баш они који су од својих кумова крштени именима Моша и Леон, а не дозвољава се продаја онима који су криви само у толико у колико су од својих кумова добили национална имена Милан и Мехмед.

Не, не, господо. Глумима не вреди шапутати.

Овакво неједнако поступање, овакво експлоатисање широких сељачких маса са Југа, овакав систем откупа и производње дувана, овакав систем откупа афијона и систем претераних посредних пореза и високих такса јесу, господо, разлози који силом прилика намећу питање нашем сељаку:

Је ли ово та Србија слободија због које су наши стари своје животе полагали; и

Је ли могуће да и држава бидне комита?

Насупрот уверењу госпoде посланике из владине већине ја сам, господо, дубоко уверен да Краљевска влада оваквим својим радом не води добру ни по народ, ни по Краља ни по државу, па због тога гласам против. (Одобравање и плескање на левици.)

Потпретседник Јеврем Томић: Реч има народни посланик г. Радивоје Николић.

Радивоје Николић: Господо народни посланици, у начелној дискусији о предлогу буџета и Финансијског закона за наступајућу буџетску годину, ја сам у својој речи констатовао, да је државни буџет превелик, односно да су државни расходи превелики и неподношљиви, као и да је финансијска политика лоша.

У току даље буџетске дискусије то своје уверење нисам могао да изменим ни у колико.

Јер, господо, из даљих излагања остале г. г. посланика са левице, а делом и са деснице, који су ближе народу и боље познају прилике, као и саме одбране г. Министра финансија, ја сам још више уверен да је ова моја констатација тачна. Где се није могла бранити лоша политика Краљевске владе, г. Министар финансија и господа известници из Владине већине бранили су се како је то резултат наслеђен од једне раније лоше финансијске политике (Министар финансија Душан Летица: Друго је политика, а друго је ако који чиновник учини какав експрес.) Али у лошим странама те наслеђене финансијске политике има извесног удела и сам г. Министар финансија, јер је он раније радио као помоћник г. Министра финансија. Прва пореска реформа која се код нас у предатној Србији осетила, то је 1925 године, кад су заведени тако звани партијални распореди пореза. Кад смо питали зашто се прелази на то једно ново гломазно књиговодство, онда је речено да је ту реформу предложио г. помоћник Министра финансија г. Летица (Министар финансија Душан Летица: Није тачно, г. Николићу, то је увео начелник г. Катунца, а не ја, он је још жив и можете га питати!) Господине Министре, код нас је овамо добро извештај да је то Ваш предлог. (Министар финансија Душан Летица: Није!)

Господо народни посланици, ја сам констатовао да је порез на земљарину врло висок. Ја сам констатовао да је он утврђен према приносу који је оцењен према бољим ценама производа, и ако хоћете, пуким случајем, према приликама у којима је била најбоља вегетација. Како и господа посланици из владине већине траже ревизију класификације земље као и смањење основне порезе на земљарину, г. Министар финансија ако неће да води рачуна о тражењу нас посланика са левнице, требао би да води рачуна бар о захтевима његових пријатеља са деснице, и ја се надам да ће он пристати на ову ревизију. Господо народни посланици, несумњиво је да је било потребно да се код нас изврши унификација законодавства, да се изједначе закони за земљу, али, господо народни посланици, приликом тог изједначења у законима који су доцније донети, и који и данас важе, преовладао је систем старих аустријских закона. То вам се осећа у пореском законодавству, ако хоћете осећа се и у судском законодавству, па се осећа и у управном законодавству. Код нас, господо народни посланици, пре тога на територији предратне Краљевине Србије није била позната реч егзекутор. Та реч је прешла из бивше Аустро-угарске монархије.

Ја мислим да је лоша финансијска политика кулминирала у среским пореским одборима, који су недавно установљени и који и данас постоје. По ранијем пореском законодавству постојали су месни порески одбори. Месни порески одбори познавали су прилике својих мештана и приликом одређивања течевине они су имали у виду прилике пореских обвезника, које су опорезивали. Данас срески порески одбори често пута и не познају пореске обвезнике, којима одређују порез, који треба да плате, нити познају њихове прилике. Шта више није ни меродавна реч пореских одбора у одређивању пореза на течевине.

Њихов глас је само саветодавни, а одлучујућу реч има порески референт, који учествује у среским пореским одборима, и онда, господо народни посланици, немојте се чудити, што овако тешко запиње са наплатом пореза. Ја сам то раније у начелној буџетској расправи рекао, нисам поменуо пореске одборе, али сам рекао да је лоша финансијска политика и да треба те лоше стране финансијске политике отклањати.

Треба, господо народни посланици, старати се, да порески обвезници не врше своје грађанске дужности само зато што морају, само зато што ће доћи порески егзекутор да их присили на то, већ треба порески обвезници да буду васпитани у погледу вршења своје грађанске дужности и да те дужности врше више зато што разумеју да тако треба да буде. Код овакве једне пореске политике никада неће моћи разумети потребу да треба да врше своју грађанску дужност.

Таксе су много високе, то сам рекао и прошли пут, а то морам да поменем и сада. У току дискусије поменуто је овде и од стране господина Министра финансија и од стране известиоца, и с једне и с друге стране, дакле и од стране Владине већине, као и од стране скупштинске мањине, да је дневни доходак једног грађанина установљен на пет до шест динара. Када, господо народни посланици, један грађанин мора за обичну претставку да плати 10 динара таксе, то значи да треба да даде две наднице за таксу на једну обичну прет-

ставку. А колико ће требати да даде својих надница за остале таксе? Колико ће требати да даде надница за таксу код Државног савета, која износи 400 динара? Значи да он треба да ради 80 дана за једну таксу, треба дакле да ради три месеца.

Е, господо народни посланици, ја мислим да је то врло тешко и да под таквим приликама грађанин никада неће моћи да дође до својих права. Истина је, да је по закону признато сиромашко право, о којем сам ја говорио опширно у начелној буџетској дискусији, али ваља да знате, да на то сиромашко право имају права порески обвезници и њихови чланови који плаћају до 60 динара, ако су инокосни, или до 120 динара ако су задружни са троје или више малолетне чељад. Па, господо, толико мора да се плати основна пореза ваљда на 60 ари земље?

У каквом је бољем положају порески обвезник који плаћа 61 динар основне порезе, и како може он да поднесе тако високе таксе?

Ја сам, господо народни посланици, пре два до три месеца био у Јужној Србији и тамо сам чуо, да пољопривредни радници раде за надницу од 3 динара. (Узвици са деснице: То није истина!) Не може, господо, цела земља да дође овде да нађе посла у Београду. (Са деснице се приговара.) У Струмичком срезу раде пољопривредни радници за 3 динара дневно. (Др. Часлав Никитовић: То није тачно, допустите да ја боље познајем тамошње прилике!)

Потпретседник Јеврем Томић: Молим господина Никитовића да не прекида говорника.

Радивоје Николић (наставља): Па, господо, код мене у срезу Посавском преко зиме раде пољопривредни радници за 5 до 6 динара. И кад је тако код нас, у богатој Посавини, можете мислити како је у Јужној Србији. (Приговори са деснице.) Ви знате пошто се ради у варошима, али не знате како је у селу. (Петар Косовић: Никада није била нижа надница од 10 динара! Ја живим у Јужној Србији на селу!) Молим вас, господо народни посланици, код мене се пољопривредни радници плаћају сада по 6 до 7 динара дневно. За мене је меродавно што ми кажу сами сељаци и што ја сам знам.

И кад су, господо народни посланици, такониске наднице, онда су таксе врло високе, и потребно је да господин Министар финансија нађе пута и начина да их смањи.

Ослобођење, односно смањење земљарине, које је спроведено само на оранице и то само за одређено време, чиме се Влада тако много поноси, није довољно. Смањење земљарине на оранице проведено је, вероватно, зато што оранице има највише и што се ваљда веровало да од ораће земље живи највећи део нашег пољопривредног света.

Има, господо, воћарских крајева где пољопривредни свет живи од воћарства. Воће је много више оптерећено порезом него земља, и кад је Краљевска влада нашла за потребно да смањи основни порез земљарине на оранице требала је да смањи и основни порез на воћњаке, а исто тако и на винограде. Ово у толико пре, господо посланици, што воће много чешће омане са приносом него ли ораница. Скоро сваке друге године воћњаци не роде.

Варошке трошарине су такође врло велики терет за наш сеоски живаљ. Господо посланици,

нарочито ови који живе по вароши бране се тиме, да трошарину подноси потрошач. Није то тачно. Ја мислим да трошарину носе сами произвођачи, јер се цене пољопривредних производа равнају по светском паритету. Ако би се повећале цене наших пољопривредних производа, колико износи варошка трошарина, дошли би ти производи са друге стране. Да је тачно ово, да већи део варошких трошарина сноси произвођачки свет види се по самоме стандарду живота. Зато није потребно то много доказивати. Може човек да изађе на састанак или на пазарни дан на пијацу, па да види како изгледа наш сеоски народ. Г. Министар финансија има могућности да заустави ово, како је рекао друг г. Здравковић, плачкање нашега пољопривреднога света. Јер вароши које своме становништву пружају бољи стандард живота црпе средства из трошаринских такса.

Поменуто је овде и опорезивање земљорадничких задруга. Много је о томе било говора и у јавности па су ти разговори продужени и овде у Народној скупштини. Господо посланици, земљорадничке задруге немају за циљ само профит, да би их требало опорезивати. Земљорадничке задруге имају сасвим друге узвишене циљеве, оне имају за циљ образовање народа, духовно васпитање својих чланова. Њихов је циљ од социјалнога значаја. Земљорадничке задруге имају и својих режија које немају приватни трговци, бар које немају они мали трговци на селу. И према томе погрешно је схватање по коме треба јавне терете применити и на земљорадничке задруге као и на приватну трговину.

Овде су извесна господа говорници поменули укидање земљарине. То би свакако био један врло замашан потез да се укине земљарина, јер се не би лако могли наћи други извори који би закрили овај недостатак, али господа посланици, ако се не може укинути целокупна земљарина, онда се може признати минимум земљораднику исто онако као што је признат минимум за егзистенцију приватним и државним службеницима.

По закону о непосредним порезима признато је свима чиновницима и јавним службеницима ослобођење од пореза по 400 динара месечно, и по 100 динара на свако дете, што значи да је свакоме службенику ослобођено од порезе по 4.800 динара годишње и по 1.200 динара на свако дете.

Ја сматрам, господа посланици, да би право било, да се овај минимум, који је признат чиновницима и јавним службеницима призна и земљораднику, као и малим трговцима и занатлијама. Ово је могуће спровести по томе, што је сад познат чист принос од земљарине. То би требало спровести. То је, ако хоћете, и нужно спровести.

Јадно изгледа и држава, јадно изгледа и наша цивилизација, када порески егзекутор узима једном сиромашном земљораднику последњег брва или узима његове најнужније ствари да прода за наплату пореза, као што су г. г. предговорници изнели, да су једном земљораднику изнели да продају чак и постељне ствари за наплату пореза.

Господо посланици, код земљорадничких дугова ми смо овде чули једно тумачење Господина Министра правде, да се пропис § 471 Закона о грађанском судском поступку у грађанским парницама има тако тумачити, да се и даље признаје минимум земљораднику.

Ја сам споменуо у начелној дискусији да је Финансијским законом тај минимум игнорисан. Господин Министар финансија, на оно моје питање о егзекутивној наплати порезе, рекао је, да се сада не врше егзекутивне наплате порезе, него да се поглавито врши наплата приспелих анuitета земљорадничких дугова. Земљораднички дугови сада су постали државна дажбина, исто онако као што су постали и порези, јер се наплаћују по закону о непосредним порезима.

Ја мислим да Господин Министар финансија нема разлога да не призна тумачење свога колеге Господина Министра правде и да га примени исто онако и на приспеле анuitете земљорадничких дугова, као што је Господин Министар правде дао тумачење да ће се овај законски пропис и даље примењивати, односно толерирати, све дотле док се ово питање коначно не реши. Ово је питање, господо посланици, врло актуелно. Данас се земљораднику продају и најнужније ствари, најнужније покућанство за приспеле анuitете, а они потичу из приватног дуговања, које је преузето од разних банака, па врло често и од разних зеленаша, који су успели да своје портфеље уступе разним заводима по паланкама у унутрашњости.

Чули смо овде од госпode предговорника да поред овог државног предрачуна постоји још један, који се спроводи у виду ванбуџетског кредитирања. Г. Министар финансија бранио се, да Влада на то има права по закону о државном рачуноводству. Ја сам се, господо посланици, заинтересовао када је донет овај Закон о државном рачуноводству и видео сам да је последњи пут закон о државном рачуноводству измењен 5 децембра 1931 године.

Потпретседник Јеврем Томић: Господине Николићу, имате још три минута времена по Пословнику, па Вас молим да према томе заокружите свој говор.

Радивоје Николић (наставља): Дакле, господо, тако важан један државни закон, као што је Закон о државном рачуноводству измењен је пред сам састанак Народне скупштине која је изабрана 8 новембра 1931 год. Зашто се није причекало да се Народна скупштина састане, и да се тај закон изнесе пред Народну скупштину, да се не чине измене оним кратким путем? Видите, господо посланици, колико је основано право, ако хоћете са гледишта парламентаризма, који се додуше код нас и не признаје, кад се Краљевска влада данас ослања на тај Закон, који је донет од једне ненародне Владе. Ја мислим, господо посланици, да поред исправке осталих закона овај Закон о државном рачуноводству треба што пре изменити и повратити, јер кад постоји могућност да Краљевска влада поред државног буџета, који се претреса и утврђује овде у Народној скупштини, проводи још један, други буџет, проводи још једно кредитирање мимо тог државног буџета, онда је, господо посланици, илузорно да Народна скупштина утврђује буџет, јер Влада може исто тако провести и овај први део државног буџета. **(Јован Здравковић:** То је само фасада!) Потребно је, господо посланици, да госпoдин Министар финансија изложи боље евиденцију државних дугова. Предговорник госпoдин Вукићевић захтевао је то, и ја се придружујем том његовом захтеву.

У питање државних дугова, господо посланици, спада и дуг државе сопственицима обезница ратне штете. Ми знамо шта је било са обезницама ратне штете, знамо како су те обезнице изишле из руку земљорадничког света и како су дошле у руке разних шпекуланата. Немамо много разлога да захтевамо неке измене са манипулацијом тих државних обезница, али с обзиром на поштенији рад, на поштенију евиденцију са државним дуговима, треба и ту учинити извесне измене. Као што сами знате по Закону о ратној штети предвиђена је била свакогодишња амортизација државних дугова, колико се ја сећам око 28 серија амортизовано је годишње. Доцнијом изменом, изменом овога Закона пре доласка садашње Краљевске владе, та амортизација је отклоњена. Том новом изменом одређено је, да ће држава вршити откуп обезница ратне штете према својим финансиским материјалним могућностима. Господо посланици, разни шпекуланти који су дошли до великог броја обезница ратне штете, и који ће свакако имати утицаја и на саму Краљевску владу, дошли су на овај начин до могућности да своје обезнице амортизују много пре, него што је онај ранији закон био предвидео.

Потпретседник Јеврем Томић: Господине Николићу, ваше је време истекло.

Радивоје Николић (наставља): Ја мислим да господин Министар финансија треба што пре у Закону о накнади ратне штете да изврши ту измену, да се онемогући та шпекулација на штету државне касе.

Ја бих, господо посланици, имао само да поменем још то, да је у нашем бирократском животу, тако да се изразим, омогућен велики луксуз. Ми смо чули овде да се ради моторизације ослобођавају луксузни аутомобили такса? Чули смо исто тако да се ради индустријализације подижу царине, да се омогући тобож наша домаћа индустрија. Знамо исто тако, да се ради палатизације велике палате ослобођавају порезе за 20 година, и, господо посланици, ко ће онда да сноси терет државног живота, зар само сиромашни део нашег народа? Ја ћу, господо посланици, због тога и због осталих разлога које сам раније у начелној дебати и овде сад навео гласати против. (Одобравање и плескање на левици.)

Потпретседник Јеврем Томић: Господо народни посланици, листа говорника је исцрпена. Реч има Министар финансија господин Летица.

Министар финансија Душан Летица: Господо народни посланици, ја сам благодаран свој господи говорницима који су буџет мога ресора почаствовали својом речи. Ја сам их слушао и пратио подједнако пажљиво, али из тих речи, могу са задовољством констатовати, у дебати није пала ни једна необјективна критика против основне финансиске и фискалне политике Краљевске владе.

Што се тиче напомена које се односе на садашње наше законодавство и његове принципе, могу да изјавим да оне треба да буду предмет претходног стручног проучавања пре но што би се по њима могло заузети званично становиште. Конкретне напомене поштоване г. г. народних посланика, које се односе на рад финансиске администрације, ја сам, господо, саслушао и одредићу административним путем по њима оно што треба. (Бурно одобравање и плескање и центруму и на десници.)

Потпретседник Јеврем Томић: Господо народни посланици, пошто је листа говорника исцрпена то је претрес у појединостима предлога буџета расхода — VIII раздео — Министарство финансија, завршен. Прелазимо на гласање. Гласаће се по партијама седењем и устајањем. Господо народни посланици, који примају прочитане партије изволе седети, а који не примају, изволеће устати. Молим известиоца г. др. Јуре Коце да изволи прочитати партију 418.

Известилац др. Јуре Коце прочита партију 418-VIII раздео — Министарство финансија.

Потпретседник Јеврем Томић: Прима ли Народна скупштина прочитану партију 418? (Гласови: Прима! — Не прима!) Она господо народни посланици који примају, нека изволе седети, а који не примају нека изволе устати. (Већина седи.) Већина седи. Објављујем да је прочитана партија 418 већином гласова примљена. Изволите чути партију 419.

— За овим је Народна скупштина, гласајући седењем и устајањем о свакој појединој партији, у смислу чл. 102 Устава и § 67 Закона о пословном реду у Народној скупштини већином гласова усвојила у појединостима све партије предлога буџета расхода — VIII раздео — Министарство финансија од партије 419 до партије 436 закључно. —

Потпретседник Јеврем Томић: Изволите чути партију 437 са предложеним амандманом Краљевске владе.

Известилац др. Јуре Коце прочита партију 437 са предложеним амандманом Краљевске владе, који гласи:

ГЛАВА LXXII — УПРАВА ДРЖАВНИХ МОНОПОЛА Редовни расходи

А. Лични расходи

Парт. поз.
437

Личне припадљности:

2 Плате — периодске повишице званичника

Место: „56 званичника“ ставити: „207 званичника“, а у разврставању место: „2-III“ ставити: „153-III“ и повећати са . . . + 507.360.—

5 Додаци лични и породични

б) Званичника, лични, повећати са . . . + 1,256.640.— + 1,764.000.—

Свега гл. LXXII, повећати са . . . + 1,764.000.—

Потпретседник Јеврем Томић: Прима ли Народна скупштина прочитану партију 437 са предложеним амандманом Краљевске владе? (Гласови: Прима! — Не прима!) Она господо народни посланици који примају, нека изволе седети, а који не примају, нека изволе устати. (Већина седи.) Већина седи. Објављујем да је партија 437 са предложеним амандманом Краљевске владе већином гласова примљена. Изволите чути партију 438.

— За овим је Народна скупштина, гласајући седењем и устајањем о свакој појединој партији, у смислу чл. 102 Устава и § 67 Закона о пословном реду у Народној скупштини већином гласова усвојила у појединостима све партије предлога буџета расхода — VIII раздео — Министарство финансија од партије 438 до партије 446 закључно. —

Потпретседник Јеврем Томић: Изволите чути партију 447 са предложеним амандманом Краљевске владе.

Известилац др. Јуре Коце прочита партију 447 са предложеним амандманом Краљевске владе, који гласи:

ГЛАВА LXXIII — МОНОПОЛ ДУВАНА

Материјални расходи

Парт. поз.
447

На трошкове око фабрикације дуванских
пераћевина:

1 Утрошак дувана у листу итд., смањити са	— 1,764.000.—
Свега гл. LXXIII, смањити са	— 1,764.000.—
Укупно VIII раздео	

Потпретседник Јеврем Томић: Прима ли Народна скупштина прочитану партију 447 са предложеним амандманом Краљевске владе? (Гласови: Прима! — Не прима!) Она господа народни посланици који примају, нека изволе седети, а који не примају, нека изволе устати. (Већина седи.) Већина седи. Објављујем да је партија 447 са предложеним амандманом Краљевске владе већином гласова примљена. Изволите чути партију 448.

— За овим је Народна скупштина, гласајући седењем и устајањем о свакој појединој партији, у смислу чл. 102 Устава и § 67 Закона о пословном реду у Народној скупштини већином гласова усвојила у појединостима све партије предлога буџета расхода — VIII раздео — Министарство финансија од партије 448 до партије 473 закључно. —

Потпретседник Јеврем Томић: Господо народни посланици, пошто је предлог буџета расхода — VIII раздео — Министарство финансија по свима партијама појединачно примљен, објављујем да је цео предлог буџета расхода — VIII раздео — Министарство финансија примљен. (Бурно плескање и одобравање у центруму и на десници.)

Данашњу седницу закључујем, а наредну казујем за сутра у 8 часова са овим дневним редом:

Наставак претреса у појединостима извештаја Финансијског одбора о предлогу буџета државних расхода и прихода са предлогом Финансијског закона за буџетску 1938/39 годину и то: буџет расхода — VII раздео — Министарство унутрашњих послова.

Прима ли Народна скупштина предложени дневни ред? (Прима!) Објављујем да је предложени дневни ред примљен.

(Седница је закључена у 21.30 часова.)

